

Nr 41.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit, m. m.; given Stockholms slott den 6 februari 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslå riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit;

dels antaga härvid fogade förslag till

- 1) förordning om jordbrukets kreditkassor;
- 2) förordning angående ändrad lydelse av 35 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor;

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

F ö r s l a g

till

lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 26 juni 1936 med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av ekonomiska föreningar med huvudsakligt ändamål att var inom sin ort tillgodose jordbrukets kreditbehov, må, enligt de bestämmelser Konungen meddelar, kunna vinna godkännande såsom centralkassa för jordbrukskredit.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1942.

Förslag
till
förordning om jordbrukets kreditkassor.

Härigenom förordnas som följer:

Inledande bestämmelser.

1 §.

Jordbrukets kreditkassor hava till ändamål att på sätt i denna förordning stadgas tillgodose jordbrukets kreditbehov, i första hand dess behov av driftkredit. Det ankommer vidare på kassorna att befordra sparverksamheten på landsbygden ävensom att i övrigt främja en sund utveckling av medlemmar-
nas ekonomiska förhållanden.

2 §.

Jordbrukets kreditkassor utgöras av svenska jordbrukskreditkassan, centralkassorna för jordbrukskredit och jordbrukskassorna.

Kassorna skola vara organiserade såsom ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet.

Varje centralkassa skall vara ansluten till jordbrukskreditkassan och varje jordbrukskassa till den centralkassa, inom vars verksamhetsområde jordbrukskassans styrelse har sitt säte.

3 §.

Med jordbruksekonomisk förening förstås i denna förordning annan ekonomisk förening än i 2 § nämnts, som har till ändamål att befordra jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av produkter från jordbruket med tillhörande binärings. Med jordbruk likställes trädgårdsskötsel, hönsskötsel, fiske eller annan därmed jämförlig verksamhet, även om den bedrives såsom självständig näring.

Vad i denna förordning stadgas om jordbruksekonomisk förening skall även gälla aktiebolag av lokal karaktär, vilket bildats för i första stycket angivet ändamål och vara bestämmelserna i 52 § här nedan icke äro tillämpliga.

Svenska jordbrukskreditkassan.

4 §.

Svenska jordbrukskreditkassan skall i enlighet med bestämmelserna i denna förordning och för kassan fastställda stadgar handhava ut-

låning till centralkassorna och till dessa anslutna jordbruksekonomiska föreningar samt anskaffa härför erforderliga medel ävensom öva kontroll och tillsyn över centralkassorna och jordbrukskassorna samt verka för jordbrukskasserörelsens befrämjande och utveckling i allmänhet.

I jordbrukskreditkassans stadgar skola meddelas bestämmelser av det innehåll, som angives i tredje stycket här nedan samt i 5—19 §§.

Jordbrukskreditkassan må icke vinna registrering såsom ekonomisk förening, med mindre stadgarna godkänts av Kungl. Maj:t. Ej heller må ändring i stadgarna registreras utan sådant godkännande.

5 §.

Till medlem av jordbrukskreditkassan må allenast kunna antagas centralkassa.

Centralkassa skall vara delaktig i jordbrukskreditkassan med en andel och skall till denna kassa kontant erlægga en insats av femhundra kronor, vilken skall tillföras jordbrukskreditkassans reservfond.

6 §.

Jordbrukskreditkassan äger vid föreningssammanträde besluta att för täckande av förlust, som icke kan täckas av reservfonden, anskaffa medel genom uttaxering å medlemmarna i förhållande till högsta under nästföregående räkenskapsår oguldna kapitalbelopp av deras från jordbrukskreditkassan erhållna lån.

Uttaxering må icke något räkenskapsår uppgå till mer än en procent av medlems sålunda beräknade låneskuld.

7 §.

Försättes jordbrukskreditkassan i likvidation och förslå kassans tillgångar härvid icke till gäldande av dess skulder, äro medlemmarna ansvariga för kassans förbindelser i förhållande till högsta under nästföregående räkenskapsår oguldna kapitalbelopp av deras från jordbrukskreditkassan erhållna lån. Kan medlem icke fullgöra den betalningsskyldighet, som till följd av denna ansvarighet åligger medlemmen, äro övriga medlemmar efter nyssnämnda grund ansvariga för bristen. Medlems ansvarighet må icke tagas i anspråk till högre belopp än tio procent av medlemmens låneskuld, beräknad på sätt nyss sagts.

Betalning av enligt 6 § uttaxerat belopp föranleder icke minskning i medlems ansvarighet enligt denna paragraf.

8 §.

Såsom grundfond för jordbrukskreditkassan ställer staten genom fullmäktige i riksgäldskontoret till förfogande svenska statens obligationer, uppsägbara från innehavarens sida och löpande med minst fyra procent ränta, till ett nominellt belopp av tjugofem miljoner kronor.

Grundfundsobligationerna fortfara att tillhöra staten, som dock ej äger att

förfoga över dem, så länge kassans samtliga förbindelser icke äro fullgjorda.

Grundfonden, som är avsedd att tjäna såsom säkerhet för kassans förbindelser, må tagas i anspråk för dessas gäldande endast i händelse kassan skulle träda i likvidation och det därvid skulle befinnas, att kassans tillgångar och de belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet uppgår, icke förslå till förbindelsernas gäldande.

9 §.

Jordbrukskreditkassans behållna årsvinst skall, sedan avdrag skett för täckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, i sin helhet av sättas till kassans reservfond.

10 §.

Det för jordbrukskreditkassans lånerörelse erforderliga kapitalet anskaffas genom upplåning.

Sammanlagda beloppet av jordbrukskreditkassans upplåning må icke uppgå till mer än fem gånger beloppet av grundfonden.

11 §.

Jordbrukskreditkassan må bereda kredit allenast åt ansluten centralkassa samt åt jordbruksekonomisk förening, som är medlem av centralkassa.

Utän hinder av bestämmelsen i första stycket må jordbrukskreditkassan intill ett belopp, som motsvarar beloppet av kassans reservfond, placera medel i statens och Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer eller ock mot säkerhet av inteckning inom sex tiondelar av jordbruksfastighets senast fastställda taxeringsvärde.

12 §.

Kredit må icke beredas centralkassa till högre belopp än styrelsen för jordbrukskreditkassan finner erforderligt för centralkassans verksamhet.

Till centralkassa ansluten jordbruksekonomisk förening må, i den mån centralkassan icke berett föreningen kredit intill det belopp, som sägs i 34 § första stycket, erhålla lån till återstående belopp hos jordbrukskreditkassan, därest styrelsen för sistnämnda kassa finner erbjuden säkerhet kunna jämlikt 14 § godtagas och med hänsyn till andra omständigheter prövar det lämpligt.

Jordbrukskreditkassans sammanlagda utlåning till jordbruksekonomiska föreningar må icke överstiga åtta gånger beloppet av kassans reservfond.

13 §.

Kreditgivningen må allenast bestå av reverslån.

Vid beviljande av kredit skola med avseende å tiden för låns återgäldande sådana villkor uppställas, som betingas av jordbrukskreditkassans förpliktelser till återgäldande av kapital, som upplånats av kassan.

Lån må beviljas på högst ett år eller, om fråga är om lån till centralkassa eller mot pant av fastighetsinteckning eller obligationer, på viss tids, högst tre månaders, uppsägning. Omsättning av kredit må kunna medgivas.

14 §.

Kredit må lämnas jordbruksekonomisk förening endast mot fullt betryggande säkerhet av pant i fast eller lös egendom eller fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljas. Mot inteckning i jordbruksinventarier eller förlagsinteckning må kredit ej lämnas, jordbrukskreditkassan dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet.

15 §.

Jordbrukskreditkassan förvaltas av en styrelse med säte i Stockholm. Styrelsen består av fem ledamöter med lika många suppleanter.

Kungl. Maj:t utser för en tid av tre år i sänder en ledamot, tillika ordförande i styrelsen, samt en suppleant för honom. Fullmäktige i riksgäldskontoret utse, likaledes för en tid av tre år i sänder, en ledamot och en suppleant för denne. Övriga tre ledamöter och suppleanter väljas å föreningssammanträde. Vald ledamot eller suppleant utses för tiden till det ordinarie föreningssammanträde, som hålles under tredje året efter det, då valet förättades.

Arvoden för de av Kungl. Maj:t och av fullmäktige i riksgäldskontoret utsedda ledamöterna bestämmas av Kungl. Maj:t.

Styrelsen utser verkställande direktör samt tillsätter kassans övriga befattningshavare. Beslut, varigenom verkställande direktör utsetts, vare ej gällande med mindre det biträfts av den av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamoten.

16 §.

För granskning av styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper skola årligen utses tre revisorer med lika många suppleanter. En revisor jämte suppleant för honom utses av fullmäktige i riksgäldskontoret, de övriga väljas å föreningssammanträde. Av de sistnämnda skola en revisor och hans suppleant hava vunnit beprövad erfarenhet beträffande revisionsverksamhet.

Revisor må ej den vara, som är i kassans eller styrelseledamots tjänst, och ej heller den, som är omyndig eller i konkurstillstånd.

17 §.

Ombud för centralkassorna skola årligen före utgången av april månad samlas till ordinarie föreningssammanträde i Stockholm å tid, som jordbrukskreditkassans styrelse bestämmer. Vid detta sammanträde skola föreskrivna val av ledamöter i kassans styrelse och av revisorer ävensom av suppleanter för dessa förrättas samt balansräkningen med de rättelser och till-

lägg, som må finnas erforderliga, fastställas och beslut fattas angående ansvarsfrihet för styrelsen.

Extra föreningssammanträde skall utlysas i fall, som sägs i 37 § lagen om ekonomiska föreningar.

18 §.

Ombud, som i 17 § avses, väljas av envar centralkassa till ett antal, som motsvarar ett ombud för varje helt tiotal av antalet till centralkassan anslutna jordbrukskassor, dock högst fem ombud för varje centralkassa.

Varje ombud äger vid föreningssammanträde en röst.

19 §.

Visar sig vid uppgörande av bokslut eller eljest, att jordbrukskreditkassan gjort så stora förluster, att dessa överstiga en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för kassans förbindelser enligt 7 § sammanlagt uppgår, åligger det styrelsen att ofördröjligen därom lämna meddelande å föreningssammanträde samt göra anmälan till Kungl. Maj:t och bank- och fondinspektionen.

Det åligger jordbrukskreditkassans styrelse att, när helst anledning yppas till antagande, att kassan gjort förluster i den omfattning varom ovan förmäles, ofördröjligen upprätta bokslut och kalla revisorerna att granska det-samma.

Hava icke senast vid det i första stycket omförmälda föreningssammanträdet kassans förluster blivit täckta, äger Kungl. Maj:t förordna, att kassan skall träda i likvidation.

Kungl. Maj:t äger ock besluta härom, i händelse jordbrukskreditkassan icke i vad på den ankommer iakttager föreskrifterna i denna förordning eller icke ställer sig till efter rättelse av bank- och fondinspektionen meddelat förbud eller föreläggande eller om eljest kassans angelägenheter handhas på ett sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till kassan.

Rörande användningen av vad som vid likvidationen må återstå av kassans tillgångar, efter det skulderna blivit guldna, bestämmer Kungl. Maj:t.

Centralkassorna för jordbrukskredit.

20 §.

Centralkassa för jordbrukskredit må på de villkor, som nedan angivas, erhålla godkännande av Kungl. Maj:t. Innan centralkassa godkänts, må den icke börja sin verksamhet.

Centralkassa må ej vinna godkännande, med mindre till densamma äro anslutna minst femton jordbrukskassor.

I centralkassas stadgar skall kassans verksamhetsområde angivas samt bestämmelser meddelas av det innehåll, som angives i fjärde stycket här nedan samt i 22—48 §§.

Centralkassa må icke vinna registrering såsom ekonomisk förening, med mindre stadgarna godkänts av Kungl. Maj:t. Ej heller må ändring i stadgarna registreras utan sådant godkännande.

21 §.

Centralkassas verksamhetsområde skall vara sammanhängande och skilt från andra centralkassors.

Vid bestämmandet av verksamhetsområdet skall hänsyn tagas till att centralkassans styrelse utan svårighet eller oskäligen kostnader skall kunna övervaka de anslutna jordbrukskassornas verksamhet samt bedriva en effektiv upplysnings- och organisationsverksamhet för kasserörelsens befrämjande inom verksamhetsområdet.

22 §.

Till medlem av centralkassa må endast kunna antagas godkänd jordbrukskassa eller jordbruksekonomisk förening, vars styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde.

Jordbruksekonomisk förening må icke beviljas medlemskap med mindre centralkassans styrelse finner föreningen väl ägnad att kunna bedriva sin verksamhet på ett ur ekonomisk synpunkt fullt tillfredsställande sätt. Beslut, varigenom inträde i centralkassan meddelats föreningen, må icke vinna tillämpning, med mindre det godkännes av styrelsen för jordbrukskreditkassan.

23 §.

Jordbrukskassa skall vara delaktig i centralkassan med en andel och skall till denna kassa kontant erlægga en insats av etthundra kronor, vilken skall tillföras centralkassans reservfond.

Jordbruksekonomisk förening, som antages till medlem av centralkassa, skall vid inträdet i denna teckna minst en andel. För varje andel skall föreningen kontant erlægga en insats av etthundra kronor. Sådana insatser skola sammanföras under benämning jordbruksekonomiska föreningarnas insatskapital. Vid förenings utträde ur kassan skall insats, med iakttagande av vad därom stadgas i lagen om ekonomiska föreningar, återgäldas med en femtedel årligen under fem år, därest icke kassans styrelse finner återbetalning lämpligen kunna äga rum tidigare.

24 §.

Centralkassa äger vid föreningssammanträde besluta att för täckande av förlust, som icke kan täckas av reservfonden, anskaffa medel genom uttaxering å medlemmarna i förhållande till högsta under nästföregående räkenskapsår oguldna kapitalbelopp av deras från centralkassan erhållna lån.

Uttaxering må icke något räkenskapsår uppgå till mer än en procent av medlems sålunda beräknade låneskuld.

25 §.

Försättes centralkassa i likvidation och förslå kassans tillgångar härvid icke till gäldande av dess skulder, äro medlemmarna ansvariga för kassans förbindelser i förhållande till högsta under nästföregående räkenskapsår oguldna kapitalbelopp av deras från centralkassan erhållna lån. Kan medlem icke fullgöra den betalningsskyldighet, som till följd av denna ansvarighet åligger medlemmen, äro övriga medlemmar efter nyssnämnda grund ansvariga för bristen. Medlems ansvarighet må icke tagas i anspråk till högre belopp än tio procent av medlemmens låneskuld, beräknad på sätt nyss sagts.

Betalning av enligt 24 § uttaxerat belopp föranleder icke minskning i medlems ansvarighet enligt denna paragraf.

26 §.

Såsom grundfond för centralkassa ställer staten genom fullmäktige i riksgäldskontoret till förfogande svenska statens obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida och löpande med minst fyra procent ränta. Obligationernas nominella belopp, vilket fastställs av Kungl. Maj:t, må motsvara högst tjugo procent, med avrundning av beloppet uppåt till jämnt hundratusental kronor, av kassans upp- och inlåning med undantag av upplåningen hos jordbrukskreditkassan enligt senast upprättade bokslut. Beloppet må icke i något fall understiga 100,000 kronor eller överstiga 1,000,000 kronor.

Grundfundsobligationerna fortfara att tillhöra staten, som dock ej äger att förfoga över dem, så länge centralkassans samtliga förbindelser icke äro fullgjorda.

Grundfonden, som är avsedd att tjäna såsom säkerhet för centralkassans förbindelser med undantag av kassans skuld till jordbrukskreditkassan, må tagas i anspråk för dessas gäldande endast i händelse kassan skulle träda i likvidation och det därvid skulle befinnas, att kassans tillgångar och de belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet uppgår, icke förslå till gäldande av nämnda förbindelser.

Närmare föreskrifter rörande centralkassornas grundfonder meddelas av Kungl. Maj:t.

27 §.

Centralkassas behållna årsvinst skall, sedan avdrag skett för täckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, i sin helhet avsättas till kassans reservfond.

Då reservfonden uppgår till ett belopp, motsvarande tio procent av kassans utlåning vid utgången av senast förflutna räkenskapsåret, ankommer på centralkassan att bestämma, i vad mån någon del av årsvinsten skall disponeras för annat ändamål.

Utan hinder av vad nu sagts må efter beslut å föreningsammansträde av årsvinsten kunna dels till medlemmarna återgäldas belopp, som under något

föregående år å dem uttaxerats till täckande av förlust, dels ock lämnas utdelning till anslutna jordbruksekonomiska föreningar å deras insatser, dock högst efter en räntesats av fem procent.

28 §.

Centralkassa må icke utan medgivande av jordbrukskreditkassans styrelse genom anlåtande av årsvinst eller av reservfondens medel helt eller delvis avskriya fordran hos medlem, med mindre centralkassan vidtagit laga åtgärder för fordringens indrivning och betalning därvid icke kunnat erhållas.

29 §.

Centralkassa må ej idka annan rörelse än in- och utlåning av penningar. Centralkassa må icke utan medgivande av styrelsen för jordbrukskreditkassan förskaffa sig annan kredit än i 30 § sägs.

30 §.

Centralkassa äger av allmänheten mottaga medel till förräntning å sparkasseräkning, depositionsräkning, kapitalräkning och checkräkning.

Medel, som äro insatta å sparkasseräkning, depositionsräkning eller kapitalräkning, må centralkassa ej ikläda sig skyldighet att återbetala annorledes än viss tid efter uppsägning, nämligen i fråga om medel å sparkasseräkning minst en vecka och i fråga om medel å depositionsräkning eller kapitalräkning minst tre månader; styrelsen för kassan dock lämnat öppet att, då sådant prövas kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan av uppsägningstidens utgång.

En och samma insättares tillgodohavande på sparkasseräkning må icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver fyratusen kronor.

31 §.

Centralkassa skall vara skyldig att i tillgångar, vilka kunna med lätthet förvandlas i penningar, redovisa kassareserv, som tillsammans med den inneliggande kassan motsvarar minst tjugofem procent av de förbindelser, som det åligger kassan att vid anfordran fullgöra. Pantsatt tillgång, som nu sagts, må härvid icke tagas i beräkning; dock att, där tillgången utgör säkerhet för avtalad kredit, som ej av kassan till fullo begagnats, den må beräknas till det belopp, som kassan enligt avtalet är berättigad ytterligare utbetomma. Nedgår kassareserv under vad nu är sagt, skall den, så snart det kan ske, åter uppbringas till föreskrivet belopp.

Närmare föreskrifter angående de tillgångar, som må såsom kassareserv godkännas, meddelas, där så erfordras, av bank- och fondinspektionen.

32 §.

Centralkassa må in- och upplåna penningar *dels* till ett belopp, för vilket full täckning hos kassan finnes i kontanta penningar, i medel som för kas-

sans räkning inestå hos riksbanken, jordbrukskreditkassan eller inländskt bankaktiebolag eller å postgiro, i statens eller Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer eller i fordringar på grund av lån, för vilka säkerheten utgöres av inteckning inom sex tiondelar av senast fastställda taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, dels ock därutöver till ett belopp motsvarande tolv och en halv gånger centralkassans och därtill anslutna jordbrukskassors fonder och insatskapital.

I intet fall må dock in- och upplåningen med avdrag av ett belopp motsvarande centralkassans kassa och de medel, som för centralkassans räkning inestå hos riksbanken, jordbrukskreditkassan eller inländskt bankaktiebolag eller å postgiro, överstiga trettio gånger centralkassans och därtill anslutna jordbrukskassors fonder och insatskapital.

33 §.

Centralkassa må ej bereda kredit åt andra än sina medlemmar.

Vid beviljande av kredit skola med avseende å tiden för låns återgåldande sådana villkor uppställas, som betingas av centralkassans förpliktelser till återgåldande av kapital, som in- eller upplånats av kassan.

Kreditgivningen till jordbrukskassor må bestå i återbelåning av hos jordbrukskassorna belånade fordringsbevis med tillhörande säkerheter. Härutöver må jordbrukskassa kunna beviljas kredit för förvärv av egendom till skyddande av fordran, så ock tillfällig kredit för reglerande av förlust.

Det åligger centralkassans styrelse att tillse, att de säkerheter, som lämnas för lån till jordbrukskassorna, äro fullt betryggande och förvaras hos centralkassan.

34 §.

Till centralkassa ansluten jordbruksekonomisk förening må kunna erhålla kredit till belopp, som av centralkassans styrelse prövas lämpligt, med iakttagande av att krediten icke må uppgå till högre belopp än fyra gånger så stor del av föreningens tillgångar utöver skulderna, som motsvarar föreningens insatskapital jämte egna fonder av sådan beskaffenhet, att de icke kunna anlitas utan därom för varje gång å föreningssammanträde fattat beslut. Vid beräklandet av den högsta kredit, som sålunda må beviljas jordbruksekonomisk förening, skall iakttagas, att såsom insatskapital må räknas jämväl tecknad men ej gulden insats i föreningen, därest tecknaren lämnat skriftlig förbindelse å beloppet samt för insatsens inbetalande i föreningens stadgar eller eljest fastställts en plan, som godkänts av centralkassans styrelse. Dylik insats må dock ej medräknas till högre belopp än som kan antagas bliva guldet inom fem år efter medlems inträde i föreningen. Såsom tillgång av beskaffenhet att utgöra underlag för kredit må icke räknas andelar, vilka föreningen förvärvat i annan ekonomisk förening. Vad här är stadgat med avseende å förenings insatskapital och egna fonder skall äga motsvarande tillämpning beträffande aktiekapital och fonder tillhörande aktiebolag, varom förmäles i 3 § andra stycket.

Centralkassas sammanlagda utlåning till jordbruksekonomiska föreningar må icke överstiga en tiondel av centralkassans sammanlagda utlåning.

Till en och samma förening må lån ej beviljas till högre belopp än som motsvarar en tjugofemtedel av sammanlagda utlåningen från centralkassan.

35 §.

Kreditgivningen från centralkassan till de jordbruksekonomiska föreningarna må bestå i utlämnande av reverslån eller beviljande av kredit i räkning eller växeldiskontering.

Reverslån må beviljas på högst ett år eller, om pant av fastighetsinteckning eller obligationer blivit ställd, på viss tids, högst tre månaders, uppsägning. Kredit i räkning må beviljas på högst ett år. Växel må diskonteras på högst sex månader. Omsättning av kredit må kunna medgivas.

Kredit må lämnas endast mot säkerhet, som styrelsen för centralkassan finner fullt betryggande. Säkerheten skall utgöras av pant i fast eller lös egendom eller fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljas. Mot inteckning i jordbruksinventarier eller förlagsinteckning må kredit ej lämnas, centralkassan dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet.

36 §.

Centralkassa må ej förvärva fast egendom, såvitt fråga ej är om fastighet, som är avsedd för kassans inrymmande. Vill kassan förvärva eller i väsentlig omfattning ombygga dylik fastighet, skall frågan härom hänskjutas till prövning vid föreningssammanträde; och må åtgärden ej vidtagas, där ej minst två tredjedelar av de röstande uttalat sig därför samt styrelsen för jordbrukskreditkassan godkänner densamma.

Centralkassa må ej förvärva annan lös egendom än penningar, obligationer, av rörelsen betingade fordringar samt sådana inventarier, som anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som kassan äger.

Utan hinder av vad i första och andra styckena stadgas må centralkassa till skyddande av fordran på offentlig auktion eller fondbörs inköpa egendom, som är för fordringen utmätt eller pantsatt, så ock såsom betalning för fordran övertaga för fordringen pantsatt eller annan egendom, där uppenbart är, att kassan eljest skulle lida avsevärd förlust. Dylik egendom skall av centralkassan åter avyttras, så snart lämpligen kan ske, och senast då avyttring kan äga rum utan förlust för kassan.

37 §.

Centralkassas styrelse skall bestå av minst fem och högst nio ledamöter, för vilka utses lämpligt antal suppleanter. En av ledamöterna jämte suppleant för honom skall utses av styrelsen för jordbrukskreditkassan, de övriga väljas å föreningssammanträde.

Styrelsen skall sammanträda minst fyra gånger om året.

Styrelsen äger inom sig utse arbetsutskott, vilket på styrelsens ansvar beslutar i löpande ärenden.

Beträffande vid sammanträde med styrelse och arbetsutskott fattade beslut skall föras protokoll.

38 §.

För granskning av styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper skola årligen utses tre revisorer med lika många suppleanter. En revisor jämte suppleant för honom utses av styrelsen för jordbrukskreditkassan, de övriga väljas å föreningssammanträde. Minst en av revisorerna och hans suppleant skola hava vunnit beprövad erfarenhet beträffande revisionsverksamhet.

Revisor må ej den vara, som är i centralkassans eller styrelseledamots tjänst, och ej heller den, som är omyndig eller i konkurstillstånd.

39 §.

Hos centralkassa skall finnas verkställande direktör.

Innan styrelsen för centralkassa fattar beslut om utseende av verkställande direktör, skall frågan härom underställas jordbrukskreditkassan. Beslut i sådan fråga är ej giltigt, med mindre det godkänts av styrelsen för sistnämnda kassa.

Visar sig verkställande direktör olämplig för sin befattning men vidtager centralkassans styrelse icke åtgärder för att skilja honom från denna, må styrelsen för jordbrukskreditkassan förelägga centralkassans styrelse att vidtaga åtgärder för hans entledigande. Sistnämnda styrelse är pliktig att ställa sig sådant föreläggande till efterrättelse.

40 §.

Vid centralkassas föreningssammanträde äger jordbrukskassa deltaga i avgörandet av förekommande ärenden med en röst och jordbruksekonomisk förening med en tiondels röst.

41 §.

Centralkassa äger icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd utöva verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där huvudkontoret är beläget. Dylikt tillstånd må meddelas, när verksamheten finnes kunna vara till nytta för det allmänna.

42 §.

Centralkassa skall vara skyldig att i fråga om skötseln av sin rörelse och sina räkenskaper ställa sig jordbrukskreditkassans instruktioner och anvisningar till efterrättelse samt att tillhandahålla jordbrukskreditkassans styrelse och revisorer alla uppgifter som påkallas.

Centralkassa åligger att hålla noggrann kontroll och tillsyn å de till kassan anslutna jordbrukskassornas verksamhet och förvaltning ävensom att utfärda erforderliga instruktioner för jordbrukskassorna.

43 §.

Jordbrukskreditkassans styrelse äger, efter hörande av centralkassas styrelse, meddela anvisningar rörande grunderna för räntesättningen vid såväl inlåning från allmänheten som vid utlåning.

44 §.

Anmälningar om medlemmars avgång, som inkomma från jordbrukskassor, skola av styrelsen för centralkassa samlas och ordnas samt hållas tillgängliga för en var, som vill taga kännedom om dem.

45 §.

Den senaste revisionsberättelsen angående centralkassas förvaltning skall jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning hållas anslagen å lätt tillgänglig plats i centralkassans expeditjonslokal samt, därest ansluten jordbrukskassa har särskild expeditjonslokal, jämväl i denna. Ansläendet skall äga rum så snart ske kan efter det sammanträde, å vilket revisionsberättelsen framlagts.

46 §.

Visar sig vid uppgörandet av bokslut eller eljest, att centralkassa gjort så stora förluster, att dessa överstiga en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för centralkassans förbindelser sammanlagt uppgår, åligger det styrelsen att ofördröjligen därom lämna meddelande å föreningssammanträde samt underrätta den länsstyrelse, hos vilken kassan är registrerad, bank- och fondinspektionen ävensom styrelsen för jordbrukskreditkassan.

Det åligger centralkassas styrelse att, när helst anledning yppas till antagande, att centralkassan gjort förluster i den omfattning varom ovan förmäles, ofördröjligen upprätta bokslut och kalla revisorerna att granska detsamma.

Hava icke senast vid det i första stycket oförmälda föreningssammanträdet kassans förluster blivit täckta, skall länsstyrelsen anmäla förhållandet för Kungl. Maj:t, som äger besluta angående återkallande av det för kassan meddelade godkännandet.

47 §.

Nedgår antalet anslutna jordbrukskassor i godkänd centralkassa under femton, åligger det kassans styrelse att därom ofördröjligen underrätta den länsstyrelse, hos vilken kassan är registrerad, bank- och fondinspektionen ävensom styrelsen för jordbrukskreditkassan.

Fylles ej detta antal inom två månader efter erinring om förhållandet från länsstyrelsens sida, eller iakttager centralkassan icke i vad på den ankommer föreskrifterna i denna förordning eller ställer kassan sig icke till efter rättelse av bank- och fondinspektionen meddelat förbud eller föreläggande, eller handhavas eljest kassans angelägenheter på ett sätt, som är ägnat att rubba förtro-

endet till kassan, skall förhållandet anmälas för Kungl. Maj:t, som äger besluta angående återkallande av godkännandet.

48 §.

Har godkännandet för centralkassa återkallats, skall underrättelse om förhållandet kungöras i den stads tidning, där den länsstyrelse, hos vilken kassan registrerats, har sitt säte, eller, om flera tidningar där utgivnas, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas, ävensom, där kassans styrelse har sitt säte å annan ort, i en tidning å denna ort.

När godkännandet återkallats, skall centralkassan vara pliktig att omedelbart träda i likvidation.

Jordbrukskassorna.

49 §.

Jordbrukskassa må på de villkor, som nedan angivas, erhålla godkännande av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte. Ansökan om godkännande må göras antingen i samband med ansökningen om kassans registrering eller därefter. I sistnämnda fall skall ansökningen vara åtföljd av ett exemplar av kassans stadgar.

Godkännande av jordbrukskassa må ej meddelas, med mindre länsstyrelsen från bank- och fondinspektionen samt vederbörande centralkassa inhämtat yttrande över ansökningen.

Innan jordbrukskassa godkänts, må den icke börja sin verksamhet.

Jordbrukskassa skall vara pliktig att iakttaga vad på den ankommer för vinnande av inträde i centralkassa, som finnes bildad eller bildas för det område, inom vilket jordbrukskassans styrelse har sitt säte. Har jordbrukskassa icke inom sex månader efter godkännandet vunnit anslutning till centralkassa, vare godkännandet förfallet.

50 §.

I jordbrukskassas stadgar skall kassans verksamhetsområde angivas samt bestämmelser meddelas av det innehåll, som angives i andra stycket här nedan samt i 51—67 §§.

Ändring av dessa bestämmelser i stadgarna eller beträffande stadgarnas föreskrifter om jordbrukskassas ändamål må ej vinna tillämpning, förrän den godkänts av länsstyrelsen.

51 §.

Jordbrukskassas verksamhetsområde skall vara sammanhängande och skilt från andra jordbrukskassors samt ej större än att kassans medlemmars personliga och ekonomiska förhållanden kunna överblickas och följas av kassans ledning.

52 §.

Till medlem i jordbrukskassa må endast antagas i Sverige bosatt svensk medborgare, som är ägare eller brukare av jordbruksfastighet, belägen inom jordbrukskassans verksamhetsområde, ävensom här i riket registrerat aktiebolag, som har till ändamål att idka jordbruk och som äger eller brukar sådan fastighet som nyss nämnts.

Med jordbruksfastighet jämställes, där ej annat sägs, sådan fastighet, vars ägare eller brukare bedriver trädgårdsskötsel, hönskötsel, fiske eller annan därmed jämförlig verksamhet som självständig näring, så ock sådan som annan fastighet taxerad mindre fastighet, vilken äges eller brukas av hantverkare eller annan arbetare, som beredes sin väsentliga sysselsättning av idkare av jordbruk eller därmed jämförlig verksamhet.

Medlemskap må icke för en och samma brukningsdel erhållas i mer än en jordbrukskassa.

Till medlem må, ändock att han icke äger eller brukar sådan fastighet, som ovan sägs, antagas ledamot eller suppleant i kassans styrelse, så ock verkställande direktören för den centralkassa, till vilken kassan är ansluten.

Jordbrukskassa skall bestå av minst tjugo medlemmar.

53 §.

Medlem skall vid inträdet i jordbrukskassa teckna minst en andel i kassan. För varje andel skall erläggas en insats av tjugofem kronor. Insats skall kontant inbetalas. Dock må, där den fastighet, för vilken medlem blir delaktig i jordbrukskassan, har ett taxeringsvärde understigande tiotusen kronor eller av kassans styrelse vid medlemmens inträde åsättes ett värde, som understiger sistnämnda belopp, en femtedel av insatsen betalas kontant och återstoden inom tre år efter inträdet. Insatser skola sammanföras under benämning jordbrukskassans insatskapital.

Medlem må, utöver de insatsbelopp, som svara mot antalet av honom tecknade andelar, erlägga ytterligare insatser till kassan intill ett belopp av tjugofem kronor. Dessa insatser, som skola erläggas kontant, skola tillföras insatskapitalet.

Insats skall, med iakttagande av vad därom stadgas i lagen om ekonomiska föreningar, återgäldas vid medlems utträde ur kassan med en femtedel årligen under fem år, därest icke kassans styrelse finner återbetalning lämpligen böra äga rum tidigare.

54 §.

Jordbrukskassa äger vid föreningssammanträde besluta att för täckande av förlust, som icke kan täckas av reservfonden, anskaffa medel genom uttaxering å medlemmarna i förhållande till senast fastställda taxeringsvärdena å de fastigheter, för vilka medlemmarna äro delaktiga i jordbrukskassan, eller, där fastighet vid medlems inträde i kassan eller i samband med beviljande av lån åsatts annat värde, fastighetens sålunda åsatta värde.

Uttaxering må icke något räkenskapsår uppgå till mer än en halv procent av fastighetens värde.

Uttaxering å medlem, som erhållit delaktighet i jordbrukskassa enligt 52 § fjärde stycket, må icke något räkenskapsår ske till högre belopp än fem kronor.

55 §.

Försättes jordbrukskassa i likvidation och förslå kassans tillgångar härvid icke till gäldande av dess skulder, äro medlemmarna ansvariga för kassans förbindelser i förhållande till värdena å medlemmarnas fastigheter, beräknade på sätt i 54 § sägs. Kan medlem icke fullgöra den betalningsskyldighet, som till följd av denna ansvarighet åligger honom, äro övriga medlemmar efter nyssnämnda grund ansvariga för bristen. Medlems ansvarighet må icke tagas i anspråk till högre belopp än fem procent av värdet å medlemmens fastighet.

Medlem, som erhållit delaktighet i jordbrukskassa enligt 52 § fjärde stycket, är ansvarig för kassans förbindelser intill ett belopp av femtio kronor.

Betalning av enligt 54 § uttaxerat belopp föranleder icke minskning i medlems ansvarighet enligt denna paragraf.

56 §.

Av jordbrukskassas årsvinst skola, sedan avdrag skett för täckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, minst sjuttiofem procent avsättas till reservfond.

Då reservfonden uppgår till ett belopp, motsvarande tjugo procent av jordbrukskassans utlåning vid utgången av senast förflutna räkenskapsåret, ankommer på jordbrukskassan att bestämma, i vad mån den andel av årsvinsten, som skall avsättas till reservfonden, må understiga sjuttiofem procent. Nedgår reservfonden under vad sålunda stadgats, skall avsättning till densamma ånyo vidtaga i minst sådan omfattning, som nyss sagts.

Av årsvinsten, i den mån den ej åtgår för avsättning till reservfonden, må efter beslut å föreningsammansamtråde kunna dels till medlemmarna återgäldas belopp, som under något föregående år å dem uttaxerats till täckande av förlust, dels ock lämnas utdelning å deras insatser, dock högst efter en räntesats av fem procent.

57 §.

Jordbrukskassa må ej idka annan rörelse än in- och utlåning av penningar.

Jordbrukskassa må icke förskaffa sig kredit på annat sätt än genom återbelåning hos centralkassan av hos jordbrukskassan belånade fordringsbevis med tillhörande säkerheter. Dock må jordbrukskassa upptaga lån hos centralkassan för förvärv av egendom till skyddande av fordran, så ock tillfällig kredit för reglerande av förlust.

Såsom ombud för centralkassan äger jordbrukskassa i den ordning, som bestämmes av jordbrukskreditkassans styrelse, förmedla inlåning för centralkassans räkning.

58 §.

Jordbrukskassa må ej bereda kredit åt annan än sådan medlem av kassan, som är ägare eller brukare av i 52 § avsedd fastighet.

Kreditgivningen må bestå i utlämnande av reverslån eller växeldiskontering eller beviljande av kredit i räkning, som genom kassans förmedling öppnas hos vederbörande centralkassa.

Reverslån må beviljas på högst ett år eller, om pant av fastighetsinteckning eller obligationer blivit ställd, på viss tids, högst tre månaders, uppsägning. Kredit i räkning må beviljas på högst ett år. Växel må diskonteras på högst sex månader. Omsättning av kredit må kunna medgivas.

Vid beviljande av kredit skola med avseende å tiden för låns återgåldande sådana villkor uppställas, som betingas av jordbrukskassans förpliktelser till återgåldande av kapital, som upplånats av kassan.

Kredit må lämnas endast mot säkerhet, som styrelsen för jordbrukskassan finner fullt betryggande. Säkerheten skall utgöras av pant i fast eller lös egendom eller fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljas. Mot inteckning i jordbruksinventarier eller förlagsinteckning må kredit ej lämnas, jordbrukskassan dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet.

Lån må ej utestå mot skuldförbindelse, för vars uppfyllande ledamot av jordbrukskassans styrelse eller suppleant för sådan ledamot eller i kassan anställd tjänsteman svarar i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman, med mindre styrelsen för centralkassan lämnat medgivande härtill.

Centralkassans styrelse äger bestämma, att krediter överstigande visst belopp eller eljest av viss beskaffenhet ej må beviljas utan godkännande av styrelsen för centralkassan.

59 §.

Åt medlem, som är ägare av fastighet, som avses i 52 § första stycket, må lån mot annan säkerhet än inteckning inom sex tiondelar av fastighetens sammanlagda jordbruks- och skogsvärden enligt gällande taxering icke beviljas till högre belopp än som motsvarar fyra tiondelar av nämnda värden eller, om fastigheten efter av centralkassan verkställd särskild värdering åsatts andra jordbruks- och skogsvärden, det belopp varmed sålunda åsatt värde överstiger sex tiondelar av taxeringsvärdena.

Åt medlem, som är ägare av fastighet, som avses i 52 § andra stycket, må lån mot annan säkerhet än inteckning inom sex tiondelar av fastighetens taxeringsvärde icke beviljas till högre belopp än som motsvarar fyra tiondelar av taxeringsvärdet eller, om fastigheten efter av centralkassan verkställd särskild värdering åsatts annat värde än taxeringsvärdet, det belopp varmed sålunda åsatt värde överstiger sex tiondelar av taxeringsvärdet.

Är fastighet av ägaren upplåten åt annan till brukande, må denne erhålla kredit med belopp högst motsvarande fyra tiondelar av fastighetens taxeringsvärde eller särskilt åsatta värde. Jordägaren skall, i den mån så erford-

ras för att jordägarens och brukarens lån tillhopa icke skola överstiga det belopp, vartill jordägarens lån enligt första eller andra stycket ovan högst må uppgå, förpliktas att återbetala motsvarande del av sin kredit.

Åt en och samma medlem må lån ej beviljas till högre belopp än som motsvarar en tiondel eller, efter medgivande av centralkassans styrelse, en femtedel av jordbrukskassans sammanlagda utlåning. Vad sålunda stadgats skall dock icke utgöra hinder för jordbrukskassa att bevilja medlem kredit intill ett belopp av tiotusen kronor.

Oavsett bestämmelserna här ovan må jordbrukskassa enligt grunder, som fastställas av styrelsen för jordbrukskreditkassan, bevilja lån till uppförande av bygdegård. Beslut härom skall i varje särskilt fall underställas centralkassans styrelse för godkännande.

60 §.

Bestämmelserna i 36 § skola äga motsvarande tillämpning med avseende å jordbrukskassas rätt att förvärva fast och lös egendom. Innan jordbrukskreditkassans styrelse fattar beslut rörande fråga om jordbrukskassas förvärv av fastighet för kassans inrymmande, skall styrelsen inhämta yttrande i ärendet från centralkassans styrelse.

61 §.

Till jordbrukskassa inflytande medel, som icke omedelbart åter utbetalas, skola genast insättas hos centralkassan, i den mån centralkassan ej annorledes bestämmer.

In- och utbetalning av medel skall vara underkastad kontroll i den ordning, styrelsen för jordbrukskreditkassan beslutar.

62 §.

Jordbrukskassas styrelse skall bestå av minst fem och högst sju ledamöter, för vilka utses lämpligt antal suppleanter.

Visar sig befattningshavare hos jordbrukskassa olämplig för sin befattning men vidtager kassans styrelse icke åtgärder för att skilja honom från denna, må styrelsen för centralkassan förelägga jordbrukskassans styrelse att vidtaga åtgärder för hans entledigande. Sistnämnda styrelse är pliktig att ställa sig sådant föreläggande till efterrättelse.

Beträffande vid styrelsesammanträde fattade beslut skall föras protokoll.

63 §.

Revisor för jordbrukskassa må ej den vara, som är i jordbrukskassans eller styrelseledamots tjänst, och ej heller den, som är omyndig eller i konkurs-tillstånd.

64 §.

Jordbrukskassa är skyldig att i fråga om skötseln av sin rörelse och sina räkenskaper ställa sig jordbrukskreditkassans och centralkassans instruktioner och anvisningar till efterrättelse samt att tillhandahålla jordbrukskreditkassans och centralkassans styrelse och revisorer alla uppgifter, som påkallas.

65 §.

Jordbrukskreditkassans styrelse äger, efter hörande av styrelsen för vederbörande centralkassa, meddela anvisningar rörande räntesättningen vid utlåning från jordbrukskassa.

66 §.

Då medlem av jordbrukskassa avgått, skall styrelsen för kassan, i stället för att om avgången utfärda kungörelse på sätt i lagen om ekonomiska föreningar sägs, ofördröjligen till centralkassan göra skriftlig anmälan om avgången.

67 §.

Om antalet medlemmar i jordbrukskassa nedgår under tjugo eller om sammanlagda beloppet av kassans utlåning och den inlåning, kassan såsom ombud förmedlat för centralkassans räkning, sedan fem år förflutit från kassans godkännande ännu icke uppnått ett belopp av tjugofemtusen kronor eller sedermera understiger detta belopp, åligger det kassans styrelse att därom ofördröjligen underrätta den länsstyrelse, hos vilken kassan är registrerad, samt centralkassan. Fylles ej antalet medlemmar inom en månad efter erinring om förhållandet från länsstyrelsens sida, eller uppnår icke sammanlagda ut- och inlåningen inom samma tid det belopp, som nyss sagts, eller iakttaget kassan icke i vad på den ankommer föreskrifterna i denna förordning, eller ställer kassan sig icke till efter rättelse av bank- och fondinspektionen meddelat förbud eller föreläggande, eller handhavas eljest kassans angelägenheter på ett sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till kassan, kan länsstyrelsen, efter hörande av inspektionen och styrelsen för jordbrukskreditkassan, återkalla godkännandet.

Har godkännandet för jordbrukskassa återkallats, skall genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen göras anmälan därom till bank- och fondinspektionen samt till centralkassan ävensom underrättelse om förhållandet kungöras i den stads tidning, där länsstyrelsen har sitt säte, eller, om flera tidningar där utgivis, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas, ävensom, där kassans styrelse har sitt säte å annan ort, i en tidning å denna ort.

Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, om godkännandet förfallit jämlikt 49 § sista stycket.

Har jordbrukskassa meddelat godkännande återkallats eller förfallit, skall kassan vara pliktig att omedelbart träda i likvidation, vid återkallelse av godkännande dock först sedan beslutet härom vunnit laga kraft.

Tillsyn.

68 §.

Jordbrukskreditkassan, centralkassorna och jordbrukskassorna skola stå under tillsyn av bank- och fondinspektionen.

Ledamot av inspektionen må ej deltaga i styrelsen av eller vara anställd vid kassa, som nu nämnts.

Närmare bestämmelser om inspektionens organisation och verksamhet i och för denna tillsyn meddelas av Kungl. Maj:t.

69 §.

Inspektionen skall övervaka, att kassorna i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse de lagar och andra författningar, som hava avseende å kassorna, samt de för kassorna gällande stadgar.

Det åligger inspektionen att jämväl i övrigt, såvitt angår förhållanden, som kunna inverka på kassornas säkerhet, med uppmärksamhet följa deras verksamhet.

Undersökning av kassa skall av inspektionen anställas, så ofta sådan av inspektionen anses erforderlig eller av Kungl. Maj:t anbefalles.

Inspektionen äger, där så finnes lämpligt, förordna ombud att biträda vid tillsynen av viss centralkassa och till densamma anslutna jordbrukskassor.

70 §.

Styrelsen för kassa åligger:

att när som helst hålla kassans tillgångar ävensom böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning av inspektionen eller dess ombud;

att ofördröjligen till inspektionen insända styrelsens förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkningen samt balansräkningen ävensom, efter verkställd revision, den däröver avgivna berättelsen tillika med annan handling angående kassans förvaltning eller räkenskaper, som revisorerna må hava avlämnat till styrelsen;

att tillhandahålla inspektionen sådana översikter rörande kassans ställning och verksamhet, som av inspektionen påkallas; samt

att i övrigt meddela inspektionen eller dess ombud alla de upplysningar rörande kassan, som av inspektionen eller ombudet äskas.

71 §.

Inspektionen äger, när sådant prövas nödigt, sammankalla styrelsen för jordbrukskreditkassan, centralkassa eller jordbrukskassa. Har sådan styrelse icke efterkommit av inspektionen framställd begäran om utfärdande av kallelse till extra föreningssammanträde, må sådant sammanträde ock av inspektionen sammankallas.

Vid föreningssammanträde eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde må ledamot av inspektionen närvara och i överläggningarna deltaga.

72 §.

Har av styrelse för kassa eller å föreningssammanträde fattats beslut, som strider mot lag, förordning eller stadgar, må inspektionen kunna förbjuda verkställighet av beslutet. Inspektionen må ock kunna förelägga styrelsen att, i händelse beslut av nyss omförmälda beskaffenhet gått i verkställighet, göra

rättelse, där så kan ske, så ock att fullgöra vad styrelsen åligger enligt lag, förordning eller stadgar. Sådant föreläggande må dock, utom vad angår innehållet av vinst- och förlusträkning eller balansräkning, icke av inspektionen meddelas i fråga om i lag eller förordning givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff.

Inspektionen äger förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt första stycket samt fälla till sådant vite.

Ändå att fall icke är för handen, som i första stycket sägs, äger inspektionen meddela de erinringar i fråga om kassans verksamhet, som inspektionen finner påkallade.

73 §.

Underlåter centralkassa eller jordbrukskassa att ställa sig till efterrättelse av inspektionen meddelat förbud eller föreläggande eller handhar sådan kassa eljest sina angelägenheter på ett sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till densamma, äger inspektionen göra anmälan därom hos den, som meddelat godkännande för kassan, med anhållan om att detta återkallas.

74 §.

Över inspektionens beslut må klagan föras hos Kungl. Maj:t inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är stadgad, men beslutet går ändock i verkställighet, där icke Kungl. Maj:t annorlunda förordnar.

75 §.

Träder centralkassa eller jordbrukskassa i likvidation, äger bank- och fondinspektionen förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden, med rätt att yttra sig till protokollet, samt att i övrigt övervaka likvidationen.

Likvidatorerna skola bereda ombudet tillfälle att när som helst inventera centralkassans eller jordbrukskassans kassa och övriga tillgångar samt granska kassans alla böcker, räkenskaper och andra handlingar, och må av ombudet begärd upplysning angående förvaltningen ej av likvidatorerna förvägras.

Kassans egendom må ej avyttras under hand på andra villkor än ombudet godkänner. Ombudet må ej utan synnerliga skäl motsätta sig av likvidatorerna ifrågasatt försäljning.

Bank- och fondinspektionen äger under likvidationen i avseende å likvidatorer och föreningssammantråde enahanda befogenhet, som, innan kassan trätt i likvidation, enligt denna förordning tillkommer inspektionen beträffande styrelse och föreningssammantråde.

76 §.

Styrelseledamot eller befattningshavare hos kassa, som mot bättre vetande till bank- och fondinspektionen eller länsstyrelse avger oriktig eller ofull-

ständig uppgift angående omständighet, varom det ålegat honom att lämna upplysning, straffas med dagsböter eller fängelse, där ej förbrytelsen i allmänna strafflagen är belagd med strängare straff.

77 §.

Böter eller viten, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan.

Slutbestämmelser.

78 §.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1942. Från och med samma dag skola förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor, förordningen den 3 juni 1932 (nr 165) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor samt reglementet för Svenska jordbrukskreditkassan den 12 september 1930 (nr 337) upphöra att gälla.

Utän hinder av vad sålunda stadgats skola de nedan i 79—84 §§ meddelade bestämmelserna lända till efterrättelse i där avsedda hänseenden.

79 §.

Centralkassa eller jordbrukskassa, som vunnit godkännande före den 1 juli 1942, åligger att före den 1 juli 1943 eller den senare dag, som Kungl. Maj:t för särskilt fall bestämmer, hava underställt vederbörande myndighets prövning de ändringar i kassans stadgar, som erfordras för att bringa dem i överensstämmelse med föreskrifterna i denna förordning. Till dess att dessa ändringar av myndigheten godkänts, skola de äldre stadgarna äga fortsatt tillämpning.

Underlåter kassa att inom sålunda föreskriven tid ansöka om godkännande av erforderliga stadgeändringar eller finnas de av kassan beslutade ändringarna icke vara av beskaffenhet att kunna godkännas, skall det för kassan meddelade godkännandet återkallas.

80 §.

Bestämmelserna i 6, 7, 24, 25, 54 och 55 §§ samt 59 § fjärde stycket skola äga tillämpning från och med den 1 juli 1944. Intill nämnda tidpunkt skola motsvarande äldre bestämmelser fortfarande tillämpas. Härvid skall vid beräkningen av antalet andelar, varå ansvarighet och rätt till uttaxering enligt äldre bestämmelser grundas, en andel anses motsvara varje belopp av fem kronor, som medlem av jordbrukskassa eller till centralkassa ansluten ekonomisk förening erlagt eller tecknat såsom insats och som icke återbetalats till medlemmen.

Har medlem av jordbrukskassa, som åtnjuter kredit från kassan, icke del i kassans insatskapital med minst tjugofem kronor, må med inbetalningen av återstående insatsbelopp anstå intill den 1 juli 1944 eller, såvitt gäller

medlem, som äger eller brukar fastighet med värde understigande tiotusen kronor, intill den 1 juli 1946.

Medlem av jordbrukskassa, som inträtt i kassan före den 1 juli 1942 och som icke åtnjuter kredit från kassan, må så länge han ej erhållit kredit kvarstå såsom medlem utan att erlægga ytterligare insats enligt denna förordning.

I 5 och 23 §§ stadgad skyldighet för medlemmarna av jordbrukskreditkassan och centralkassorna att erlægga insatser till nämnda kassor skall äga tillämpning oavsett vilka belopp som tidigare erlagts som insatser.

81 §.

Om medlem, som inträtt i kassa före den 1 juli 1942, sedermera avgår ur kassan, må av medlemmens insats allenast återbetalas den del, som tillförts insatskapitalet.

82 §.

Utän hinder av bestämmelserna i 32 § första stycket må, därest Kungl. Maj:t finner skäl att lämna medgivande härtill, centralkassas sammanlagda in- och upplåning intill utgången av år 1946 uppgå till, förutom ett belopp motsvarande kassans tillgångar av i nämnda författningsrum angiven art, femton gånger centralkassans och anslutna jordbrukskassors fonder och insatskapital.

83 §.

Styrelseledamot och revisor må intill ordinarie föreningssammanträde år 1943 behålla sitt uppdrag, ändå att antalet styrelseledamöter och revisorer överstiger det i denna förordning medgivna antalet. Uppgår ej antalet styrelseledamöter och revisorer till det i förordningen stadgade minsta antalet, skall val av bristande antalet ledamöter och revisorer ske senast vid nämnda föreningssammanträde.

84 §.

I 67 § meddelad föreskrift angående visst minsta belopp, som sammanlagda beloppet av jordbrukskassas inlåning för centralkassan och utlåning icke må underskrida, skall träda i tillämpning den 1 juli 1947.

F ö r s l a g

till

förordning angående ändrad lydelse av 35 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

Härigenom förordnas, att 35 § förordningen den 26 juni 1931 om erkända sjukkassor skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

35 §.

Då bokslut — — — dylikt ändamål.

Tillgångar motsvarande sjukhjälpfonden skola redovisas:

-----
3) i fordringsbevis, utfärdade av riksbanken, bankbolag, sparbank eller
centralkassa för jordbrukskredit;

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1942.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 januari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter vissa frågor beträffande *jordbrukskasserörelsen*.

Inledning.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under nionde huvudtiteln, punkterna 114 och 115, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1942/43 beräkna

dels till Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m. ett anslag av 53,000 kronor,

dels ock till Jordbrukets kreditkassor: Förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen ett förslagsanslag av 215,000 kronor.

Såsom jag i nämnda sammanhang anförde, har frågan om revision av bestämmelserna för jordbrukskasserörelsen varit föremål för utredning genom särskilda sakkunniga. Dessa — vilka tillkallats med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 14 oktober 1938 och den 2 februari 1940 — ha utgjorts av egnahemsdirektören V. S. Ljungdahl, tillika ordförande, bankinspektören S. J. Lindeberg, verkställande ledamoten i svenska jordbrukskreditkassan, lantbrukaren N. Adler, verkställande direktören i Gävleborgs läns centralkassa för jordbrukskredit P. Svensson, bankrådet Hj. K. A. Ekengren och byråchefen hos egnahemsstyrelsen Y. A. R. Ericsson.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen *jordbrukskassautredningen*, ha den 29 januari 1941 framlagt betänkande med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. Betänkandet åtföljes av ett särskilt yttrande av ledamoten av utredningen Svensson.

Över betänkandet ha *yttranden* efter remiss avgivits av pensionsstyrelsen och fullmäktige för folkpensioneringsfonden, generalpoststyrelsen, statskontoret, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, statistiska centralbyrån, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, överståthållarämbetet, läns-

styrelserna i Östergötlands, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens län — i vilka län centralkassor för jordbrukskredit ha säte — länenämnden för sekundär jordbrukskredit, fullmäktige i riksgäldskontoret, fullmäktige i riksbanken, styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank, Sveriges lantbruksförbund och riksförbundet landsbygdens folk. Lantbruksstyrelsen har vid sitt yttrande fogat ett yttrande i ärendet från hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott. Bank- och fondinspektionen har överlämnat yttranden från styrelserna för svenska jordbrukskreditkassan, centralkassorna och svenska bankföreningen. Vid sparbanksinspektionens yttrande är fogat ett yttrande från styrelsen för svenska sparbanksföreningen, vid yttrandet från länsstyrelsen i Gävleborgs län ett yttrande från samma läns centralkassa samt vid yttrandena från länsstyrelserna i Östergötlands och Skaraborgs län yttrandena från respektive läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Från centralkassornas sida har avgivits ett gemensamt yttrande, vilket utarbetats vid ett möte mellan kassornas direktörer.

Till undvikande av upprepningar i det följande må här nämnas, att länsstyrelsen i Kristianstads län i sitt yttrande instämt i vad centralkassorna anfört ävensom att vid yttrandet från fullmäktige i riksbanken är fogad en reservation, däri utredningens förslag tillstyrkes i alla delar utom såvitt angår inrättandet av ett förvaltningsråd.

I detta sammanhang torde även få anmälas *dels* en den 12 augusti 1940 dagtecknad framställning från styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan om framflyttande av tiden för återlämnande av vissa till kassans förfogande ställda statsobligationer, över vilken framställning utlåtanden efter remiss avgivits av bank- och fondinspektionen, fullmäktige i riksgäldskontoret och fullmäktige i riksbanken, *dels ock* en den 6 september 1941 dagtecknad framställning från samma kassa angående vissa anslag för budgetåret 1942/43.

Gällande bestämmelser.

De bestämmelser, som nu reglera jordbrukskasserörelsen, återfinnas i lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit ävensom förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor samt förordningen den 3 juni 1932 (nr 165) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor. Vid upprepade tillfällen ha ändringar vidtagits i dessa författningar. Särskilt betydelsefulla ändringar ha genomförts genom författningar den 26 juni 1936 (nr 374 och 375). Vidare bör nämnas det den 12 september 1930 utfärdade reglementet för svenska jordbrukskreditkassan (nr 337) samt vissa kungörelser angående överlämnande till riksbanken av statsobligationer såsom pant för centralkassas förbindelser, av vilka kungörelser den senaste är utfärdad den 26 juni 1936 (nr 376). I fråga om förvaltningsbidrag åt jordbrukets kreditkassor äro före-

skrifter meddelade i en kungörelse den 13 februari 1931 (nr 17), ändrad genom en kungörelse den 26 juni 1936 (nr 377). Den huvudsakliga innebörden av gällande bestämmelser är följande.

Den kreditorganisation, varom här är fråga, består av jordbrukskassor såsom lokalorgan, centralkassor för jordbrukskredit, utgörande sammanlutningar av jordbrukskassor, till vilka jordbrukskassorna skola vara anslutna, samt, såsom ett för hela kasserörelsen gemensamt centralorgan, svenska jordbrukskreditkassan.

Svenska jordbrukskreditkassan har till ändamål att driva lånerörelse genom att lämna kredit åt centralkassorna, öva kontroll och tillsyn över sådana kassor och till dem anslutna jordbrukskassor samt verka för jordbrukskasserörelsens befrämjande och utveckling i allmänhet. Det för jordbrukskreditkassans lånerörelse erforderliga kapitalet anskaffas genom upplåning. Därest jordbrukskreditkassans förbindelser ej kunna infrias med anlåtande av dess egna tillgängliga medel, äger jordbrukskreditkassan infordra erforderliga tillskott från centralkassorna. För jordbrukskreditkassans förbindelser svara centralkassorna i förhållande till högsta under räkenskapsåret oguldna kapitalbelopp av sina från jordbrukskreditkassan erhållna lån. Kan en centralkassa icke fullgöra den betalningsskyldighet, som till följd av denna ansvarighet åligger centralkassan, äro övriga centralkassor efter nyssnämnda grund ansvariga för bristen. Såsom grundfond för jordbrukskreditkassan har staten ställt till förfogande svenska statens fyra och en halv procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida. Grundfundsobligationernas belopp har vid kassans inrättande år 1930 bestämts till sammanlagt 15 miljoner kronor men har enligt beslut av 1932 års riksdag höjts till 25 miljoner kronor. Härutöver hava av 1933, 1934 och 1935 års riksdagar ställts till jordbrukskreditkassans förfogande statsobligationer till ett belopp av tillhopa 20 miljoner kronor att användas till pantförskrivning för lån i riksbanken. Sist avsedda obligationer är jordbrukskreditkassan skyldig att återställa till riksgäldskontoret inom vissa angivna tider. Beträffande grundfundsobligationerna är i förordningen om jordbrukets kreditkassor stadgat, att obligationerna fortfara att tillhöra staten, som dock ej äger att för annat ändamål förfoga över dem, så länge jordbrukskreditkassans samtliga förbindelser icke äro fullgjorda. Sammanlagda beloppet av jordbrukskreditkassans upplåning får icke uppgå till mer än fem gånger beloppet av grundfonden. Vid beviljandet av kredit till centralkassa skall jordbrukskreditkassan uppställa sådana villkor med avseende å tiden för låns återgåldande, som betingas av jordbrukskreditkassans förpliktelser till återgåldande av kapital, som av denna upplånas. Det åligger jordbrukskreditkassans styrelse att tillse, att för den kredit, som av kassan lämnas, fullt betryggande säkerhet finnes och hålles vid makt. Jordbrukskreditkassan förvaltas av en styrelse på fem personer, av vilka en utses av Kungl. Maj:t, en av fullmäktige i riksgäldskontoret och de övriga av centralkassorna å ombudsstämma.

Centralkassorna och jordbrukskassorna äro ekonomiska föreningar med

begränsad personlig ansvarighet. Jordbrukskassorna hava till uteslutande syfte att bereda kredit åt sina medlemmar, och centralkassornas väsentliga ändamål är att främja de anslutna jordbrukskassornas gemensamma syfte.

Till *centralkassa* skola vara anslutna minst tio jordbrukskassor inom centralkassans verksamhetsområde med ett sammanlagt insatsbelopp i centralkassan å minst 1,500 kronor. Numera kunna även andra inom centralkassans verksamhetsområde lokaliserade ekonomiska föreningar, vilka hava till ändamål befordrandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binärings vinna produkter, bliva medlemmar i centralkassa.

Vid inträdet i centralkassa skall jordbrukskassa för varje i sistnämnda kassa tecknad andel teckna en insats av 50 öre i centralkassan. Insats skall inbetalas kontant. Den tillföres oavkortad en fond, benämnd centralkassans säkerhetsfond, och får icke av jordbrukskassan återbekommas vid utträde ur centralkassan. Utdelning får icke lämnas å insats i centralkassa.

I fråga om jordbrukskassas ansvarighet för centralkassans förbindelser gäller numera, att denna ansvarighet utgör 50 kronor för varje i jordbrukskassan tecknad andel. Jordbrukskassa skall vid behov vara underkastad uttaxering intill visst belopp, enligt gällande förordning högst 3 procent för år räknat av jordbrukskassans ansvarighet för centralkassans förbindelser.

Centralkassas årsvinst skall i sin helhet tillföras säkerhetsfonden. Dock skall, då denna fond uppgår till ett belopp motsvarande 10 procent av kassans utlåning jämte hälften av insättarnas behållning, det ankomma på centralkassan att bestämma, i vad mån någon del av årsvinsten skall disponeras för annat ändamål. Utan hinder av det sagda kunna till medlemmarna återgäldas belopp, som under något föregående år uttaxerats.

Centralkassa får ej bereda kredit åt andra än sina medlemmar. Jordbrukskassa får icke beviljas kredit till högre belopp än som motsvarar det sammanlagda lånemaximum, som gäller för kassans medlemmar. Centralkassa äger emellertid att till jordbrukskassa utöver lånemaximum utlämna lån mot inteckningssäkerhet inom 60 procent av fastighets sammanlagda jordbruks- och skogsvärden enligt gällande taxering.

Centralkassas kreditgivning får bestå i utlämnande av reverslån eller beviljande av kredit i räkning eller växeldiskontering. Reverslån får beviljas på högst ett år eller, om pant av fastighetsinteckning eller obligationer blivit ställd, på viss tids, högst tre månaders, uppsägning. Kredit i räkning får beviljas på högst ett år. Växel får diskonteras på högst sex månader. Omfattning av kredit kan medgivas. Såsom säkerhet för kredit till jordbrukskassa skola till centralkassan pantförskrivas av jordbrukskassans kredittagare avlämnade länehandlingar med tillhörande säkerheter. Växelkredit kan lämnas genom rediskontering av hos jordbrukskassa diskonterad växel.

Centralkassa äger av allmänheten mottaga medel till förräntning å sparskasseräkning, depositionsräkning, kapitalräkning och checkräkning. Medel, som äro insatta å de tre förstnämnda räkningarna, får centralkassa ej ikläda sig skyldighet att återbetala annorledes än viss tid efter uppsägning, näm-

ligen i fråga om medel å sparkasseräkning minst en vecka och i fråga om medel å depositionsräkning eller kapitalräkning minst tre månader. Dock kan centralkassas styrelse, då så finnes kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan av uppsägningstidens utgång. En och samma insättares tillgodohavanden på sparkasseräkning får icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver 4,000 kronor. Centralkassas sammanlagda inlåning å bankmässiga räkningar får icke överskrida ett belopp, motsvarande tre gånger den ansvarighet, som de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna sammanlagt hava för centralkassans förbindelser. Då så betingas av särskilda skäl, kan likväl Kungl. Maj:t medgiva, att inlåningen må uppgå till ett belopp, motsvarande fyra gånger nämnda ansvarighet.

Centralkassa är skyldig att i tillgångar, vilka med lätthet kunna förvandlas i penningar, redovisa kassareserv, som tillsammans med den ineliggande kassan motsvarar minst 25 procent av de förbindelser, som det åligger kassan att fullgöra vid anfordran. Närmare föreskrifter angående de tillgångar, som må godkännas såsom kassareserv, meddelas, där så erfordras, av bank- och fondinspektionen.

Det åligger centralkassa att vidtaga erforderliga åtgärder för sakkunnig uppsikt över och revision av anslutna jordbrukskassors verksamhet och förvaltning.

Såsom säkerhet för envar centralkassas förbindelser med undantag av kassans skuld till jordbrukskreditkassan har staten ställt till förfogande statsobligationer till belopp, vilket bestämmes av Kungl. Maj:t under iakttagande av att det högst må motsvara 20 procent, med avrundning av beloppet uppåt till jämnt hundratusental kronor, av kassans in- och upplåning, dock att beloppet icke i något fall får överstiga 1,000,000 kronor och understiga 100,000 kronor. Statsobligationerna i fråga, vilka av riksgäldskontoret överlämnats till riksbanken, innehavas av denna såsom en för envar centralkassas förbindelser avsedd gemensam pant, med rätt för kassans fordringsägare att på särskilt angivna villkor använda panten till täckande av sina fordringar, i den mån kassans egna tillgångar, de belopp inberäknade, som på grund av medlemmarnas i kassan ansvarighet för dess förbindelser kunna från dem uttaxeras, därtill visa sig otillräckliga. Såsom villkor för ifrågavarande pants användande gäller, att behovet av pantens tillgripande skall styrkas genom intyg av ombud, som förordnats för tillsyn över kassans verksamhet, att medgivandet till pantens användning skall lämnas av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte, därvid tillika skola meddelas erforderliga föreskrifter angående sättet för pantens tillgodogörande och för därigenom influtna, medels fördelning mellan fordringsägarna, att riksgäldskontoret skall ofördröjligen underrättas då dylikt medgivande lämnats samt att obligationerna därvid tillika i första hand skola hembjudas riksgäldskontoret.

Medlemskap i *jordbrukskassa* kan ej, med visst undantag, vinnas av annan än i Sverige bosatt svensk undersåte, som är ägare eller brukare av jord-

bruksfastighet, eller här i landet registrerat aktiebolag, som har till ändamål att idka jordbruk. I motsats mot vad som gällde tidigare kan ekonomisk förening icke vara medlem i jordbrukskassa utan endast i centralkassa. — Jordbrukskassa skall bestå av minst femton medlemmar.

Delaktigheten i jordbrukskassa beräknades enligt de ursprungliga bestämmelserna efter antalet hektar odlad jord, för vilket medlem ingått i kassan, dock högst 50 hektar eller en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemskap i kassan vunnits. År 1918 utvidgades möjligheten till delaktighet i jordbrukskassa till att omfatta jämväl ängsmark samt skogs- och betesmark inom vissa storleksgränser, varjämte maximiarealen för inträde höjdes från 50 till 100 hektar odlad jord. Vissa relationstal bestämdes tillika för omräkning till areal odlad jord av annan jordareal. År 1925 vidtogs den ändringen i delaktighetsbestämmelserna, att delaktigheten i stället beräknas med hänsyn till fastighetens taxeringsvärde. Brukare av jordbruksfastighet, belägen inom kassans verksamhetsområde, får nu vara delaktig i kassan med högst en andel för varje fullt tal av 500 kronor av sammanlagda jordbruks- och skogsvärdena. Om fastighet upplåtits till annan för brukande, kunna ägaren och brukaren var för sig vinna delaktighet till högst en andel för varje fullt tal av 1,000 kronor av nämnda värden. Med jordbruksfastighet likställas vissa andra därmed jämförliga fastigheter.

Jordbrukskassemedlems insats är fastställd att utgöra minst 5 kronor för varje andel, varav minst 2 kronor skola kontant inbetalas och återstoden inom tre år efter tecknandet. Av de såsom insatser tecknade beloppen skola 70 procent sammanföras under benämning jordbrukskassans insatskapital, 10 procent, dock högst 50 öre per andel, användas såsom kassans insats i vederbörande centralkassa och återstoden tillföras jordbrukskassans reservfond. Till den del, insats tillförts insatskapitalet, skall den återgäldas vid medlems utträde ur kassan.

Medlems personliga ansvarighet må icke understiga 50 kronor för varje andel. Medlemmarna skola vid behov vara underkastade uttaxering intill visst i stadgarna bestämt belopp, som enligt gällande författning ej må vara högre än 10 kronor för andel och år.

Av jordbrukskassas årsvinst skola minst 75 procent avsättas till reservfond. Då denna uppgår till ett belopp motsvarande 20 procent av det sammanlagda beloppet av medlemmarnas lånemaxima, ankommer på jordbrukskassan att bestämma, i vad mån den andel av årsvinsten, som skall avsättas till reservfonden, må understiga 75 procent. Av årsvinsten kunna, i den mån den ej åtgår för avsättning till reservfonden, till medlemmarna återgäldas belopp, som under något föregående år uttaxerats. I den mån årsvinsten icke skall avsättas till reservfond eller användas till återgäldande av tidigare uttaxering, kan jordbrukskassa lämna medlemmarna utdelning å deras insatser, till den del desamma tillförts insatskapitalet, dock ej efter högre räntefot än medlemmen skulle fått åtnjuta, därest insatsbeloppet i stället inrestätt å sparkasseräkning i centralkassan, och i varje fall icke efter högre räntefot än 5 procent.

Jordbrukskassas utlåningsrörelse är begränsad att allenast avse medlemmarna. Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket kredit får av sådan kassa beredas en och samma medlem (medlems lånemaximum), utgör numera högst 200 kronor för varje andel, varmed medlem är delaktig i kassan. Utan hinder härav kan dock till medlem, som är ägare av jordbruksfastighet eller därmed likställd fastighet, utöver lånemaximum utlämnas lån mot säkerhet av i fastigheten beviljad inteckning, om och i den mån inteckningens kapitalvärde ligger inom sex tiondelar av fastighetens sammanlagda jordbruks- och skogsvärden enligt gällande taxering.

I fråga om formerna för kreditgivningen gäller i stort sett detsamma som nyss anförts med avseende å centralkassorna.

Vad angår förenämnda andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor skola de vid anslutning till centralkassa ingå med högst en andel för varje fullt tal av 50 kronor av så stor del av föreningens tillgångar utöver skulderna, som motsvarar föreningens insatskapital jämte egna fonder av sådan beskaffenhet, att de icke kunna anlitas utan därom för varje gång å föreningssammanträde fattat beslut. Insats skall utgöra 5 kronor för varje föreningens andel i centralkassan. Av insatsbeloppen skola 30 procent överföras till centralkassans säkerhetsfond. I övrigt skola insatserna sammanföras under benämningen andelsföreningars insatskapital. Förening ansvarar för centralkassans förbindelser med 50 kronor för varje andel, föreningen äger i kassan. I avgörandet av kassans angelägenheter äger förening deltaga med allenast en tiondels röst. Kredit till förening får beviljas högst till ett belopp av 200 kronor för andel, vartill kan komma primärlån enligt särskilda bestämmelser. Centralkassas sammanlagda utlåning till ekonomiska föreningar, varom nu är fråga, får icke överstiga en tiondel av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna, från vilken begränsning dock Kungl. Maj:t för särskilt fall kan medgiva undantag. I övrigt äro föreningarna i fråga om rättigheter och skyldigheter likställda med till centralkassorna anslutna jordbrukskassor.

Slutligen må erinras om att jordbrukskasserörelsen numera står under tillsyn av bank- och fondinspektionen.

Jordbrukskasserörelsens utveckling och nuvarande ställning

m. m.

Till jordbrukskreditkassan äro för närvarande anslutna 10 centralkassor, vilkas verksamhetsområden täcka hela landet.

Av nedanstående sammanställning, vilken bygger på uppgifter i jordbrukskassautredningens betänkande, framgår huru kasserörelsens utveckling gestaltat sig i olika hänseenden (uppgifterna avse utgången av här angivna år):

	1929	1930	1932	1934	1936	1938	1940
Antal jordbrukskassor	173	187	456	699	789	772	754
Antal medlemmar i jordbrukskassor	12,566	14,061	32,936	59,267	84,142	101,202	108,679
Antal teknade andelar i sådana kassor	137,352	142,073	140,805	236,789	336,877	449,491	512,540
Antal till centralkassor anslutna ekonomiska föreningar..	—	—	80	201	279	312	314
Jordbrukskreditkassans utplåning (milj. kr.).....	—	6.52	14.76	24.14	40.18	44.30	39.50
Centralkassornas inlåning (milj. kr.)	6.82	7.51	9.50	17.87	31.94	58.97	72.91
Centralkassornas utlåning till jordbrukskassor (milj. kr.) .	13.86	15.01	23.75	42.17	70.84	104.32	111.70
Centralkassornas utlåning till ekonomiska föreningar (milj. kr.).....	0.26	0.26	0.49	1.33	1.79	3.19	3.43

Av uppgifter från jordbrukskreditkassan framgår vidare, att centralkassornas och jordbrukskassornas årsvinster under år 1940 uppgått till respektive 180,444 och 377,724 kronor, att omkostnaderna under samma år belöpt sig till respektive 568,461 och 572,507 kronor eller sammanlagt 1,140,968 kronor, motsvarande 0.96 procent av omslutningen, samt att de statliga förvaltningsbidragen enligt kassornas vinst- och förlusträkningar för år 1940 uppgått till respektive 61,050 och 210,912 kronor.

Jordbrukskasserörelsens eget kapital utgjorde vid 1940 års utgång enligt en i betänkandet gjord beräkning sammanlagt omkring 7,017,000 kronor, fördelade sålunda (1,000-tal kronor):

	Insatskapital	Fonder	Balanserade vinstmedel	Summa
Jordbrukskassorna.....	1,787.5	2,454.5	375.2	4,617.2
Centralkassorna	93.6	1,995.1	—	2,088.7
Jordbrukskreditkassan	—	311.3	—	311.3
Kronor	1,881.1	4,760.9	375.2	7,017.2

Av det såsom jordbrukskreditkassans fonder redovisade beloppet utgör viss del en rörelsens gemensamma riskförsäkringsfond.

Allmänna utgångspunkter för förslaget.

Efter att ha framhållit en del synpunkter i anslutning till de uppgifter, som i betänkandet lämnats beträffande jordbrukskasserörelsens utveckling, och härvid såsom det icke minst glädjande uttrycket för rörelsens livskraft hänvisat till att inlåningen från allmänheten ökats i stegrad takt har *utredningen* ansett sig som ett sammanfattande omdöme om rörelsens utveckling

under de senare åren kunna uttala, att rörelsen i stort sett väl fyllt sina uppgifter samt att den befast det förtroende, som den åtnjuter hos jordbruksnäringens utövare.

Trots de huvudsakligen goda erfarenheter, som sålunda vunnits, har det enligt utredningens uppfattning visat sig, att de författningsbestämmelser, som reglera verksamheten, lämna rum för erinringar i olika hänseenden.

Med hänsyn bland annat till de nuvarande ovissa ekonomiska förhållandena har utredningen funnit sig icke böra framlägga förslag om någon genomgripande omläggning av rörelsen utan nöjt sig med att föreslå sådana ändringar i gällande bestämmelser, som ansetts särskilt trängande eller som, även om så icke vore fallet, kunde genomföras utan mera långtgående författningsändringar. Utredningen har förklarat sig icke göra anspråk på att med sitt förslag komma med någon slutgiltig lösning beträffande grunderna för jordbrukskasserörelsen.

Den huvudsakliga innebörden av förslaget är följande.

De nuvarande tre leden inom rörelsen, svenska jordbrukskreditkassan, centralkassorna och jordbrukskassorna, ha föreslagits skola bibehållas med i huvudsak oförändrade uppgifter. Jordbrukskreditkassans inflytande på rörelsen skall emellertid i vissa hänseenden stärkas. Jordbrukskreditkassan skall i fortsättningen erhålla karaktären av en ekonomisk förening med centralkassorna som medlemmar.

Nya grunder ha föreslagits i fråga om omfattningen av centralkassornas inlåning från allmänheten. Dessa grunder ansluta sig i huvudsak till vad som gäller för sparbankerna.

Beträffande frågan, i vilken utsträckning jordbrukskassorna böra utlämna primärlån, har utredningen uttalat sig för att någon inskränkning icke bör göras i kassornas rätt till sådan utlåning. Emellertid böra kassorna i första hand tillgodose jordbrukarnas behov av driftkredit, och först i den mån för kasserörelsen tillgängligt kapital därutöver förslår till utlämnande av primärlån, böra sådana lån beviljas. Bland annat för att icke primärbelåningen skall befrämjas på bekostnad av övrig utlåning, har utredningen föreslagit borttagande av nuvarande frihet för primärbelåningen från andelsteckning. All utlåning skall enligt utredningens förslag likställas i detta hänseende. Lån skall kunna beviljas till belopp av 500 kronor för varje tecknad andel. För envar andel skall betalas en insats av 5 kronor. Utöver insatserna skall nytillträdande medlem betala en inträdesavgift av 5 kronor, oavsett kreditens storlek, vilken avgift fonderas.

Kreditgivningen till jordbruksekonomiska föreningar skall i huvudsak bibehållas hos centralkassorna. Om centralkassa ej kan ställa tillräcklig kredit till förfogande, skall emellertid ytterligare erforderlig kredit kunna lämnas av svenska jordbrukskreditkassan.

I övrigt innefattar utredningens förslag ändringar i åtskilliga, mer eller mindre väsentliga hänseenden.

De ändringar utredningen föreslagit i gällande bestämmelser ha synt utredningen vara av den art, att helt ny författning borde utfärdas. Detta syntes så mycket mer motiverat, som 1930 års förordning redan förut vid olika tillfällen varit föremål för mer eller mindre omfattande ändringar, varav författningens överskådlighet blivit lidande.

Bank- och fondinspektionen har i sitt yttrande ansett sig visserligen kunna i stort sett vitsorda utredningens uttalande, att jordbrukskasserörelsen väl fyllt sina uppgifter samt att rörelsen befäst det förtroende, som den åtnjöt hos jordbruksnäringens utövare. Inspektionen har emellertid framhållit, att man icke finge bortse från att utvecklingen i dylik riktning blivit sådan den blivit mycket tack vare de goda ekonomiska förhållanden, som varit rådande på jordbruksområdet och till vilka de av staten vidtagna stödaktionerna på nämnda område i ej ringa omfattning bidragit. Inspektionen kunde icke underlåta att framhäva, att utvecklingen, såsom även bestyrktes av utredningens uttalanden, delvis framgått i banor, som icke varit avsedda med den nu gällande jordbrukskasselagstiftningen. Jämväl organisationen av de olika leden inom rörelsen hade ingivit inspektionen starka betänkligheter. Dessa led måste ha till uppgift sinsemellan att fungera självständigt men i gemensamt syfte. Principiellt oriktigt måste det då vara att — såsom fallet vore inom rörelsen — i ett övre led, som skulle bland annat handhava kreditgivningen till ett undre led, styrelsen eller styrelserna till övervägande del rekryterades av representanter, vanligen verkställande representanter, för det undre ledet. Även i andra än nu nämnda avseenden hade, enligt vad inspektionens erfarenheter givit vid handen, mer eller mindre anmärkningsvärda förhållanden framstått. För den nya lagstiftningen på området måste det vara en uppgift att i största möjliga utsträckning söka råda bot mot dylika förhållanden. Lagstiftningens bestämmelser borde därvid giva en såvitt möjligt klar avgränsning av det område, varinom jordbrukets kreditkassor finge röra sig. Över huvud borde vid lagstiftningen samma allmänna synpunkter göras gällande i fråga om jordbrukets kreditkassor som beträffande andra penninginrättningar.

I detta sammanhang må nämnas, att bank- och fondinspektionen av sist angivna skäl uttalat sig för att handläggningen av ärenden angående jordbrukskasseväsendet borde överflyttas från jordbruksdepartementet till finansdepartementet. Inspektionen har hänvisat till att ärenden rörande affärsbanker, sparbanker och hypoteksinstitutionen handlades inom sistnämnda departement. I samma riktning ha även uttalat sig *statskontoret*, *sparbanksinspektionen* och *fullmäktige i riksbanken*.

Den verksamhet, som utövas av jordbrukskasserörelsen, torde särskilt under de senare åren ha vunnit stor uppskattning bland jordbruksnäringens utövare. Rörelsen synes i stort sett ha fyllt sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. Detta hindrar uppenbarligen icke att, såsom bank- och fondinspektionen framhållit, vissa erinringar kunna framställas mot handhavandet av verksamheten i ena eller andra hänseendet.

Att frågan om grunderna för den av jordbrukskasserörelsen utövade verksamheten ansetts böra bli föremål för utredning, har främst haft sin grund i att motstridande meningar gjort sig gällande i fråga om riktlinjerna för verksamheten, särskilt beträffande kreditgivningen. Vidare ha nuvaran-

*Departements-
chefen.*

de bestämmelser om rörelsens kapitalanskaffning lämnat rum för erinringar ur olika synpunkter. Gällande författningar ha också i andra mer eller mindre betydelsefulla hänseenden befunnits vara i behov av revision.

Det förslag, som nu framlagts av jordbrukskassautredningen, synes mig i huvudsak kunna läggas till grund för nya bestämmelser för jordbrukskasserörelsen. I likhet med utredningen håller jag före, att gällande förordning om jordbrukets kreditkassor — vilken genom täta ändringar kommit att bli ganska svåröverskådlig — härvid bör ersättas med en helt ny författning.

Vad angår frågan om överflyttande av ärenden angående jordbrukskassaväsendet från jordbruksdepartementet till finansdepartementet torde detta spörsmål, som ankommer på Kungl. Maj:ts avgörande, böra göras till föremål för ytterligare överväganden.

Jordbrukskasserörelsens allmänna uppgifter.

Med avseende å jordbrukskasserörelsens allmänna uppgifter har *utredningen* hänvisat till att rörelsen enligt gällande bestämmelser närmast haft till uppgift att tillgodose det mindre jordbruket med driftskredit, men att rörelsen, efter att till en början i stort sett ha hållit sig inom denna ram, sedermera utvidgat sitt verksamhetsområde. Utredningen har föreslagit borttagande av ifrågavarande begränsningar ur 1936 års lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit. Till stöd härför har utredningen bland annat anfört följande.

Kasserörelsen räknade numera ingalunda enbart mindre jordbrukare bland sina medlemmar. Anslutningen till rörelsen av större jordbruk vore för närvarande proportionsvis sett ungefär lika omfattande som av mindre jordbruk. I detta sammanhang må återgivas en i betänkandet införd sammanställning, enligt vilken de av jordbrukskassemedlemmarna ägda fastigheterna enligt uppgifter för den 15 mars 1939, räknat efter fastigheternas taxeringsvärden, varit hänförliga till följande storleksgrupper:

Taxeringsvärde	Antal låntagare	Hela taxeringsvärdet	Därav	
			Jordbruksvärde	Skogsvärde
1. högst 5,000 kr.	16,406	51,620,978	48,166,708	3,454,270
2. 5,001— 10,000 kr.	12,932	94,431,529	83,133,225	11,298,304
3. 10,001— 25,000 »	14,695	202,826,498	171,932,912	30,893,586
4. 25,001— 50,000 »	4,424	150,099,883	128,371,080	21,728,803
5. 50,001—100,000 »	1,566	104,316,207	92,777,570	11,538,637
6. över 100,000 »	527	90,536,900	80,743,570	9,793,330
Summa	50,550	693,831,995	605,125,065	88,706,930

Att rörelsen icke inskränkt sig till att lämna kredit till »mindre jordbruk» har utredningen ansett ha sin förklaring däri att detta uttryck vore obestämt och givit anledning till olika tolkning. Inom rörelsens egna led hade man också varit av den uppfattningen, att det knappast varit tillräckligt motive- rat att undantaga de större jordbrukarna från möjlighet att erhålla kredit hos jordbrukskasserörelsen, så mycket mindre som man i den allmänna jordbruksekonomiska föreningsrörelsen ansett det vara angeläget att i sig innesluta alla jordbruk utan hänsyn till storlek. Som den hittillsvarande utvecklingen på detta område alltså sprängt ramen för nuvarande bestämmelser och man torde sakna anledning att söka vrida utvecklingen tillbaka, syntes här angivna begränsning i rörelsens uppgifter böra upphävas. En önskvärd riskfördelning hos kassorna borde man hellre söka åstadkomma genom begränsningar i utlåningsrätten till ett och samma företag.

Enligt vad utredningen framhållit hade även i så måtto en utvidgning av jordbrukskasserörelsens verksamhet ägt rum, som kassorna i allt större utsträckning vid sidan av driftskrediter ställt till förfogande primärkrediter. Denna senare kreditgivning kunde sägas ha underlättats därigenom att för erhållande av kredit mot säkerhet av in-teckning inom 60 procent av fastighets värde icke såsom för annan kredit erfordrats andelsteckning. Av de i betänkandet lämnade uppgifterna framginge, att jordbrukskassornas primärkrediter vid 1940 års utgång tillhoppa uppgått till omkring 54.61 miljoner kronor eller 49 procent av sammanlagda utlåningen samt centralkassornas primärkrediter till jordbruksekonomiska föreningar till omkring 0.62 miljoner kronor eller 18 procent av utlåningen till sådana föreningar. Mycken kritik hade riktats mot att jordbrukskasserörelsen utlämnat primärkrediter i så stor utsträckning som skett. Denna kritik hade väsentligen grundats på att andra kreditinrättningar funnes, till vilka jordbrukarna ansetts i första hand böra vända sig för erhållande av primärkredit. Härvid torde främst ha åsyftats hypoteksföreningarna, vilka vore särskilt inrättade för dylik kreditgivning.

Med avseende å frågan, i vad mån jordbrukskasserörelsen framdeles bör handhava primärbelåning, har utredningen framhållit följande synpunkter.

De av hypoteksföreningarna utlämnade lånen äro bundna för lång tid, även med avseende å räntan. Detta möjliggöres genom att även kapitalanskaffningen är långfristig, i det att erforderligt kapital upplånas hos hypoteksbanken, vilken i sin tur upplånar motsvarande medel genom obligationsutgivning. Då hypoteksbankens obligationer grundas på säkerhet av bottenin-teckningar intill sextio procent av de belånade fastigheternas värden och då dessutom staten ställt en grundfond till förfogande såsom säkerhet för upplåningen, följer härav att upplåningen kan ske billigt. Detta medför också, att hypoteksföreningarnas lån kunna utlämnas mot förhållandevis för-månlig ränta. Särskilt gynnsamt kan det tydligen ställa sig för en jordbrukare att upptaga lån hos en hypoteksförening vid en tidpunkt, då räntan är låg, varvid hans ränteutgifter komma att kvarstå oförändrade utan inverkan av framdeles inträdande höjningar av räntan på allmänna marknaden. Å andra sidan kan det självfallet visa sig oförmånligt att ha bundit ett lån, därest marknadsräntan sedermera nedgår. I någon mån mildras emellertid

denna olägenhet av att låntagarna — men ej de långivande föreningarna — kunna efter det tio år förflutit från låns beviljande uppsäga detta till inbetalning eller för konvertering till lägre ränta.

Bortsett från de fördelar och olägenheter, som ur låntagarens synpunkt kunna vara förenade med en bindning av krediten hos en hypoteksförening, kan det ur allmänna kreditsynpunkter anses naturligt, att kreditbehov, som kunna antagas bestå lång tid framåt, tillgodoses genom långfristiga lån. Detta står bäst i överensstämmelse med de grunder för kapitalanskaffningen, som tillämpas hos olika slag av kreditinstitutioner.

Såsom en ytterligare synpunkt, vilken icke bör förbises då det gäller att bedöma frågan om jordbrukskasserörelsen bör utlämna primärlån, må framhållas, att det i vissa fall kan anses önskvärt, att en och samma långgivare tillgodoser en låntagares hela behov av kredit. Långgivaren får då en bättre överblick över låntagarens ekonomiska ställning och de lämpligaste formerna för kredit i de olika fallen.

Slutligen bör uppmärksammas, att den omständigheten att jordbrukskasserörelsens utlåning till en del grundas på botteninteckningar är ägnad att öka insättarnas förtroende för rörelsen och sålunda att underlätta inlåningen från allmänheten.

Vid sitt övervägande av de olika förhållanden, som påverka frågan om jordbrukskasserörelsens primärbelåning, har utredningen stannat för att icke föreslå några åtgärder av sådan innebörd, att lånebehövande jordbrukare skulle betagas frihet att vända sig till den kreditinrättning, som de med hänsyn till ränteförhållanden eller eljest själva funne det förmånligast att anlita. Från en del håll hade gjorts gällande, att jordbrukskasserörelsen, genom att staten ställt till förfogande grundfundsobligationer för rörelsen och tilldelat denna vissa förvaltningsbidrag, otillbörligt gynnats i konkurrensen med övriga kreditinrättningar. Ifrågavarande statliga åtgärder — vilka i vad de avsåge förvaltningsbidrag efter hand minskades i omfattning — hade föranletts av att rörelsen ansetts ha uppgifter att fylla, som icke överallt tillfredsställande tillgodosetts av andra kreditinrättningar. Oavsett detta syntes tillräckliga skäl ej föreligga att förbjuda rörelsen att i mån av efterfrågan samt tillgång på medel även sörja för annan kreditgivning än sådan, för vilken det statliga stödet närmast vore avsett.

Enligt utredningens mening måste emellertid fortfarande fasthållas vid att jordbrukskasserörelsen *i första hand* hade att sörja för de kreditbehov, vilkas tillgodoseende icke ankomme på andra kreditinrättningar, d. v. s. närmast behovet av driftskredit. Först i den mån av rörelsen anskaffade kapitalmedel därutöver försloge till utlämnande av primärkredit, borde sådan ställas till förfogande av rörelsen. Såvitt utredningen hade sig bekant kunde den hittillsvarande primärbelåningen åtminstone icke före krigsutbrottet sägas ha skett med uppoffrande av rörelsens uppgift att tillgodose behovet av driftskredit. Det måste anses vara en viktig uppgift för jordbrukskreditkassan att särskilt i tider av penningknapphet övervaka, att för utlåning tillgängliga medel i första hand utnyttjades till utlämnande av driftskredit.

Emellertid syntes en viss risk för en dylik icke önskvärd utveckling ligga däri att primärkrediter nu i motsats mot andra krediter vore fritagna från

andelsteckning, vilket kunde befrämja primärbelåning framför annan kreditgivning. Någon anledning att i fortsättningen bibehålla denna skillnad syntes icke föreligga.

Med avseende å jordbrukskasserörelsens uppgifter har utredningen vidare förklarat sig anse det naturligt, att jordbrukskasserörelsen, som själv utgjorde ett led i jordbrukets föreningsrörelse, inom ramen för en normal kreditgivning medverkade vid dennas kapitalanskaffning och överhuvud taget deltog i arbetet på dess sunda utveckling. Då nu ifrågavarande krediter emellertid ofta vore av betydande storlek och med avseende å säkerhet och andra utlåningsvillkor av mera affärsbetonad art än jordbrukskrediter i allmänhet, måste självfallet synnerligen stor försiktighet iakttagas vid kreditgivning av denna art, varjämte stundom stora anspråk ställdes på bankteknisk sakkunskap. I detta sammanhang har utredningen erinrat om att det statsägda aktiebolaget jordbrukarbanken sedan länge bedreve en omfattande utlåning icke minst till större jordbruksekonomiska föreningar.

Enligt vad utredningen slutligen anfört hade jordbrukskasserörelsen påtagit sig även andra uppgifter än på kreditgivningens område. Vid sin inlåning hade rörelsen sålunda ansett sig böra verka för sparande och god hushållning på landsbygden, i vilket sammanhang icke minst borde nämnas arbetet på att underlätta kontanta inköp av förnödenheter av olika slag. Rörelsen hade överhuvud taget en viktig uppgift att fylla genom upplysningsverksamhet i ekonomiska ting bland den jordbrukande befolkningen. Denna verksamhet kunde bli så mycket mer betydelsefull, som rörelsen här kunde samarbeta med övriga grenar av ekonomisk föreningsrörelse.

I de avgivna *ytrandena* ha i allmänhet icke framställts några erinringar mot utredningens förslag om borttagande av den nu gällande lagstiftningens begränsning av jordbrukskassornas uppgift till att bevilja kredit till det mindre jordbruket. *Styrelsen för svenska bankföreningen* har emellertid förmenat, att jordbrukskasserörelsens kooperativa karaktär komme att förlora i betydelse genom åtgärder för befordrande av kreditgivning till idkare av större jordbruk liksom till jordbruksekonomiska föreningar med betydande kreditbehov. *Styrelsen för svenska sparbanksföreningen* har ifrågasatt, om icke genom det större jordbrukets anslutning till systemet nya rätt betydande riskmoment skulle införas.

Gentemot förslaget, att beviljandet av driftskredit icke längre i författningarna skulle angivas såsom jordbrukskasserörelsens huvuduppgift, ha betänkligheter anförts i *ytrandena* från *generalpoststyrelsen*, *bank- och fondinspektionen*, *sparbanksinspektionen*, *styrelserna för svenska bankföreningen*, *svenska sparbanksföreningen* och *Sveriges allmänna hypoteksbank*, *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* och *länsstyrelsen i Örebro län*. I dessa *ytranden* har i allmänhet gjorts gällande, att jordbrukets behov av annan kredit än driftskredit, närmast primärlån, vore tillfyllestgörande tillgodosett av övriga kreditinrättningar, utan att dessa för sin verksamhet behövde anlita förvaltningsbidrag av statsmedel. Gentemot utred-

ningens uttalande, att det kunde vara till fördel, att en jordbrukares olika lån bleve placerade på ett och samma ställe, har styrelsen för hypoteksbanken gjort gällande, att det naturliga och normala nu liksom tidigare syntes vara att den ena organisationen hade att ombesörja primärkredit, den andra i huvudsak driftskredit. I flera yttranden ha uttalats önskemål, att i författningstexten uttryckligen angåves, att jordbrukskasserörelsen i första hand hade att utlämna driftskredit. Generalpoststyrelsen har ifrågasatt, om icke någon lämplig begränsning av primärkreditgivningen borde införas, exempelvis genom en bestämmelse om att beloppet av utlämnad primärkredit icke finge överstiga driftskrediternas sammanlagda belopp. Eller också skulle primärbelåningen eventuellt kunna regleras genom en förskrift om att en ytterligare ökning av denna utlåning (utöver dess nuvarande omfattning) skulle få ske endast i den mån inlåningen lämnade möjlighet därtill och att således upplåning av medel för utvidgning av primärkrediten icke skulle förekomma.

Länsstyrelsen i Gotlands län har, för att i lagbestämmelserna på något sätt skulle komma till uttryck den i utredningens betänkande uttalade principen, att jordbrukskasserörelsens huvudsakliga uppgift fortfarande borde vara att bereda driftskredit, ifrågasatt införande i lagtexten av bestämmelser till förhindrande av alltför liten räntemarginal beträffande primärlån.

I detta sammanhang må nämnas, att *egnahemsstyrelsen* erinrat om att det vid framläggandet av propositionen nr 236 till 1939 års lagtima riksdag angående ändrade grunder för egnahemsverksamheten m. m., med hänsyn till att grunderna för jordbrukskasserörelsens framtida verksamhet för det dåvarande vore föremål för utredning, icke ansetts lämpligt att i detta läge fatta någon bestämd ståndpunkt i frågan, om egnahemslåntagares bottenkredit skulle kunna placeras hos jordbrukskassa. Egnahemsstyrelsen har förutsatt att, om i enlighet med utredningens förslag jordbrukskassornas rätt att bevilja primärlån lämnades oinskränkt, hinder ej skulle anses möta för egnahemsnämnd att medgiva, att egnahemslåntagares bottenkredit finge vara placerad hos jordbrukskassa likaväl som hos annan kreditinrättning.

Med avseende å förslaget att såsom en uppgift för jordbrukskasserörelsen angiva befordrandet av sparverksamheten på landsbygden, ha *bank- och fondinspektionen*, *fullmäktige i riksbanken* samt *styrelsen för svenska sparbanksföreningen* framställt vissa erinringar. Enligt vad inspektionen anfört ankommer en sådan uppgift icke på jordbrukets kreditkassor mer än på vilken penninginrättning som helst med rätt till bankmässig inlåning och med landsbygden som verksamhetsfält. Ett särskilt angivande av en dylik uppgift skulle vidare på ett ur konkurrenssynpunkt olämpligt sätt kunna medföra förväxling med sparbanksverksamhet.

Bank- och fondinspektionen har icke heller funnit det påkallat att såsom ett allmänt ändamål för jordbrukets kreditkassor angiva att i samarbete med andra grenar av jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse befrämja jordbruksnäringens intressen. I all synnerhet måste detta vara olämpligt, om man, såsom i förslaget, angåve att denna uppgift jämväl inginge i jord-

brukskassornas ändamål. Slutligen borde det i författningsväg angivna ändamålet för rörelsen uttryckligen angiva, att de krediter, som utlämnades, skulle avse jordbruksändamål. Det hade nämligen ofta visat sig, att krediter beviljats för jordbruket helt ovidkommande ändamål, exempelvis rena af-färskrediter.

I likhet med utredningen anser jag öfvervägande skäl tala för att den nu stadgade begränsningen av jordbrukskassornas rörelse till att avse mindre jordbruk borttages. De betänkligheter, som ur riskfördelningssynpunkt skulle kunna anföras häremot, synas mig sakna större betydelse om, såsom utredningen föreslagit, i stället en inskränkning göres med avseende å det lånebelopp, som får beviljas till en och samma låntagare. Jag återkommer här till i det följande.

Frågan i vad mån jordbrukskasserörelsen, vid sidan av utlämnandet av driftkredit, också bör befatta sig med primärlångivning har varit föremål för mycken diskussion. På de skäl, som anförts av utredningen, anser jag för min del hinder icke böra föreligga för rörelsen att ställa till förfogande även primärkredit. Med hänsyn till de möjligheter att tillgodose jordbrukets behov av primärkredit, som erbjudas av andra kreditinrättningar, bör emellertid jordbrukskasserörelsens mest angelägna uppgift vara att sörja för att behovet av driftkredit blir tillgodosett i tillräcklig omfattning och på ett ändamålsenligt sätt. Jag förutsätter att, därest andra kreditinrättningar kunna lämna primärkredit på förmånligare villkor än jordbrukskassorna, dessa ej komma att draga till sig dylik kredit. Utredningens i det följande omnämnda förslag, att primärlån såsom särskilt säkra placeringar skola kunna tjäna som grundval för inlåning, torde emellertid vara ägnat att uppmuntra kasserörelsen till att ge alltför stort utrymme åt primärlångivningen på driftkreditens bekostnad. Till motverkande härav torde i anslutning till den ståndpunkt, varåt jag nyss givit uttryck, i den nya jordbrukskasseförordningen föreskrift böra meddelas därom att kasserörelsen i sin kreditgivning i första hand har att tillgodose behovet av driftkredit. Däremot torde ur lagen med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit — vilken upptager en del föreskrifter rörande centralkassornas inlåning m. m. — kunna uteslutas alla föreskrifter, som reglera arten av jordbrukskasserörelsens kreditgivningsverksamhet.

Av vad jag nu sagt torde följa att hinder icke i och för sig bör anses möta mot att, såsom egnahemsstyrelsen förutsatt, egnahemslåntagares bottenkredit är placerad hos jordbrukskassa lika väl som hos annan kreditinrättning.

Jag kan icke finna, att några bärande skäl blivit anförda mot utredningens förslag, att jordbrukskasserörelsen även skall ha till uppgift att befordra sparverksamheten på landsbygden. Härutöver torde såsom en allmän uppgift för rörelsen böra angivas, att den har att främja en sund utveckling av medlemmarnas ekonomiska förhållanden.

Organisationsfrågor.

Utredningen har erinrat om att jordbrukets behov av kredit tillgodoses, förutom av jordbrukskasserörelsen, även av den med statlig grundfond utrustade hypoteksbanken och det i huvudsak statsägda aktiebolaget jordbrukarbanken. *Utredningen* har ansett det kunna ifrågasättas, om icke de uppgifter, som här avsedda kreditinstitutioner ha sig förelagda, skulle kunna tillgodoses på ett bättre sätt, om deras arbete samordnades i en eller annan form. Vid överläggningar, som *utredningen* hållit med representanter för lanthypoteksinstitutionen och jordbrukarbanken, ha emellertid dessa ställt sig avvisande till en sammanslagning av någon av institutionerna med jordbrukskasserörelsen. Även från denna rörelsens sida har man uttalat sig mot en dylik sammanslagning. Med hänsyn till de betänkligheter, som sålunda framförts häremot, har *utredningen* ansett sig icke böra framlägga något förslag i förevarande syfte. Emellertid har *utredningen* framhållit önskvärdheten av att hypoteksinstitutionen och jordbrukskasserörelsen ej släppa tanken på ett närmare samarbete. Bland annat har *utredningen* funnit det ligga nära till hands, att vardera institutionen lämnar lånesökande uppgift angående de lånemöjligheter, som erbjudas av den andra institutionen.

Utredningen har även upptagit till behandling vissa frågor angående jordbrukskasserörelsens interna organisation. *Utredningen* har funnit tveksamt, huruvida centralkassorna icke lämpligen böra upphöra såsom självständiga organ och i stället ombildas till avdelningskontor under jordbrukskreditkassan. Denna skulle då kunna erhålla ett fastare grepp över rörelsen, utan att därför jordbrukskassornas självständighet behövde lida intrång. En omorganisation i här avsedd riktning skulle även kunna underlätta en reducering av administrationskostnaderna. Vidare skulle också rörelsens kapitalanskaffning kunna befrämjas genom att denna skulle kunna grundas på resurserna hos rörelsen i dess helhet. Emellertid har *utredningen* av olika skäl ansett sig i nuvarande läge böra avstå från att förorda en ombildning av centralkassorna. *Utredningen* har ej heller kunnat undgå att taga hänsyn till att centralkassorna själva i allmänhet synts vara motståndare till en sådan omorganisation. Såsom framgår av det följande har *utredningen* likväl föreslagit vissa åtgärder i riktning mot ökad befogenhet för jordbrukskreditkassan att öva inflytande på centralkassornas verksamhet.

Såsom ett förbindelseled mellan jordbrukskreditkassan och centralkassorna har *utredningen* föreslagit inrättande av ett förvaltningsråd, med vilket förstnämnda kassa skulle kunna rådpläga i viktigare frågor. Av rådets ledamöter skall en utses av varje centralkassas styrelse. Två ledamöter skola utses av sådan sammanslutning för främjande av jordbrukets intressen, som Kungl. Maj:t bestämmer. *Utredningen* har i sistnämnda hänseende närmast haft i tankarna Sveriges lantbruksförbund.

Enligt *utredningens* förslag skall jordbrukskreditkassan ombildas till ekonomisk förening med centralkassorna såsom medlemmar, varvid centralkas-

sorna skola hava att solidariskt ansvara för jordbrukskreditkassans förbindelser.

Under det att fråga om godkännande av centralkassa för närvarande prövas av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte, har utredningen föreslagit, att avgörandet härutinnan skall ankomma på Kungl. Maj:t. Som skäl för denna ändring har utredningen hänvisat till att centralkassornas verksamhetsområden i allmänhet omfatta mer än ett län, varför länsstyrelse enligt nuvarande bestämmelser kan komma att fatta beslut, som rör kreditgivningen inom annat län. I samband med godkännandet av kassa böra kassans stadgar fastställas av Kungl. Maj:t. I stadgarna skall bland annat angivas centralkassans verksamhetsområde. Däremot bör fråga om tillstånd för centralkassa att inrätta avdelningskontor avgöras av bank- och fondinspektionen. Sådant tillstånd bör lämnas, när det befinnes kunna vara till nytta för det allmänna.

Bland övriga reformer med avseende å jordbrukskasserörelsens organisation, vilka föreslagits av utredningen, må nämnas, att utredningen uttalat sig för att, liksom för närvarande jordbruksekonomiska föreningar, exempelvis mejeriföreningar, kunna anslutas till centralkassorna, medlemskap i sådana kassor även skall kunna medgivas aktiebolag, som bildats med motsvarande ändamål.

Minsta antalet till centralkassa anslutna jordbrukskassor har föreslagits skola höjas från 10 till 15 och minsta antalet medlemmar i jordbrukskassa från 15 till 20.

Utredningen har ansett även andra garantier böra skapas för att icke jordbrukskassor bibehållas, som icke ha tillräcklig livskraft. I detta hänseende har utredningen föreslagit att, om sammanlagda beloppet av jordbrukskassas inlåning för vederbörande centralkassa och utlåning, sedan fem år förflutit från jordbrukskassans godkännande, ännu icke uppnått ett belopp av 25,000 kronor eller sedermera understiger detta belopp, godkännandet för kassan skall kunna återkallas. Enligt vad utredningen upplyst, funnos vid 1939 års utgång 62 jordbrukskassor av sådan ringa storleksordning. Ifrågasvarande föreskrift har föreslagits skola träda i tillämpning först fem år efter författningens ikraftträdande i övrigt.

Enligt utredningens förslag skall antalet styrelseledamöter i centralkassa och jordbrukskassa utgöra minst fem samt beträffande centralkassa högst elva och beträffande jordbrukskassa högst sju.

Slutligen har utredningen föreslagit, att fråga om utseende av verkställande direktör hos centralkassa skall underställas jordbrukskreditkassan, innan styrelsen för centralkassan fattar beslut i frågan. Jordbrukskreditkassan får då tillfälle att i tid underrätta centralkassan om sin uppfattning. Beslutar styrelsen för centralkassan i strid häremot, skall jordbrukskreditkassans styrelse ha rätt att vägra att godkänna centralkassans beslut.

Vidare har utredningen hänvisat till att det kan inträffa, att direktör i centralkassa visar sig olämplig till sådan befattning men centralkassan av ett eller annat skäl anser sig icke böra skilja honom från befattningen. I

sådana fall skall jordbrukskreditkassans styrelse enligt utredningens förslag ha befogenhet att förelägga centralkassans styrelse att vidtaga åtgärder för hans entledigande. I vad mån han därefter under längre eller kortare tid skall, trots entledigandet, åtnjuta lön, blir beroende av innehållet i förefintligt avtal mellan centralkassan och direktören.

I anslutning härtill har utredningen för jordbrukskassornas del föreslagit att, om befattningshavare hos sådan kassa visar sig olämplig för sin befattning men kassans styrelse icke vidtager åtgärder för att skilja honom från denna, styrelsen för centralkassan skall kunna förelägga jordbrukskassans styrelse att vidtaga åtgärder för hans entledigande.

Beträffande vad i *yttrandena* anförts med avseende å de organisationsfrågor, som berörts av utredningen, må först nämnas, att *statskontoret* uttalat sitt beklagande av att utredningen icke tagit initiativ till en fastare organisation på jordbrukskreditväsendets område. Statskontoret har bland annat anfört:

Förbättring i jordbrukskreditväsendets organisation kan givetvis ernås efter olika linjer. Man kan sålunda tänka sig antingen en centralisering till ett enda starkt utrustat organ med underlydande lokalorganisation eller också en uppdelning på olika organ av de skilda arterna av kredit, primärkredit, driftkredit o. s. v. En nyordning efter den förstberörda linjen skulle enligt statskontorets mening kunna ske på det sättet, att den i huvudsak statliga jordbrukarbanken, som besitter erforderlig teknisk sakkunskap och organisation, förenade de olika slagen av kreditgivning på en och samma hand. I behövlig omfattning kunde lämpliga delar av den nuvarande jordbrukskreditorganisationen därvid utnyttjas. På nämnda sätt skulle, såvitt statskontoret kan finna, betydande besparingar och samtidigt ökad fasthet i organisation kunna ernås.

Det ovanberörda andra alternativet skulle kunna genomföras exempelvis på det sättet, att jordbrukskreditkassornas uppgifter begränsades till dem, för vilkas tillgodoseende kassorna ursprungligen tillkommit, d. v. s. tillhandahållandet av driftkredit åt det mindre jordbruket, under det att övriga former av kredit finge förbehållas hypoteksbanken med dess lokala organ samt sparbanker och affärsbanker, eventuellt med ytterligare uppdelning mellan dessa senare kreditorgan.

Styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank har visserligen funnit uppenbart, att en sammanslagning av hypoteksinstitutionen och jordbrukskasserörelsen icke bör komma i fråga men däremot ansett önskvärt, att möjligheterna till samarbete mellan de båda institutionerna, närmast i form av förmedling av primärlån genom jordbrukskassorna till hypoteksföreningarna, bör upptagas till vederbörlig behandling, vare sig en anordning i sådant syfte föreskrives i författningen eller avtalas genom överenskommelse mellan institutionerna.

Fullmäktige i riksbanken ha funnit det beklagligt, att ett närmare samarbete icke föreslagits mellan jordbrukskasserörelsen och aktiebolaget jordbrukarbanken, när det gäller utlåningen till jordbruksekonomiska föreningar. I varje fall utlåningen till de större föreningarna — en verksamhet på vilken

jordbrukarbanken specialiserat sig — bör enligt fullmäktiges mening överflyttas från jordbrukskasserörelsen till jordbrukarbanken.

Med avseende å jordbrukskasserörelsens interna organisation har *generalpoststyrelsen* ansett den av utredningen framförda tanken på en ombildning av centralkassorna till avdelningskontor icke böra förfalla, innan densamma noga omprövats. Vad som enligt styrelsens mening bör tillmätas särskild betydelse är att vid en sådan organisation såväl inlåningen som utlåningen skulle komma att grunda sig på resurserna hos rörelsen i dess helhet i stället för såsom för närvarande på de skiftande förhållandena inom olika centralkassor. Fördelarna härav vore påtagliga. I samma riktning ha uttalat sig *lantbruksstyrelsen* och *hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott*.

Utredningens förslag om inrättande av ett förvaltningsråd har avstyrkts av *statskontoret*, *bank- och fondinspektionen*, *länsstyrelsen i Jämtlands län*, *styrelserna för svenska jordbrukskreditkassan* och *centralkassorna*, *hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott*, *Sveriges lantbruksförbund* och *riksförbundet landsbygdens folk*. Det har ansetts, att kontakten mellan jordbrukskreditkassan och centralkassorna kan upprätthållas utan att ett särskilt förvaltningsråd inrättas och att ett sådant skulle tynga rörelsens organisation.

Det med förvaltningsrådet avsedda syftet har i yttrandena från *styrelserna för jordbrukskreditkassan* och *centralkassorna*, *hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott*, *Sveriges lantbruksförbund* och *riksförbundet landsbygdens folk* i stället ansetts bättre kunna ernås genom att antalet styrelseledamöter i jordbrukskreditkassan utökas från 5 till 7, av vilka liksom hittills en ledamot skulle utses av Kungl. Maj:t och en av fullmäktige i riksgäldskontoret. Om övriga 5 ledamöter och suppleanter för dem utsåges av centralkassorna, skulle envar av dessa kunna få sin representant i jordbrukskreditkassans styrelse.

Å andra sidan har *bank- och fondinspektionen* funnit det oeftergivligt, att jordbrukskreditkassan, med bibehållande av centralkasserepresentationen i nuvarande omfattning, gives en starkare och mera självständig ställning. Enligt inspektionens förmenande bör detta lämpligast kunna ske därigenom att styrelsen utökas med två utanför den aktiva jordbrukskasserörelsen stående personer. Inspektionen har sålunda föreslagit, att styrelsen skall bestå av sju personer, utsedda, ordföranden och en utanför rörelsen stående person med ekonomisk erfarenhet av Kungl. Maj:t, en ledamot av vardera fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret och de tre återstående ledamöterna å föreningsstämma. Lika antal suppleanter bör utses i samma ordning. I anslutning härtill och i syfte att jämväl centralkassornas styrelser skola erhålla större självständighet i förhållande till de till vederbörande kassa anslutna jordbrukskassorna än för närvarande är fallet bör vidare beträffande centralkassestyrelse stadgas, att av dess ledamöter allenast visst antal, mindre än hälften, får vara styrelseledamot eller befattningshavare i jordbrukskassa, ansluten till centralkassan.

Inspektionen har vidare hållit före att, därest en sådan organisation av

jordbrukskreditkassans styrelse, som inspektionen sålunda ifrågasatt, bleve genomförd, den revisor, som enligt utredningens förslag liksom hittills skulle utses av fullmäktige i riksgäldskontoret, lämpligen bör utses gemensamt av nämnda fullmäktige och fullmäktige i riksbanken.

Å andra sidan ha *fullmäktige i riksbanken* uttalat sig för att ifrågavarande revisor, jämte suppleant för honom, bör utses av bank- och fondinspektionen.

I detta sammanhang må nämnas, att *bank- och fondinspektionen* ansett föreskrift böra meddelas, att en av centralkassas revisorer skall vara auktoriserad revisor eller åtminstone av handelskammare godkänd granskningsman.

Samma inspektionsmyndighet har uttalat sig för att maximiantalet ledamöter i centralkassas styrelse bör begränsas till nio.

I fråga om centralkassornas verksamhetsområden ha *styrelserna för centralkassorna* ansett bestämmelser böra införas om att, i enlighet med vad som hittills gällt, dessa områden skola bestämmas av styrelsen för jordbrukskreditkassan.

Styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan har hållit före, att det bör tillkomma Kungl. Maj:t att träffa avgörande beträffande tillstånd för centralkassa att utöva verksamhet vid avdelningskontor. Frågor av hithörande slag kunna vara av den allmänna betydelse, att de böra falla under Kungl. Maj:ts prövning. För affärsbankernas vidkommande avgöras dylika frågor av Kungl. Maj:t. Samma uppfattning har uttalats av *riksförbundet landsbyggdets folk* samt *styrelserna för centralkassorna*. Enligt vad dessa senare anført bör tillstånd till inrättande av avdelningskontor lämnas, när verksamheten vid avdelningskontoret bedömes kunna vara till nytta för ortens jordbrukare. *Bank- och fondinspektionen* har däremot icke funnit några bärande skäl till frångående av det förslag, som i förevarande ämne framlagts av utredningen och som överensstämmer med vad som nu gäller.

Sparbanksinspektionen har ansett det i författningstexten böra komma till uttryck, att jordbrukskassa endast får inrättas, när den kan förväntas bliva till nytta för det allmänna.

I fråga om förslaget, att vissa aktiebolag skola kunna erhålla medlemskap i centralkassa, har *bank- och fondinspektionen* uttalat tvekan. Såsom aktiebolag, vilket, utan att vara ägare eller brukare av jordbruksfastighet och idka jordbruk, har till ändamål »att befordra jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av produkter från jordbruket med tillhörande binärings», synes kunna betraktas praktiskt taget vilket aktiebolag som helst, vilket rörelse har någon anknytning till jordbruket. Det är vidare att märka, att jordbruksekonomiska föreningar utgöra kooperativa sammanslutningar med verksamhet av mer eller mindre lokal natur, under det att aktiebolag kan vara ett såsom sådant organiserat enskilt företag och vara lokaliserat på en plats men ha hela landet eller större delar därav till verksamhetsområde. Om man överhuvud

taget skall bereda anslutning till centralkassa för aktiebolag, bör man enligt inspektionens mening antingen inskränka detta till mindre lokala aktiebolag med kooperativ karaktär eller också och helst till mindre lokala aktiebolag med i författningen angivet speciellt ändamål, t. ex. mejeriaktiebolag.

Beträffande utredningens förslag, att en jordbrukskassa skall bliva skyldig att träda i likvidation, om den icke senast 5 år efter bildandet har en sammanlagd in- och utlåning av minst 25,000 kronor, ha *fullmäktige i riksbanken* uttalat sig för att ifrågavarande gräns höjes till 50,000 kronor (antalet jordbrukskassor av denna eller mindre storlek utgjorde vid 1939 års utgång 126).

Vad slutligen angår förslaget om ökad befogenhet för jordbrukskreditkassans styrelse att påverka tillsättning och entledigande av vissa funktionärer hos centralkassorna och om motsvarande befogenhet för dessa kassors styrelser med avseende å entledigande av befattningshavare hos jordbrukskassorna har *bank- och fondinspektionen* framhållit, att inspektionen ofta erhållit en påtaglig erfarenhet av att med nuvarande organisation det övre ledet icke kunnat intaga den självständiga hållning gentemot det undre ledet, som måste vara oefftergivlig för att rörelsen skall kunna få en enhetlig struktur. Särskilt har det visat sig, att centralkassornas synpunkter på rörelsens utveckling varit den förhärskande, ofta till och med den särskilda centralkassans. Enligt inspektionens mening är det framför allt av nöden, att svenska jordbrukskreditkassan inom rörelsen gives en starkare och mera självständig ställning.

Den av utredningen föreslagna bestämmelsen om befogenhet för jordbrukskreditkassans styrelse att påverka centralkassans styrelse att företaga ombyte av verkställande direktör, som befunnits olämplig, har syntts bank- och fondinspektionen ineffektiv, eftersom förstnämnda styrelse icke har några lagliga medel att genomdriva sin mening. Lämpligare synes vara en bestämmelse, att därest styrelsen för jordbrukskreditkassan återkallar sitt godkännande av verkställande direktör i centralkassa, denna kassas styrelse skall vara skyldig att utse ny verkställande direktör. Motsvarande erinringar ha av inspektionen framställts med avseende å entledigande av befattningshavare hos jordbrukskassa.

Å andra sidan ha *styrelserna för centralkassorna* ställt sig synnerligen tveksamma till lämpligheten och önskvärdheten av stadganden av här åsyftad innebörd, då desamma kunna anses innebära ett underkännande av respektive styrelsers funktionsduglighet. I varje fall kunna de godtagas endast under den bestämda förutsättningen, att antalet ledamöter i jordbrukskreditkassans styrelse utökas på sätt från centralkassornas sida blivit föreslaget.

Riksförbundet landsbygdens folk har ansett ifrågavarande bestämmelse helt omotiverad. Det måste anses högst betänkligt att genom en bestämmelse i en förordning ge rättsligt slöd åt en princip, som skulle kunna skapa ett fullständigt godtycklighetsförfarande. Ett på sådant sätt skapat osäkerhets- och rättslöshetstillstånd för rörelsens mest ansvariga tjänstemän kunde ej heller gagna utan måste i stället skada rörelsen.

Departements-
chefen.

Enligt min mening hade det varit önskvärt, om utredningen kunnat finna en positiv lösning av frågan om ett fastare samarbete mellan jordbrukskasserörelsen och övriga kreditinrättningar, som bedriva mera betydande utlåning till jordbruket, i syfte att förbilliga krediten.

Det torde emellertid ej vara möjligt att i sakens nuvarande läge åstadkomma en sådan långtgående reform. Utredning bör enligt min mening igångsättas rörande dessa spörsmål. Att med hänsyn härtill uppskjuta genomförandet av önskvärda ändringar i bestämmelserna för jordbrukskasserörelsen anser jag icke lämpligt.

Beträffande kasserörelsens interna organisation delar jag utredningens uppfattning, att skäl kunna tala för att — utan att jordbrukskassornas självständiga ställning påverkas — en viss koncentration sker av jordbrukskreditkassans och centralkassornas verksamhet. Då emellertid utredningen icke ansett sig böra framlägga förslag härom, finner jag mig icke nu böra upptaga denna fråga.

Då förslaget om inrättande av ett förvaltningsråd som förbindelseled mellan jordbrukskreditkassan och centralkassorna snarast skulle strida mot tanken på en koncentration av rörelsen och en sådan anordning överhuvud taget synes onödig och ägnad att komplicera organisationen, kan jag icke biträda förslaget härom. Ej heller anser jag mig böra förorda att, såsom föreslagits i en del yttranden, antalet ledamöter av jordbrukskreditkassans styrelse utökas, vare sig för att förstärka centralkassornas eller det allmännas inflytande inom styrelsen. Enligt min mening bör styrelsen liksom hittills utgöras av fem ledamöter, av vilka en utses av Kungl. Maj:t och en av fullmäktige i riksgäldskontoret samt övriga tre väljas av centralkassorna.

I enlighet med utredningens förslag torde godkännande av centralkassa böra meddelas av Kungl. Maj:t. Härvid bör Kungl. Maj:t även godkänna centralkassans stadgar, i vilka bland annat kassans verksamhetsområde skall vara angivet. I likhet med vad som gäller enligt banklagen, torde fråga om inrättande av avdelningskontor till centralkassa böra underställas Kungl. Maj:t. Tillstånd härtill bör lämnas, när det finnes kunna vara till nytta för det allmänna. Vid tillämpning av denna bestämmelse — vilken ansluter sig till motsvarande föreskrifter för affärsbanker och sparbanker — böra givetvis beaktas de jordbrukares intressen, som det åsyftade avdelningskontoret skall ha att betjäna.

Jag anser mig också kunna biträda utredningens förslag att, lika väl som en jordbruksekonomisk förening, exempelvis en mejeriförening, kan antagas till medlem av centralkassa, även ett aktiebolag, som bildats med motsvarande ändamål, skall kunna erhålla medlemskap i sådan kassa. På grund av vad bank- och fondinspektionen anfört synes det böra förutsättas, att här avsett aktiebolag är av lokal karaktär. I detta sammanhang vill jag förorda, att även sådan förening, som bildats av utövare av trädgårdsskötsel, hönskötsel eller fiske, skall betraktas som jordbruksekonomisk förening och sålunda kunna anslutas till centralkassa.

Vad slutligen angår utredningens förslag, att jordbrukskreditkassan skall

äga vissa befogenheter med avseende å tillsättning och entledigande av verkställande direktör hos centralkassa samt att centralkassestyrelse skall kunna påfordra entledigande av befattningshavare hos jordbrukskassa, finnes knappast anledning att befara, att här avsedd befogenhet att ingripa mot befattningshavare skall utnyttjas annat än i rena undantagsfall, då det ur rörelsens gemensamma synpunkt måste anses mindre lyckligt, om befattningshavaren bibehålles i tjänst. Med denna utgångspunkt kan jag ej finna de starka betänkligheter befogade, som ifrågavarande förslag väckt på sina håll. På grund av vad bank- och fondinspektionen anfört torde utredningens förslag böra kompletteras med en föreskrift, att kassastyrelse, som blivit förelagd att entlediga befattningshavare, skall vara pliktig att ställa sig sådant föreläggande till efterrättelse.

Med hänsyn till vad här och i det följande föreslås i fråga om vissa ökade befogenheter för jordbrukskreditkassan synes man kunna räkna med att bank- och fondinspektionens arbete med övervakningen över rörelsen i någon mån kan lättas.

Beträffande de övriga organisationsfrågor, som berörts av utredningen, finner jag ej anledning till annan erinran mot vad utredningen föreslagit, än att högsta antalet styrelseledamöter i centralkassa torde böra bestämmas till nio.

Jordbrukskasserörelsens kapitalanskaffning.

Den kapitalanskaffning, som erfordrats för att tillgodose de växande kraven på lån från jordbrukskasserörelsen, har i huvudsak skett på två vägar, nämligen dels genom centralkassornas inlåning från allmänheten och dels genom jordbrukskreditkassans upplåning. Härtill kommer viss rediskontering i riksbanken.

Enligt nu gällande förordning får centralkassas sammanlagda inlåning å bankmässiga räkningar icke överskrida ett belopp, motsvarande tre gånger den ansvarighet, som de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna sammanlagt hava för centralkassans förbindelser. Då så betingas av särskilda skäl kan likväl Kungl. Maj:t medgiva, att inlåningen må uppgå till ett belopp, motsvarande fyra gånger nämnda ansvarighet. Sådant medgivande har lämnats beträffande vissa centralkassor.

Utredningen har funnit en av sina mest angelägna uppgifter vara att undersöka, vilka gränser som för framtiden böra sättas för centralkassornas inlåning.

Härvid har utredningen till en början förutskickat, att begränsningen av centralkassornas — liksom av andra kreditinrättningars — inlåningsrätt är motiverad av hänsyn till insättarnas intresse av att kassorna icke ikläda sig förbindelser i en omfattning, som icke motsvaras av deras inre styrka. Ur denna synpunkt är det uppenbart, att med kassas inlåning å bankmässiga räkningar bör, liksom sker beträffande bankerna, jämsställas dess upplåning

hos jordbrukskreditkassan eller annan, vilket icke är fallet enligt nu gällande författning. Utredningen har utgått från att i den nya författningen in- och upplåning bör jämföras i förevarande hänseende.

Enligt utredningens mening bör vid bestämmandet av centralkassas inlåningsrätt hänsyn tagas till såväl de risker, vilka kunna anses vara förbundna med dispositionen av det anskaffade kapitalet, som till den säkerhet, vilken utöver fordringarna på grund av de utlämnade lånen kan erbjudas för inlåningen. I förstnämnda hänseende torde skäl finnas att göra skillnad mellan å ena sidan kontanter och banktillgodohavanden, vissa slag av obligationer och lån mot säkerhet av primärinteckningar samt å andra sidan övriga krediter. I det senare hänseendet skulle det kunna ifrågakomma att beakta dels storleken av fonderna, dels centralkassemedlemmarnas ansvarighet och dels den statliga garantien. Den nuvarande begränsningen av inlåningsrätten grundas enbart på ansvarigheten. Emot denna grundval för inlåningen kan enligt utredningens mening invändas, att det i verkligheten lär vara mycket svårt att uttaga hela eller någon större del av ansvarigheten, i synnerhet om härav skulle föranledas att jordbrukskassorna behövde taga i anspråk sina medlemmars ansvarighet. Att grunda inlåningen på den statliga garantien synes än mindre tilltalande, då centralkassornas beroende av denna i så fall skulle ytterligare ökas. På grund av det sagda har utredningen funnit övervägande skäl tala för att vid inlåningsrättens bestämmande åtminstone i första hand tages hänsyn till omfattningen av centralkassornas placeringar i kontanter, banktillgodohavanden m. m. och lån mot primärinteckning samt till fondernas storlek. Detta synes också delvis ansluta sig till vad som nu gäller i fråga om sparbankernas och affärsbankernas rätt till inlåning. Utredningen har förordat, att de för sparbankerna gällande inlåningsbestämmelserna i stort sett tagas till förebild för centralkassorna. I detta hänseende har utredningen anfört följande:

Till grund för inlåningen bör alltså till en början ligga vad centralkassan har placerat i kontanta penningar, i medel, som för kassans räkning innestå i jordbrukskreditkassan eller hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller å postgiro eller ock i statens eller hypoteksbankens obligationer. Det torde icke finnas anledning för centralkassorna att ha medel placerade hos postsparbanken eller sparbank — sparbankerna ha icke checkräkning — eller i skattkamarväxlar eller andra skuldförbindelser utfärdade av riksgäldskontoret och ej heller i andra obligationer än statens och hypoteksbankens. Placering av eventuella överskottsmedel hos annan centralkassa torde ej ifrågakomma men däremot att desamma utlånas till jordbrukskreditkassan, som kan använda dessa för att täcka andra centralkassors kapitalbehov. De för sparbankerna gällande inlåningsbestämmelserna ha i förevarande del modifierats i anslutning till vad här anförts.

Att taga särskild hänsyn till primärlånen vid bestämmandet av centralkassornas inlåningsrätt synes motiverat på grund av den goda säkerhet, varå dessa lån vila. Å andra sidan kan invändas, att ett gynnande av primärlånen i förevarande hänseende kan vara ägnat att stödja primärbelåningen på bekostnad av utlämnandet av driftskredit. Emellertid må erinras om att utredningen i det föregående uttalat sig för att skyldighet till andelsteckning även bör införas såvitt gäller primärlån. Med beaktande härav finner utredningen

avgörande hinder icke möta att vid inlåningsrättens bestämmande tillmäta primärlånen den betydelse, som synes motiverad på grund av deras säkerhet.

De primärlån, som enligt sparbankslagen få läggas till grund för inlåning, skola ligga inom femtio procent av fastighets taxeringsvärde. På grund av de i gällande förordning om jordbrukets kreditkassor meddelade bestämmelserna om andelsteckning räknas däremot såsom primärlån hos jordbrukskasserörelsen sådana inteckningslån, för vilka säkerheten ligger inom 60 procent av taxeringsvärdet. Detta senare procenttal utgör även den gräns, som sedan några år tillbaka gäller för hypoteksföreningarnas primärbelåning. Nu anförda omständigheter synas motivera, att även vid bestämmandet av centralkassornas inlåningsrätt hänsyn tages till alla lån, som grundas på inteckning inom 60 procent. Denna höjning i förhållande till vad som gäller för sparbankerna synes försvarlig med hänsyn till att centralkassorna för sin inlåning erbjuda den ytterligare säkerhet, som ligger i medlemmarnas ansvarighet och till vilken icke någon hänsyn i övrigt tages vid inlåningsrättens bestämmande. Från den nu angivna regeln torde emellertid böra göras det undantaget att lån mot inteckning i annan fastighet än jordbruksfastighet — det gäller här närmast lån till jordbruksekonomiska föreningar — skola kunna medräknas vid inlåningsrättens bestämmande allenast till den del de ligga inom 40 procent av fastighetsvärdet. De särskilda restriktioner med avseende å vissa slag av fastigheter, som i övrigt i förevarande sammanhang upptagits i sparbankslagen, synas icke behöva göras tillämpliga beträffande centralkassorna.

Att låta fondernas storlek öva inflytande på centralkassornas inlåningsrätt synes motiverat icke blott med hänsyn till det mått på soliditeten, som fonderna utgöra, utan även ur den synpunkten att centralkassorna härigenom uppmuntras till en ökad fondbildning.

I de fonder, som böra medräknas vid bestämmandet av centralkassornas inlåningsrätt, torde böra inbegripas icke blott centralkassornas reservfonder utan också de jordbruksekonomiska föreningarnas insatskapital hos dessa kassor ävensom jordbrukskassornas reservfonder och insatskapital. Insatskapitalen torde ur inlåningens synpunkt kunna anses innebära ungefär samma säkerhet som reservfonderna. Att medräkna även jordbrukskassornas reservfonder och insatskapital synes motiverat med hänsyn till att det i varje fall intill gränsen för dessa medel icke torde möta alltför stora svårigheter att taga i anspråk jordbrukskassornas skyldighet att underkasta sig uttaxering samt deras solidariska ansvarighet för centralkassornas förbindelser.

Vid sitt bedömande av frågan, vilket förhållandetal som bör väljas mellan fonderna och inlåningsrätten — bortsett från den inlåning, som motsvaras av kontanter och banktillgodohavanden m. m. samt primärlån — har utredningen övertvägt, om anledning finnes att frånga det relationstal, som härutinnan gäller för sparbankerna, d. v. s. $12\frac{1}{2}$ gånger fonderna. Detta relationstal motsvarar en fondtäckning av 8 procent. Även om det från något håll skulle göras gällande, att centralkassornas rörelse vore mera riskbetonad än sparbankernas, motväges detta av medlemmarnas solidariska ansvarighet för centralkassornas förbindelser samt de statsobligationer, som ställts till förfogande som ytterligare säkerhet för dessa förbindelser. Ur en annan synpunkt sett har utredningen övertvägt, huruvida centralkassorna äro i behov av en så vidsträckt inlåningsrätt, som nyss angivits, och om icke här avsett förhållandetal borde kunna begränsas från $12\frac{1}{2}$ till förslagsvis 10. Av tillgängliga uppgifter rörande fondernas utveckling under senare år skulle man kunna draga den slutsatsen att fondbildningen är i så stark utveckling, att sistnämnda relationstal skulle vara tillräckligt. Emellertid har

kasserörelsens sammanlagda årsvinst avsevärt nedgått under år 1940, beroende på ökade avskrivningar å inventarier, minskade statliga förvaltningsbidrag och höjda skatter. Dessa faktorer — och härvidlag framförallt minskningen i statsbidragens belopp — kunna åtminstone delvis väntas påverka rörelsens årsvinster även för kommande år. Med hänsyn till vad nu anförts har utredningen stannat för att föreslå, att centralkassorna i förevarande hänseende likställas med sparbankerna.

Likaledes torde i huvudsaklig anslutning till vad som gäller för sparbankerna såsom en kompletterande föreskrift böra stadgas, att centralkassans inlåning, med avdrag av ett belopp motsvarande centralkassans kassa och de medel, som för centralkassans räkning inestå hos riksbanken, jordbrukskreditkassan eller inländskt bankaktiebolag eller å postgiro, i intet fall får överstiga trettio gånger centralkassans och därtill anslutna jordbrukskassors fonder och insatskapital.

Med utgångspunkt från centralkassornas och jordbrukskassornas ställning vid utgången av år 1940 skulle en tillämpning av de av utredningen förordade grunderna medgiva de olika centralkassorna att inlåna i efterföljande sammanställning angivna belopp, vilka belopp emellertid enligt vad utredningen framhållit såtillvida icke äro precisa som tillgängliga uppgifter icke medgivit ett borträknande av den del av primärlånen till jordbruksekonomiska föreningar, som ligger mellan 40 och 60 procent av fastighetsvärdet, varför lånen till dessa föreningar ej till någon del inräknats i primärlånen.

Centralkassa	Central-kassornas och jordbrukskassornas beräknade fonder och insatskapital	In- och upplåningsrätt i 1000-tal kronor				Summa utlåning i 1,000-tal kronor	Inlåningsrätten beräknad efter 30 ggr fonder och insatskapital utgör i 1,000-tal kronor	Central-kassornas kapitalanskaffning i 1,000-tal kronor	Skillnaden mellan beräknad in- och upplåningsrätt och kapitalanskaffning i 1,000-tal kronor
		12 1/2 gånger fonder och insatskapital	1 gång jordbrukskassornas lån mot inteckning inom 60 % av taxeringsvärdet	1 gång centralkassornas kassa- och bankräkningar	Summa in- och upplåningsrätt				
Gotlands.....	214,235	2,678	1,692	98	4,468	4,449	6,427	4,377	91
Gävleborgs läns ..	891,975	11,150	7,184	239	18,573	14,390	26,759	13,929	4,644
Malmöhus läns...	285,861	3,573	3,182	397	7,152	6,114	8,576	6,339	813
Mellersta Norrlands	1,298,999	16,237	9,521	338	26,095	17,853	38,970	17,112	8,984
Mellersta Sveriges..	468,663	5,858	5,043	634	11,535	11,070	14,060	11,333	202
Mälardprovinsernas	553,784	6,922	7,020	734	14,676	13,798	16,614	14,174	502
Södra Sveriges	1,078,212	13,478	5,135	1,604	20,217	13,358	32,346	14,070	6,147
Västra Sveriges ..	689,560	8,620	6,673	390	15,643	12,791	20,637	12,681	3,002
Östergötlands	683,268	8,541	3,771	827	13,139	12,019	20,498	12,242	897
Övre Norrlands ..	541,424	6,768	5,392	395	12,555	9,286	16,243	9,251	3,304
Summa	6,705,981	83,825	54,613	5,656	144,094	115,128	201,180	115,508	28,586

Utredningen har hänvisat till att den regel för maximeringen av centralkassornas in- och upplåningsrätt, vilken föreslagits av utredningen, skulle medgiva en kapitalanskaffning, som för samtliga centralkassor skulle överstiga nuvarande in- och upplåning. Då det syntes utredningen önskvärt, icke minst vid nuvarande svårigheter att överblicka utvecklingen under de närmast kommande åren, att centralkassorna skola ha någon tid på sig för att anpassa sig efter de nya bestämmelserna, har utredningen förordat, att dessa

förbindas med en övergångstid, under vilken in- och upplåningen må uppgå till, förutom ett belopp motsvarande centralkassas tillgångar av i det föregående angivna särskilda slag, därutöver 15 gånger centralkassans och anslutna jordbrukskassors fonder och insatskapital. Med utgångspunkt från att den av utredningen föreslagna nya författningen i de flesta delar skulle sättas i kraft den 1 juli 1941, har utredningen ansett nyssnämnda övergångstid böra utsträckas intill utgången av år 1945, d. v. s. 4 $\frac{1}{2}$ år.

Slutligen må nämnas, att utredningen framlagt förslag om sådan ändring i förordningen om erkända sjukkassor, att sådan kassas sjukhjälpsfond skall kunna redovisas i insättningar hos centralkassa lika väl som i insättningar hos andra kreditinrättningar.

I *yttrandena* ha icke framställts några invändningar mot att centralkassornas in- och upplåningsrätt i princip bestämmes i anslutning till vad som gäller för sparbankerna. Emellertid ha *bank- och fondinspektionen* och *sparbanksinspektionen* gjort gällande, att vid bestämmandet av in- och upplåningsrätten för centralkassorna större hänsyn än som skett i utredningens förslag bör tagas till att dessa kassors utlåning vore mera riskbetonad än sparbankernas.

Med hänsyn härtill har bank- och fondinspektionen — utom två ledamöter, som anslutit sig till utredningens förslag — icke funnit sig kunna tillstyrka förslaget, att gränsen för de primärlån, som skola kunna tillgodoräknas såsom täckningsfria i inlåningshänseende, skall vara bestämd högre för centralkassor än för sparbanker. I samma riktning ha *statskontoret* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* uttalat sig. *Fullmäktige i riksbanken* ha ansett att, om det skulle visa sig erforderligt att vid beräkningen av inlåningsrätten medtaga inteckningar mellan 50 och 60 procent av taxeringsvärdet, en liknande bestämmelse bör införas även i sparbankslagen.

Ej heller ha *bank- och fondinspektionen*, *sparbanksinspektionen* och *nämnda länsstyrelse* ansett sig kunna förorda att, i motsats till vad som gäller för sparbankerna, primärlån i andra fastigheter på landet än jordbruksfastigheter och i sådana fastigheter, som innehavas av de jordbruksekonomiska föreningarna, till någon del få tjäna till underlag för in- och upplåningen. Två reservanter inom bank- och fondinspektionen ha emellertid allenast riktat erinran mot att primärlån i sistnämnda fastigheter få tillgodoräknas i förevarande hänseende.

Bank- och fondinspektionen har icke heller ansett obligationer böra angivas såsom underlag för in- och upplåningsrätten. Enligt vad inspektionen framhållit, bör centralkassa icke lämpligen placera medel i obligationer utan göra dessa fruktbara antingen i egen rörelse eller ock via jordbrukskreditkassan inom jordbrukskasserörelsen i övrigt.

Lantbruksstyrelsen, *styrelserna för svenska jordbrukskreditkassan* och *centralkassorna*, *Sveriges lantbruksförbund* och *riksförbundet landsbyggdens folk* ha uttalat sig för att även lån mot säkerhet av spannmål måtte få tjäna som underlag för in- och upplåningsrätten eller att centralkassorna måtte få oav-

sett denna rediskontera spannmålsväxlar. Detta förslag har motiverats med att spannmålen ansetts erbjuda en fullgod realsäkerhet samt att kassorna i så fall få bättre möjlighet att möta det på grund av spannmålsbelåningen säsongmässigt växlande lånebehovet. Sålunda föreslagen anordning har däremot avstyrkts av *bank- och fondinspektionen*. Enligt inspektionens mening skulle det strida emot in- och upplåningsbegränsningens mening att en säsongmässig utvidgning av rätten till in- och upplåning skulle kunna ske. Därtill kommer, att det icke sällan visat sig, att den såsom säkerhet för krediter av förevarande slag ställda spannmålen icke av låntagaren hållits till förfogande såsom pant under hela kredittiden. Ur säkerhetssynpunkt kunna dessa krediter således ingalunda jämföras med krediter mot botteninteckningar i fastigheter. Någon dylik säsongmässig utvidgning av in- och upplåningsrätten tillkommer icke heller vare sig affärsbanker eller sparbanker.

Beträffande förslaget att utöver vad som motsvaras av täckningsfria tillgångar, centralkassas in- och upplåning skulle få uppgå till 12½ gånger centralkassans och anslutna jordbrukskassors fonder och insatskapital har *sparbanksinspektionen* förordat nedsättning av ifrågavarande relationstal till 10. Samma inspektionsmyndighet har avstyrkt, att in- och upplåningsrätten intill utgången av år 1945 skall få beräknas efter ett relationstal av 15 gånger fonder och insatskapital. *Lantbruksstyrelsen, styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan, hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott och Sveriges lantbruksförbund* ha däremot ansett övergångstiden böra utsträckas intill utgången av år 1950. Alternativt har nämnda förvaltningsutskott förordat, att begränsningen av centralkassornas penninganskaffning endast får avseende å inlåningen från allmänheten, medan däremot upplåningen från jordbrukskreditkassan lämnas utanför.

Bank- och fondinspektionen har uttalat vissa betänkligheter med avseende å avfattningen av nyssnämnda övergångsbestämmelse. Inspektionen har för sin del i stället föreslagit, att en övergångsbestämmelse gives, enligt vilken centralkassa, som vid tiden för lagstiftningens ikraftträdande har in- och upplåning, vartill centralkassan är berättigad enligt nu gällande lagstiftningsnormalbestämmelser eller på grund av särskilt medgivande, men till högre belopp än i den nya lagstiftningen medgives, må äga anstånd till 1945 års utgång med anpassningen av in- och upplåningen inom den nya lagstiftningens maximigräns.

Förslaget att centralkassas in- och upplåning med avdrag av ett belopp motsvarande kassa och vissa banktillgodohavanden i intet fall skall få överstiga 30 gånger fonder och insatskapital har samma inspektionsmyndighet ansett böra modifieras därhän att detta relationstal begränsas till 25. *Sparbanksinspektionen* har förordat, att ifrågavarande siffra skall nedsättas till 20.

Sparbanksinspektionen har också föreslagit införandet för centralkassornas del av bestämmelser om maximering av en och samma insättares tillgodohavande ävensom om skyldighet för centralkassa att hålla kassareserv även för andra förbindelser än sådana, som det åligger kassa att fullgöra vid anfordran.

Bestämmelser om kassareserv för jordbrukskreditkassans förbindelser ha

föreslagits av *bank- och fondinspektionen*, vilken som skäl härför hänvisat till de svårigheter, som drabbat kassan under senare hälften av år 1939. Kassa-reserven bör hänföra sig till de förpliktelser, som kassan har att fullgöra inom tre månader eller efter samma tids uppsägning, och icke understiga 20 procent av sammanlagda beloppet av dylika förbindelser.

Med avseende å jordbrukskreditkassans upplåning ha *fullmäktige i riksbanken* funnit det vara av vikt, att kortfristig upplåning hädanefter icke tages i anspråk av kassan i andra fall än då de centralkassor, till vilka medlen i sin tur utlånas, utan svårighet, exempelvis genom rediskontering, omedelbart kunna återbetala det från jordbrukskreditkassan erhållna lånet.

Det torde vara en allmän uppfattning, att jordbrukskasserörelsen bör sträva efter att i största möjliga utsträckning göra sig självförsörjande och oberoende av upplåning hos andra institutioner. I anslutning härtill bör centralkassornas inlåning från allmänheten upparbetas. En sådan ökning av inlåningen bör icke motverkas genom mera restriktiva inskränkningar i kassornas inlåningsrätt, än som påkallas av hänsyn till insättarnas intressen. Departements-
chefen.

Nuvarande begränsning av inlåningsrätten — som grundas på kassemedlemmarnas ansvarighet för centralkassornas förbindelser — synes olämplig icke blott ur den synpunkten att den innebär alltför trånga gränser för inlåningen utan även med hänsyn till att andra faktorer kunna vara mera förtjänta av beaktande än ansvarigheten, när det gäller inlåningsrättens bestämmande.

I detta hänseende biträder jag utredningens förslag, att såsom underlag för centralkassas inlåningsrätt — i denna bör innefattas även upplåningen — skall kunna tjäna kassans innehav av kontanter, vissa banktillgodohavanden, statens och allmänna hypoteksbankens obligationer samt primärlån, ävensom att dessutom hänsyn skall tagas till fondernas storlek.

Såsom primärlån torde, i enlighet med vad utredningen föreslagit, böra räknas lån mot inteckningar i jordbruksfastigheter inom 60 procent av taxeringsvärdet. Utredningen synes mig ha anfört bärande skäl för att gränsen sättes vid detta procenttal. Det torde saknas anledning att i detta sammanhang taga ställning till frågan i vad mån denna gränsdragning bör utöva inflytande på motsvarande bestämmelser för andra penninginrättningar, som bedriva inlåningsrörelse. Däremot finner jag mig ej kunna tillstyrka den av utredningen föreslagna avvikelser från vad som gäller i fråga om sparbankerna, att inteckningar även i andra fastigheter på landsbygden än jordbruksfastigheter skulle kunna ligga till grund för inlåning.

Utöver den inlåning, som motsvaras av kontanter, banktillgodohavanden, obligationer och primärlån, torde centralkassa på sätt utredningen föreslagit böra få inlåna penningar intill ett belopp av 12 $\frac{1}{2}$ gånger kassans jämte anslutna jordbrukskassors fonder och insatskapital. Anledning torde icke finnas att i förevarande hänseende fastställa ett annat relationstal mellan fonderna och inlåningen än som gäller för sparbankernas del.

Likaså tillstyrker jag utredningens förslag, att centralkassas inlåning med avdrag av kontanter och banktillgodohavanden — men inberäknat vad som

motsvaras av obligationer och primärlån — icke skall få överstiga 30 gånger kassans och anslutna jordbrukskassors fonder och insatskapital. Även här ha gällande föreskrifter för sparbankerna tagits till förebild.

Det från olika håll framställda förslaget, att rediskontering av spannmålsväxlar skall få ske oberoende av inlåningsrätten, kan jag ej biträda.

Beträffande den av utredningen föreslagna övergångsbestämmelsen, enligt vilken centralkassas sammanlagda inlåning under viss tid efter den nya förordningens ikraftträdande skall få uppgå till — förutom ett belopp motsvarande kontanter, förut avsedda banktillgodohavanden och obligationer samt primärlån — 15 gånger centralkassans och anslutna jordbrukskassors fonder och insatskapital, synes det angeläget att centralkassa icke kan utnyttja ifrågavarande övergångsbestämmelse till en sådan ansvällning av rörelsen, att svårigheter uppstå att vid utgången av övergångsperioden begränsa inlåningen i anslutning till det relationstal till fonderna, som därefter kommer att gälla. Till förebyggande härav föreslår jag, att rätten för centralkassa att utnyttja övergångsbestämmelsen skall bliva beroende av Kungl. Maj:ts medgivande. Detta torde i allmänhet icke böra lämnas i andra fall än då centralkassas inlåning vid tiden för de nya bestämmelsernas ikraftträdande överstiger den där stadgade maximeringen. De förslag om förlängning av övergångstiden, vilka framkommit i några yttranden, kan jag ej biträda. Med hänsyn till att de nya bestämmelserna föreslås skola träda i kraft ett år senare än utredningen föreslagit, torde emellertid övergångsperioden böra utsträckas intill utgången av år 1946. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att en centralkassa såtillvida kan göra sig oberoende av inskränkningarna i inlåningen, som kassan alltid kan inlåna medel för att därefter tillhandahålla dem åt jordbrukskreditkassan eller insätta dem i riksbanken eller eljest placera dem i tillgångar, som få ligga till grund för inlåning.

Med hänsyn till det sätt, på vilket rörelsens kapitalanskaffning är ordnad, och till att för rörelsen tillgängliga medel i största möjliga utsträckning böra utnyttjas för tillgodoseende av jordbrukets kreditbehov, finner jag mig åtminstone icke för närvarande böra, såsom ifrågasatts av bank- och fondinspektionen, föreslå några bestämmelser i fråga om skyldighet för jordbrukskreditkassan att hålla viss kassareserv för upplåningen. De kassareserver, som skola hållas av centralkassorna, komma för övrigt även jordbrukskreditkassan indirekt till godo.

Slutligen vill jag här fästa uppmärksamheten på att den befogenhet, som jordbrukskreditkassans styrelse i det följande föreslås skola erhålla med avseende å räntesättningen inom rörelsen, visserligen i första hand ansetts påkallad med hänsyn till utlåningsräntorna men även blir tillämplig i fråga om räntorna för inlåningen.

Mot utredningens förslag om viss ändring i förordningen om erkända sjuk-kassor har jag intet att erinra.

Andelsteckning.

Av det föregående framgår, att delaktigheten i jordbrukskassa är maximerad i förhållande till värdet å den fastighet, för vilken delaktighet sökes. Ägare av jordbruksfastighet får vara delaktig i kassa med högst en andel för varje fullt tal av 500 kronor av fastighetens sammanlagda jordbruks- och skogsvärden. Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket kredit får av jordbrukskassa beredas en och samma medlem (medlems lånemaximum), får utgöra högst 200 kronor för varje andel, varmed medlemmen är delaktig i kassan. Utan hinder härav kan dock till medlem, som är ägare av jordbruksfastighet eller därmed likställd fastighet, utöver lånemaximum utlämnas lån mot säkerhet av i fastigheten beviljad inteckning, om och i den mån inteckningens kapitalvärde ligger inom 60 procent av fastighetens sammanlagda jordbruks- och skogsvärden. Nu återgivna bestämmelser innebära som synes, att jordbrukare kan erhålla kredit hos jordbrukskassa intill hela beloppet av fastighetens jordbruks- och skogsvärden.

Utredningen har haft under övertvägande olika alternativ för andelsteckningen hos jordbrukskasserörelsen.

Enligt vad utredningen anfört skulle den enklaste lösningen av här berörda fråga vara, att varje medlem såsom insats erlade lika stort belopp, oberoende av lånebehov eller andra faktorer. Då en sådan grund för insatsbetalningen emellertid skulle verka betungande för de minst bärkraftiga jordbrukarna, har utredningen funnit densamma åtminstone icke för närvarande kunna föreslås till genomförande.

Med avseende å ett inom utredningen framkommet förslag, att andelsteckningen skulle, i stället för att såsom nu maximeras till visst högsta belopp i förhållande till respektive fastighets värde, sättas i viss minsta relation till värdet, exempelvis sålunda att minst en andel skulle tecknas för varje 5,000 kronor av fastighetsvärdet, har utredningen anfört, att ett sådant system visserligen skulle vara förenat med vissa praktiska fördelar samt att det principiellt sett skulle kunna sägas vara naturligt, att de jordbrukare, som hade de största jordbruken, även tecknade största antalet andelar och iklädde sig ansvar för jordbrukskassans förbindelser i proportion härtill. Emellertid har utredningen å andra sidan icke funnit något i och för sig stötande i att de jordbrukare, som mest taga jordbrukskasserörelsen i anspråk för kredit, även måste vara beredda att teckna andelar i motsvarande omfattning. Utredningen har också funnit tveksamt, om icke många ägare av större eller medelstora jordbruk, vilka skulle vilja ansluta sig till rörelsen som mer eller mindre passiva medlemmar, skulle avskräckas av att behöva oavsett sitt lånebehov teckna andelar på grundval av hela värdet å sina fastigheter. Med hänsyn härtill och då utredningen ansett icke alltför stort avseende böra fästas vid att en andelsteckning, som baseras på storleken av upptagna lån, är förenad med vissa besvärligheter för centralkassorna, har utredningen uttalat sig för att andelsteckningen inom jordbrukskasserörelsen fortfarande i princip regleras efter sist avsedda grunder.

Den nuvarande ordningen, varigenom andelsteckning icke erfordras för erhållande av primärlån har, enligt vad utredningen vidare anfört, visat sig icke vara tillfredsställande. Det måste anses strida mot grundsatserna för den kooperativa tanken, varå rörelsen är grundad, att vissa medlemmar mot tecknande av endast en andel skola kunna erhålla primärlån, ofta å betydande belopp, under det att andra medlemmar, som på grund av sin sämre ekonomiska ställning äro i behov av andelskredit, måste teckna andelar och ådraga sig ansvar för jordbrukskassans förbindelser till avsevärda belopp. Vidare har, såsom följd av att andelsteckning icke erfordrats för primärlån, kreditgivningen mot primärinteckning icke medfört den förstärkning av rörelsens fonder, som eljest erhålles genom medlemmarnas insatsbetalning. Utredningen har slutligen framhållit, att upprätthållandet av skillnaden mellan primärlån och andelskredit med avseende å andelsteckningen även medför stora praktiska olägenheter för rörelsen.

På grund av dessa skäl har utredningen ansett sig böra borttaga skillnaden mellan primärlån och annan kredit samt föreslå, att för all kredit skall fordras andelsteckning efter samma grund. Införandet av andelsteckning för nuvarande primärlånen bör å andra sidan medföra, att lånerätten per tecknad andel ökas. Enligt vad utredningen anfört är utlåningen mot primärinteckning och annan utlåning, visserligen med stora skiljaktigheter inom de olika centralkassorna, av ungefär samma storleksordning inom rörelsen i dess helhet. Om sålunda i samband med införande av andelsteckning för primärlån lånerätten per andel fördubblades från nuvarande 200 kronor till 400 kronor, skulle medlemmarnas ansvarighet för rörelsens förbindelser bliva i stort sett orubbad. Då i synnerhet låntagare, som endast ha primärlån, få antagas ha en bättre ekonomisk ställning än låntagare, som även utnyttja andelskredit, och den nya ansvarighet, som tillföres rörelsen, sålunda får anses ha större värde än den förutvarande, har utredningen ansett sig kunna gå ett steg längre och föreslå lånerätten till 500 kronor per andel. Härigenom torde man även undanröja de farhågor, som uttalats från olika håll inom rörelsen, att ett införande av andelsteckning jämväl för primärlånen skulle medföra icke blott att nya primärlån icke skulle kunna erhållas utan även att en stor del av den nuvarande primärlångivningen skulle försvinna. Skyldigheten att teckna en andel om 5 kronor för erhållande av ett lån å 500 kronor, d. v. s. att erlægga en engångsavgift om en procent av lånebeloppet, torde icke kunna anses särskilt betungande, i synnerhet som enligt utredningens förslag insatsen vid utträde skall till fullo återbetalas till medlemmen.

I anslutning till en i betänkandet återgiven sammanställning har utredningen hänvisat till att nuvarande andelsteckning mer än väl skulle täcka den utlåning, som skulle medgivas vid tillämpning av utredningens förslag. Lika väl som kassemedlemmarna för närvarande låtit ett stort antal andelar kvarstå, ehuru de icke erfordrats för utnyttjade krediter, har utredningen utgått från att förhållandet blir liknande efter den föreslagna omläggningen av andelsteckningen. I annat fall skulle svårigheter kunna uppstå för kassorna. I den mån utträde ur kassorna skulle föranledas av införandet av

andelsteckning för primärlånen — att detta skulle ske i någon avsevärd utsträckning syntes emellertid icke antagligt åtminstone under dåvarande svårigheter att erhålla lån hos kreditinrättningarna — skulle den härav orsakade minskningen i antalet andelar av allt att döma motvägas av ny andelsteckning för kvarliggande primärlån. För övrigt har utredningen erinrat, att utträdande kassemedlem ej har rätt att återfå insats omedelbart utan först under loppet av en femårsperiod.

Nuvarande begränsning, att högst en andel får tecknas för varje 500 kronor av fastighets värde, har utredningen ansett icke längre böra bibehållas. Hinder torde icke böra föreligga för någon att teckna så många andelar han önskar. Härigenom ökas tydligen möjligheterna för jordbrukskasserörelsen att mottaga andelsteckning från »passiva», stödjande medlemmar. För att nämnda begränsning skall kunna borttagas förutsättes emellertid, att ändrade maximibestämmelser införas rörande det högsta belopp, intill vilket medlem må erhålla kredit. Såsom framgår av det följande har utredningen även framlagt förslag härutinnan.

För varje andel i jordbrukskassa skall enligt utredningens förslag, liksom för närvarande, erläggas en insats av 5 kronor. Under det att enligt nu gällande bestämmelser 70 procent av insatsen, alltså 3 kronor 50 öre för andel, skola sammanföras såsom insatskapital, 10 procent, dock högst 50 öre per andel, användas såsom jordbrukskassans insats i centralkassan och tillföras dennas säkerhetsfond samt återstoden, d. v. s. 1 krona, tillföras jordbrukskassans reservfond, har utredningen föreslagit, att insats i sin helhet skall tillföras jordbrukskassans insatskapital. Då detta innebär, att hela insatsen skall återbetalas vid medlems utträde, men det är önskvärt att medlem till rörelsen inbetalar något belopp, som kan definitivt fonderas inom rörelsen, har utredningen dessutom föreslagit, att medlem skall betala en inträdesavgift å 5 kronor, som icke återbetalas vid utträde. Av inträdesavgiften skola 2 kronor få kvarbliva hos jordbrukskassan och tillföras dennas reservfond samt återstående 3 kronor inbetalas till centralkassan. Av sistnämnda belopp skola 2 kronor tillföras centralkassans reservfond och återstående 1 krona erläggas till jordbrukskreditkassan för att tillföras denna kassas reservfond.

För jordbrukskassornas andelsteckning i centralkassorna och för dessa senare kassors andelsteckning i jordbrukskreditkassan — i båda fallen grundas andelsteckningen på antalet andelar, som tecknats av jordbrukskassemedlemmarna — skola däremot ej erläggas några insatser.

Även med avseende å utlåningen till jordbruksekonomiska föreningar har utredningen föreslagit, att för varje andel skall kunna beviljas kredit intill högst 500 kronor, oavsett om fråga är om primärlån eller annan kredit.

Beträffande jordbruksekonomiska föreningars insatsbetalning har utredningen förordat, att nuvarande bestämmelser bibehållas, enligt vilka insats skall utgöra 5 kronor för varje andel. Därutöver skall emellertid förening enligt utredningens förslag erlægga en inträdesavgift av 10 kronor, av vilken ena

hälften får behållas av vederbörande centralkassa och andra hälften tillfaller jordbrukskreditkassan.

I ett vid utredningens betänkande fogat *särskilt yttrande* har en av utredningens ledamöter, verkställande direktören hos Gävleborgs läns centralkassa Per Svensson uttalat sig för att andelsteckningen hos jordbrukskassorna — i viss anslutning till ett av de av utredningen övervägda men förkastade alternativen — skall bestämmas på grundval av taxeringsvärdena å medlemmarnas fastigheter och oberoende av lånebehovet. Till stöd härför har hänvisats till att det av majoriteten föreslagna systemet är förenat med vissa praktiska olägenheter, i det att nya andelar måste tecknas vid varje ökning av medlems kredit och varje medlem sålunda kan nödgas skriva under ett stort antal inträdesansökningar, ävensom att majoritetsförslaget leder till att ju större skuldsättningen är för medlem, desto större insats blir han skyldig att erlægga och desto större blir ansvarigheten. Denna måste under dylika omständigheter bliva helt illusorisk. Reservanten har för sin del föreslagit, att medlem i jordbrukskassa skall vara skyldig att teckna en andel för varje påbörjat 5,000-tal kronor av den av honom ägda eller brukade fastighetens värde upp till 100,000 kronor. Om värdet överstiger detta belopp, skola tecknas 30 andelar. För varje andel skall erläggas en minimiinsats av 10 kronor. Särskild inträdesavgift skall ej betalas vid inträde i jordbrukskassa. Däremot skall sådan kassa vid inträde i centralkassa endast erlægga en fast inträdesavgift å 50 kronor men inga insatser. Vid centralkassas inträde i jordbrukskreditkassan skall enligt reservantens förslag erläggas en inträdesavgift av 500 kronor.

Enligt såväl majoritetens som reservantens förslag skall medlem av jordbrukskassa vara ansvarig för kassans förbindelser intill ett belopp av 50 kronor för andel. Centralkassornas medlemmar skola vara solidariskt ansvariga för respektive centralkassas förbindelser intill ett belopp av likaledes 50 kronor för andel. Slutligen skola sistnämnda kassor solidariskt ansvara för jordbrukskreditkassans förbindelser intill ett belopp av 10 kronor för andel. Det har uttryckligen angivits — vad som redan nu torde vara avsett — att ansvarigheten icke kan utkrävas annorledes än i samband med kassas likvidation.

Däremot skall utan samband med likvidation viss uttaxering kunna ske, på medlemmar av jordbrukskassor och centralkassor intill högst 10 kronor samt på centralkassorna såsom medlemmar av jordbrukskreditkassan intill högst 5 kronor för andel och år.

Förslaget att jordbrukskassa skall få utlämna lån till belopp högst motsvarande 500 kronor för varje andel, som medlem äger i kassan, och att i detta hänseende primärlån skola likställas med annan kredit har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de avgivna *yttrandena*. Härvid har emellertid *statskontoret* förordat sådan jämkning i förslaget, att för varje andel må erhållas en kredit å högst 400 kronor. I samma riktning har *överståthållarämbetet* uttalat sig.

Emellertid ha *styrelserna för centralkassorna* anslutit sig till det av ledamoten av utredningen Per Svensson reservationsvis framställda förslaget, att medlem skall, oavsett lånebehovet, teckna en andel för varje påbörjat 5,000-tal kronor av fastighetens såsom delaktighetsunderlag bestämda värde, dock att för jordbruksfastighet med ett taxeringsvärde överstigande 100,000 kronor skall tecknas 30 andelar. Särskilt ha styrelserna framställt erinringar mot att andelsteckning även skall föreskrivas för primärlån. Reservantens förslag har också biträttits i *reservationer till yttrandena från Sveriges lantbruksförbund och Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*. Detta förslag har i princip även förordats av *riksförbundet landsbygdens folk*. Förbundet har emellertid uttalat sig för en sådan modifikation i reservantens förslag, att minst en andel skall tecknas för varje fullt tal av 2,500 kronor av vederbörande fastighets taxerings- eller i förekommande fall värderade värde upp till ett värde av 150,000 kronor. För högre taxeringsvärde skall andelsteckningen kunna begränsas till 60 andelar. För taxeringsvärde understigande 2,500 kronor skall tecknas en andel. Den av reservanten föreslagna insatsen å 10 kronor skall vid genomförande av riksförbundets alternativ nedsättas till samma belopp som enligt majoritetens förslag, d. v. s. till 5 kronor. Slutligen har det reservationsvis framställda förslaget även biträttits av *två centralkasserepresentanter inom svenska jordbrukskreditkassans styrelse* (verkställande ledamoten Adler har icke deltagit i ärendets behandling). *Styrelsens majoritet* har däremot förordat utredningens huvudförslag. Nämnas må, att ifrågavarande styrelse förordat en övergångstid av fem år för andelsteckningen för nu utestående primärlån.

Bank- och fondinspektionen har icke givit bestämt företräde åt vare sig majoritetens eller reservantens förslag. Inspektionen har såsom ett alternativ antytt, att medlem skall vara skyldig att teckna en andel för varje fullt 1,000-tal kronor av den honom tillhöriga fastighetens taxeringsvärde. För varje andel skall erläggas en insats av 5 kronor. Härjämte erlägger varje medlem en inträdesavgift av 5 kronor.

Inspektionen har också hänvisat till att utredningen antytt en enkel och arbetsbesparande linje, enligt vilken varje jordbrukskassemedlem skall såsom insats erlägga lika stort belopp oberoende av lånebehov eller andra faktorer. För att med ett dylikt system en tillfredsställande kapitalbildning skall kunna ernås, synes insatsbeloppet enligt inspektionens mening icke kunna bestämmas lägre än till 50 kronor.

Sveriges lantbruksförbund har likaledes berört nu sist avsedda system för andelsteckningen, varvid förbundet ifrågasatt, att för varje ansluten fastighet skall tecknas en andel, för vilken skall erläggas en insats av 25 kronor och vilken skall medföra en ansvarighet av 200 kronor. Förbundet har emellertid i första hand förordat majoritetens förslag. Dock bör härvid sambandet mellan andelsteckning och utlåning göras omvänt mot vad som föreslagits och bestämmelserna sålunda erhålla den avfattningen, att medlem skall delta i jordbrukskassa med minst en andel för varje påbörjat 500-tal kronor, som medlemmen har som lån från kassan. Fortfarande kan då kassan kontrollera

insatsbetalningen och begära omedelbar betalning av nya insatser vid låns utlämnande, men möjlighet finnes att uttaga insatserna i efterskott, exempelvis årsvis i samband med bokslut.

Utredningens förslag om införande av särskilda inträdesavgifter, utöver insatserna, har avstyrkts av *lantbruksstyrelsen*, *länsstyrelsen i Jämtlands län*, *styrelserna för centralkassorna*, *hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott*, *Sveriges lantbruksförbund* och *riksförbundet landsbygdens folk* samt av en *reservant inom styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan*. Det har ansetts, att en anordning med inträdesavgifter skulle innebära en onödig och opraktisk utbyggnad till andelsteckningen. Även utan att inträdesavgifter införas har lantbruksförbundet ansett sådana bestämmelser kunna införas, att jordbrukskassa skall av egna tillgångar — andra än insatskapital och fonder — till centralkassan betala en medlemsavgift av 3 kronor för varje ny medlem och att centralkassan skall till jordbrukskreditkassan betala en medlemsavgift av 1 krona för sådan ny medlem.

De tillskott till jordbrukskreditkassans och centralkassornas fondbildning, som bland annat skulle ernås genom de av utredningen föreslagna inträdesavgifterna, ha av *styrelserna för centralkassorna* ansetts i stället kunna, i enlighet med vad som föreslagits av reservanten inom utredningen, ernås därigenom att centralkassa skall vara skyldig att vid inträde i jordbrukskreditkassan erlägga en inträdesavgift av 500 kronor samt jordbrukskassa vid inträde i centralkassa en inträdesavgift av 50 kronor. Dessa belopp böra angivas såsom minimiinsatser.

I viss anslutning härtill har *bank- och fondinspektionen* uttalat sig för att centralkassa skall erlägga en fast avgift till jordbrukskreditkassan å 500 kronor samt jordbrukskassa en fast avgift till vederbörande centralkassa å 100 kronor.

I detta sammanhang må nämnas, att *fullmäktige i riksbanken* ansett skäl finnas att något minska kassemedlemmarnas ansvarighet men i stället höja inträdesavgifterna och insatserna.

Slutligen har *bank- och fondinspektionen* hållit före att vilket förslag, som än väljes för andelsteckningen, frågan hur övergången från det nuvarande till ett nytt andelssystem, särskilt förfarandet med de enligt nuvarande system tecknade andelarna, skall ske, är mycket svårlöst. Det synes icke kunna undvikas, att i varje fall under en övergångstid, som måste vara rundligt tilltagen, kassorna få arbeta med andelar, tecknade under både det äldre och det nya systemet. För frågans lösning måste närmare utredning verkställas, och denna utredning måste därjämte inriktas på de antagliga ekonomiska konsekvenserna av det andelssystem, som man väljer. Inspektionen har icke haft tillfälle att ingå på någon dylik utredning eller att uppgöra något förslag till erforderliga övergångsstadganden.

Departements-
chefen.

Frågan om grunderna för andelsteckningen inom jordbrukskasserörelsen är ett av de mest omdiskuterade spörsmål, som utredningen haft att behandla.

Enligt nuvarande bestämmelser är jordbrukskassemedlems rätt att teckna andelar begränsad uppåt i förhållande till värdet å den av honom innehavda fastigheten, medan åter det minsta antal andelar, som medlemmen kan teckna, blir beroende av i vad mån han behöver taga kredit i anspråk hos jordbrukskassan. Primärlånen äro fritagna från andelsteckning.

Enligt det förslag, som avgivits av utredningens majoritet, skall andelsteckningen fortfarande stå i viss relation till lånebehovet. Lån skall sålunda icke kunna beviljas någon till högre belopp än 500 kronor för varje andel. Härvid skola primärlånen likställas med annan kredit. Något maximum för andelsteckningen i förhållande till fastighetsvärdet skall ej längre finnas. För varje andel skall erläggas en insats av 5 kronor, varjämte varje medlem skall ha att betala en inträdesavgift av likaledes 5 kronor, som skall fonderas. Enligt den reservation, som avgivits av en av utredningens ledamöter, skall andelsteckningen däremot helt grundas på värdet av medlems fastighet, så att för varje påbörjat belopp av 5,000 kronor av värdet skall tecknas en andel, för vilken skall erläggas en insats av minst 10 kronor. Någon särskild inträdesavgift skall ej betalas enligt reservantens förslag. Enligt såväl majoritetens som reservantens förslag skall varje andel liksom nu vara förbunden med ansvarighet för respektive jordbrukskassas förbindelser intill ett belopp av 50 kronor.

För min del kan jag visserligen icke i princip finna det oriktigt, att en jordbrukskassemedlem har att erlægga insatser i rörelsen i förhållande till den omfattning, i vilken han tager i anspråk kredit från rörelsen, liksom ej heller att primärkredit härvid jämställas med annan kredit. Emellertid kan mot ett sådant system för andelsteckningen med ett visst fog invändas, att den hårdast kommer att belasta de mest skuldsatta och att ansvarigheten inom rörelsen till stor del kommer att vila på det minst bärkraftiga medlemsklientelet. Ur dessa synpunkter innebär reservantens förslag vissa fördelar framför majoritetsförslaget. Förstnämnda förslag synes även enklare i tillämpningen. Å andra sidan synes det mig emellertid svårt att bortse från majoritetens farhågor för att införandet av andelsteckning på grundval av fastighetsvärdet skulle avhålla många, som endast ha ringa lånebehov, från att inträda som medlemmar i rörelsen.

Enär sålunda både utredningsmajoritetens och reservantens förslag lämna rum för befogade erinringar, har jag ansett mig böra taga under överbäggande ytterligare andra alternativ för andelsteckningen hos jordbrukskassorna. Härvid har jag uppmärksammat, att utredningen ansett den enklaste lösningen av här berörda fråga vara, att varje medlem såsom insats erlade lika stort belopp, oberoende av lånebehov eller andra faktorer, men att utredningen, då en sådan grund för insatsbetalningen förmenats verka betungande för de minst bärkraftiga jordbrukarna, funnit densamma åtminstone icke för närvarande kunna föreslås till genomförande. Bank- och fondinspektionen har utgått från att, för att med ett dylikt system en tillfredsställande kapitalbildning skulle kunna ernås, insatsbeloppet icke skulle kunna bestämmas lägre än till 50 kronor. Såvitt jag kan finna är nu antydda system

icke endast det enklaste ur praktisk synpunkt, utan det synes även i de hänseenden, i vilka erinringar framställts mot de båda förut nämnda förslagen, vara att föredraga framför dessa. En bestämd förutsättning för att nu sist åsyftade system för andelsteckningen skall kunna ifrågakomma till genomförande är emellertid, att den insats, som till enahanda belopp uttages av samtliga medlemmar, kan sättas tillräckligt lågt. Den av bank- och fondinspektionen angivna insatsen av 50 kronor skulle enligt min mening vara alltför betungande för de minst bemedlade jordbrukarna. Det synes mig icke behöfligt, att insatsen fastställes till så högt belopp. Om insatsen begränsas till 25 kronor för varje medlem, skulle insatskapitalet ändock bliva större än enligt såväl majoritetens som reservantens förslag. Härvid tages i intet fall hänsyn till den eventuella avgång från kassorna, vilken till äventyrs skulle kunna föranledas av ändrade grunder för andelsteckningen. Ur medlemmarnas synpunkt synes mig en insatsbetalning av sist angiven storlek icke behöva verka alltför betungande. Detta gäller särskilt sådana jordbrukare, som innehava fastigheter med höga värden eller vilkas lånebehov är stort. Däremot kan möjligen för en jordbrukare med relativt begränsade tillgångar en insats av 25 kronor förefalla väl hög, om han endast i ringa omfattning ämnar taga kredit i anspråk. Jag vill emellertid erinra om att insatsen kan betraktas såsom en besparing, varå han kan erhålla ränta och som han kan återfå vid utträde ur kassan. För övrigt bör ifrågavarande utgift bliva föga kännbar, om insatsbeloppet uttages genom avdrag å lån, som beviljas jordbrukaren. Med tanke på sådana fall, då detta sistnämnda förfaringssätt icke anses böra tillämpas, synes möjlighet böra finnas att, då värdet å medlems fastighet understiger förslagsvis 10,000 kronor, medgiva avgiftens betalning under en tidrymd av tre år. Det av mig nu angivna systemet för andelsteckningen och insatsbetalningen innebär enligt min mening i åtskilliga hänseenden bestämda fördelar framför andra alternativ, varför jag förordar detsamma. Insatserna torde i sin helhet böra tillföras jordbrukskassas insatskapital. Tillräcklig anledning torde icke finnas att vid sidan av insatserna även uttaga särskild inträdesavgift.

Slutligen vill jag i detta sammanhang framhålla, att tecknandet av en andel för medlem endast bör anses utgöra ett minimikrav och att hinder icke bör möta för någon att teckna mer än en andel. Det synes ej uteslutet, att särskilt ägare av större fastigheter skola vara beredda att frivilligt teckna flera andelar. Vidare bör det stå medlem fritt att, utöver de insatsbelopp, som svara mot antalet av honom tecknade andelar, erlägga ytterligare insatser till kassan. Så snart sådana insatser uppgå till ett belopp av 25 kronor, komma de att gå i ersättning för en ny andel.

Vid ett genomförande av här avsedda system för andelsteckningen synes det icke lämpligt, att medlemmarnas ansvarighet för respektive jordbrukskassas förbindelser i fortsättningen grundas på antalet andelar. Det torde ur alla synpunkter vara att föredraga, att ansvarigheten fördelas mellan medlemmarna i förhållande till värdet å deras fastigheter. Härvid torde den begränsningen av ansvarigheten böra införas, att denna får tagas i anspråk

intill ett belopp av högst 5 procent av värdet å medlems fastighet. Under det att sammanlagda ansvarigheten med nuvarande grunder och anslutning utgör omkring 25 miljoner kronor, skulle densamma enligt det av mig förordade beräkningssättet uppgå till omkring 35 miljoner kronor. Även den uttaxering, som liksom hittills bör kunna verkställas utan samband med kassas likvidation, torde böra sättas i relation till fastighetsvärdena. Såsom gräns för uttaxeringen torde böra angivas $\frac{1}{2}$ procent av fastighetsvärdet för år.

Vad härefter angår andelsteckningen och insatsbetalningen i centralkassorna och jordbrukskreditkassan synes mig det lämpligaste vara att låta envar medlem av centralkassa, alltså såväl jordbrukskassa som jordbruksekonomisk förening och därmed jämställt bolag, teckna en andel i centralkassan. Den insats, som härvid skall erläggas, har av utredningen föreslagits skola bestämmas till 50 kronor. Jag anser detta belopp alltför lågt och föreslår för min del en höjning till 100 kronor. Envar centralkassa torde i sin tur böra teckna en andel och erlägga en insats å 500 kronor till jordbrukskreditkassan.

Enligt min mening tala övervägande skäl för att såväl jordbrukskassors som jordbruksekonomiska föreningars och bolags ansvarighet för centralkassornas förbindelser ställes i relation till kapitalbeloppen av respektive jordbrukskassas, förenings eller bolags låneskuld till centralkassan. Efter enahanda grunder torde centralkassornas ansvarighet för jordbrukskreditkassans förbindelser böra bestämmas. Vare sig det gäller jordbrukskassors, föreningars och bolags ansvarighet för centralkassas förbindelser eller sådan kassas ansvarighet för jordbrukskreditkassans förbindelser, torde ansvarigheten böra begränsas till 10 procent av låneskulden. Den årliga uttaxering, som centralkassa liksom jordbrukskreditkassan bör kunna verkställa för täckande av inträffade förluster, torde böra bestämmas till högst 1 procent av samma låneskuld. Att härvid såväl ansvarigheten som uttaxeringen kommer att begränsas till lägre sammanlagda belopp än enligt nuvarande bestämmelser, synes mig reellt sett icke innebära någon avgörande olägenhet.

Under förutsättning att — såsom jag i det följande kommer att förorda — de nya författningsbestämmelserna i allmänhet sättas i kraft den 1 juli 1942. torde stadgandena i fråga om ansvarighet och uttaxering, med hänsyn till vad i 44 § lagen om ekonomiska föreningar är bestämt om genomförande av ändringar i förenings stadgar av viss innebörd, likväl böra träda i tillämpning först den 1 juli 1944. Om medlem av jordbrukskassa, som har lån hos kassan, icke har del i kassans insatskapital till ett belopp av minst 25 kronor, bör det åliga honom att inbetala återstående insatsbelopp före den 1 juli 1944 eller, såvitt gäller medlem, som äger eller brukar fastighet med värde understigande 10,000 kronor, före den 1 juli 1946. Medlem, som icke utnyttjat någon som helst kredit hos kassan, torde böra få kvarstå som medlem av kassan utan erläggande av ytterligare insats. De engångsinsatser å 100 kronor, som föreslagits skola erläggas av medlemmarna i centralkassorna, torde böra inbetalas i samband med ikraftträdandet av den nya författningen, oavsett vilka belopp som tidigare erlagts som insats. Detsamma torde

böra gälla centralkassornas insatser i jordbrukskreditkassan. Föreskrifter av nu åsyftad innebörd torde böra införas i slutbestämmelserna till den nya jordbrukskassaförordningen.

I detta sammanhang torde böra uppmärksammas, att medlem, som erlagt större belopp till insatskapitalet än som erfordras enligt den nya förordningen, kan utträda för motsvarande antal andelar och härvid återfå en del av tidigare inbetalt belopp under loppet av en femårsperiod. Det torde emellertid kunna antagas, att medlemmarna i allmänhet skola låta sina insatser kvarstå hos kassorna, så mycket hellre som de kunna få ränta å insatsbeloppen.

I den mån särskilda åtgärder, utöver vad nu anförts, kunna visa sig erforderliga i fråga om övergången till de nya bestämmelserna, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter i ämnet.

Kreditgivning m. m.

Såsom framgår av det föregående har en begränsning i jordbrukskassornas utlåning till medlemmarna legat däri att medlem ej haft rätt att teckna flera andelar än att dessa kunnat ligga till grund för en sammanlagd kredit upp till den av medlemmen innehavda fastighetens värde. I och med att utredningen föreslagit, att medlem skall få teckna så många andelar han önskar, har nämnda gräns fallit bort. Det av reservanten inom utredningen framlagda förslaget om löskopplande av andelsteckningen från kreditgivningen leder till samma resultat.

I stället för nyss avsedda begränsning har *utredningen* uttalat sig för att nya maximibestämmelser böra införas rörande det högsta belopp, intill vilket medlem må erhålla kredit.

Ehuru nuvarande begränsning, enligt vad utredningen framhållit, kunnat leda till en mycket hög skuldsättning, har utredningen funnit sig sakna anledning att föreslå annan gräns. Bestämmelserna i förevarande hänseende har utredningen ansett böra givas den formen, att lån mot annan säkerhet än inteckning inom sex tiondelar av senast fastställda taxeringsvärde å belånad fastighet icke må beviljas någon till högre belopp än som motsvarar fyra tiondelar av taxeringsvärdet eller, om centralkassan efter framställning av jordbrukskassan med stöd av särskild värdering åsatt fastigheten annat värde än taxeringsvärdet, det belopp varmed sålunda åsatt värde överstiger sex tiondelar av taxeringsvärdet. Med taxeringsvärdet avses beträffande jordbruksfastighet sammanlagda jordbruks- och skogsvärdet.

För det fall att fastighet är utarrenderad gäller för närvarande, att ägaren och brukaren var för sig får vara delaktig i jordbrukskassa med högst en andel för varje fullt tal av 1,000 kronor av fastighetens värde. Då lånerätten uppgår till högst 200 kronor för andel, kan arrendator ej erhålla högre kredit än som motsvarar 20 procent av fastighets värde. Enligt vad utredningen framhållit har, med hänsyn till de höga värden som inventarierna å jordbruk

numera representera, nämnda begränsning av arrendators lånerätt i många fall visat sig alltför restriktiv. Enligt utredningens mening bör ej någon särskild gräns sättas för arrendators lånerätt utan arrendatorns och jordägarens upplåning ses i samband med varandra. De böra sammanlagt kunna erhålla kredit intill fyra tiondelar av arrenderad fastighets taxeringsvärde eller särskilt åsatta värde (utöver lån mot inteckning inom 60 procent av värdet). Det belopp, vartill jordägares lån enligt det nyss sagda högst får uppgå, bör i händelse fastigheten utarrenderas minskas med beloppet av det lån, som beviljas arrendatorn.

I detta sammanhang har utredningen understrukt angelägenheten av att, där fastighet blir föremål för särskild värdering, denna sker med iakttagande av all försiktighet, icke minst under tider av förhållandevis höga jordvärden. Utredningen har ifrågasatt, om icke jordbrukskreditkassan bör utfärda föreskrift om att i alla sådana fall värderingen bör underställas vederbörande centralkassa för godkännande.

Med hänsyn till de risker, som äro förenade med alltför stor utlåning på en hand, har utredningen förordat, att åt en och samma jordbrukskassamedlem icke får beviljas större kredit än som motsvarar $\frac{1}{5}$ av det belopp, vartill vederbörande jordbrukskassas sammanlagda utlåning må uppgå. Hänsyn tages härvid icke till det faktiska beloppet av denna utlåning utan till den kredit, som med hänsyn till antalet andelar i kassan tillhoppa kan ställas till förfogande av denna.

I fråga om centralkassornas utlåning till jordbruksekonomiska föreningar gäller för närvarande, att den på liknande sätt som kreditgivningen till jordbrukskassamedlemmar är begränsad till — bortsett från primärlån — ett lånebelopp av 200 kronor för andel. Huru stort antal andelar en förening har rätt att teckna, är i sin tur reglerat på så sätt, att högst en andel får tecknas för varje fullt tal av 50 kronor av så stor del av föreningens tillgångar utöver skulderna, som motsvarar föreningens insatskapital jämte egna fonder av sådan beskaffenhet, att de icke kunna anlitas utan därom för varje gång å föreningssammanträde fattat beslut. Härvid skall bland annat iakttagas, att såsom insatskapital jämväl må räknas tecknad men ej gulden insats i föreningen, därest insatstecknaren lämnat skriftlig förbindelse å beloppet samt för insatsens inbetalande fastställts plan, som godkännes av centralkassans styrelse.

Utredningen har föreslagit sådana ändringar i nu nämnda bestämmelser, att en andel får tecknas endast för varje fullt tal av 100 kronor av nyss angivna skillnad mellan tillgångar och skulder samt att för varje andel skall få beviljas kredit motsvarande 500 kronor. Beträffande den plan, som förutsetts skola vara fastställd för inbetalningen av insatser i ekonomisk förening, har utredningen framhållit önskvärdheten av att stränga krav upprätthållas på att den göres betryggande och ändamålsenlig. Det synes exempelvis ej lämpligt att, såsom förekommer, vinst å förenings rörelse användes till avskrivning å tecknade insatser. En större likformighet bör enligt utredningens mening eftersträvas i fråga om grunderna för insatsbetalningen. Jordbruks-

kreditkassan torde i samråd med bank- och fondinspektionen böra upprätta en lämplig normalplan i detta hänseende.

Centralkassas utlåning till jordbruksekonomiska föreningar är för närvarande begränsad till en tiondel av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna. Kungl. Maj:t kan emellertid för särskilt fall medgiva undantag från denna begränsning. Med hänsyn till den av utredningen föreslagna omläggningen av bestämmelserna om lånemaximum för medlemmarna hos jordbrukskassorna har utredningen ansett begränsningen av centralkassornas utlåning till jordbruksekonomiska föreningar böra, i stället för att ansluta sig till nämnda lånemaximum, sättas i relation till den sammanlagda verkliga utlåningen från respektive centralkassa. Ifrågavarande förhållandetall skall härvid bibehållas vid en tiondel. Centralkassornas sammanlagda utlåning till jordbruksekonomiska föreningar skulle efter nämnda beräkningsgrund för närvarande kunna uppgå till omkring 11.5 milj. kronor.

Med utgångspunkt från den för all långivningsverksamhet godtagna principen att kredit ej bör lämnas till alltför stort belopp på en hand, har utredningen vidare föreslagit, att lån till en och samma förening ej skall få beviljas till högre belopp än som motsvarar $\frac{1}{25}$ av den sammanlagda utlåningen från centralkassan.

I den mån centralkassa på grund av nu angivna begränsningar icke kan tillgodose en förening med tillräcklig kredit, skall ytterligare sådan enligt utredningens förslag kunna ställas till förfogande av jordbrukskreditkassan. Härom har utredningen anfört följande:

Om fråga uppstår om utlämnande av en kredit, vilken antingen enbart för sig eller tillsammans med tidigare beviljade krediter överstiger maximum för lån till en och samma låntagare, bör centralkassa med jordbrukskreditkassan överenskomma om att denna senare kassa skall ställa överskjutande kredit till förfogande. Om begränsningen av en centralkassas sammanlagda utlåning till jordbruksekonomiska föreningar icke medger beviljandet av viss ytterligare föreningskredit, bör det likaledes kunna ifrågakomma, att överskjutande kreditbelopp ställas till disposition av jordbrukskreditkassan. Då det emellertid av naturliga skäl bör undvikas, att jordbrukskreditkassan handhar ett stort antal mindre lån på olika håll, synes denna kassa och vederbörande centralkassa böra överenskomma om att jordbrukskreditkassan i stället övertager en eller annan större föreningskredit för att giva centralkassan tillfälle att i motsvarande utsträckning tillgodose behov av mindre krediter. Den andelsteckning, som bör ligga till grund för krediten, torde i sin helhet böra tecknas hos vederbörande centralkassa. Därav följer, att föreningen ikläder sig ansvarighet endast i förhållande till centralkassan. Såvitt utredningen kan finna, bör nu antydd anordning icke föranleda, att centralkassorna åtaga sig något särskilt betalningsansvar för ifrågavarande krediter i förhållande till jordbrukskreditkassan. Införandet av ett sådant ansvar skulle stå i strid mot anordningens syfte att avlasta centralkassorna krediter, som icke stå i lämplig relation till kassornas bärkraft.

En begränsning torde emellertid böra stadgas med avseende å jordbrukskreditkassans utlåning till jordbruksekonomiska föreningar. Denna bör icke få överstiga förslagsvis 8 gånger jordbrukskreditkassans reservfond. Beräk-

nat efter fondens storlek vid utgången av år 1940 skulle ifrågasvara utlåning för närvarande få uppgå till drygt 2 milj. kronor.

Om i enlighet med vad nu föreslagits jordbrukskreditkassan övertager större föreningskrediter från centralkassorna, böra dessa senare kassor likväl biträda jordbrukskreditkassan med lånens förvaltning. Jordbrukskreditkassan, som självfallet själv har att bedöma, om kassan vill på begäran av centralkassa övertaga viss föreningskredit, bör ha befogenhet att beträffande villkoren härför med avseende å säkerhet m. m. uppställa de krav, vartill kassan finner anledning.

Utredningen har erinrat om att under senare år på många håll i landet uppbyggt s. k. bygdegårdar, vilka äro avsedda att tjäna som samlingslokaler för ideella föreningar av olika slag. Önskemål ha framkommit, att jordbrukskassor skola kunna bevilja kredit till dylikt ändamål. Utredningen har ansett hinder icke böra möta mot att så kan ske. Tillräckliga skäl torde icke finnas att för beviljande av lån för uppförande av bygdegård påfordra medlemskap och andelsteckning i jordbrukskassa. Till förebyggande av att utlåningen till här avsedda ändamål utövas på olämpligt sätt torde jordbrukskreditkassan böra fastställa grunder för denna långivning. Vidare bör enligt utredningens uppfattning jordbrukskassas beslut om lån av ifrågasvarande slag underställas vederbörande centralkassa för godkännande.

Med avseende å räntesättningen inom jordbrukskasserörelsen har utredningen föreslagit, att centralkassa bör vid såväl inlåning från allmänheten som vid utlåning tillämpa de grunder för räntesättningen, som jordbrukskreditkassans styrelse efter hörande av centralkassan och i samråd med förvaltningsrådet anvisar. Motsvarande bestämmelser ha föreslagits beträffande räntesättningen hos jordbrukskassorna. Som motivering för här avsedda förslag har utredningen anfört följande:

För utredningen tillgängliga uppgifter rörande de räntesatser för in- och utlåning, som tillämpats av centralkassorna, giva vid handen, att räntesatserna även för samma slag av inlåningsräkningar eller utlåningsformer i stor utsträckning varierat de olika kassorna emellan. På senaste tiden synes emellertid en påtaglig tendens mot större likformighet i räntehänseende ha gjort sig gällande. Det är naturligt, att skiljaktigheter härutinnan stundom kunna vara motiverade. Sålunda kan konkurrensen med andra kreditinrättningar eller andra lokala förhållanden göra det nödvändigt, att centralkassorna på sina håll tillämpa lägre utlåningsräntor än eljest. Vidare kan det för en centralkassa med dålig fondställning vara påkallat att hålla en större räntemarginal mellan in- och utlåning för att underlätta fondbildningen. Emellertid har utredningen funnit, att skiljaktigheterna i fråga om räntesatserna icke alltid kunna förklaras ur nyss angivna synpunkter.

Utredningen får erinra om att affärsbankerna sinsemellan bruka träffa avtal om den allmänna räntesättningen. Också bland sparbankerna har en strävan gjort sig gällande att ernå största möjliga enhetlighet härutinnan.

Även bortsett från den bristande enhetligheten i fråga om centralkassornas räntesättning kunna erinringar framställas mot de räntesatser, som fastställts av en del kassor. Särskilt har utredningen uppmärksammat, att räntan för primärlån stundom hållits så låg att knappast någon räntemarginal funnits för täckande av förvaltningskostnader och fondering.

Utredningen har övervägt möjligheterna att åvägabringa en större enhetlig-

het än hittills med avseende å de inom jordbrukskasserörelsen tillämpade räntesatserna och att skapa garantier för att kassorna icke tillämpa räntesatser, som med hänsyn till kasserörelsens uppgifter och önskvärdheten av att förbättra säkerhetsunderlaget för densamma giva rum för invändningar. Härvid har utredningen funnit enda framkomliga vägen vara, att styrelsen för jordbrukskreditkassan får befogenhet att giva vissa anvisningar i fråga om grunderna för räntesättningen. Innan styrelsen fattar beslut härutinnan, bör den ha samrått med förvaltningsrådet och även hört vederbörande centralkassa.

Vid meddelandet av dylika anvisningar för viss kassa bör hänsyn själfallet tagas till sådana förhållanden som nyss antytts, särskilt till konkuransen med andra kreditinrättningar och till behovet av fondbildning.

För övrigt är det uppenbart, att de av jordbrukskreditkassan meddelade anvisningarna rörande grunderna för räntesättningen allenast böra avse normalräntor. Hinder bör följaktligen ej föreligga för kassorna att med hänsyn till kreditriskerna tillämpa en högre räntesats än normalräntan.

Med hänsyn till den innebörd, som utredningen sålunda givit den föreslagna befogenheten för jordbrukskreditkassan att giva anvisningar i fråga om grunderna för räntesättningen inom rörelsen, och då centralkassorna skola ha möjlighet att såväl direkt som genom sin medverkan i förvaltningsrådet påverka jordbrukskreditkassans beslut, har utredningen funnit här avsedd befogenhet för jordbrukskreditkassan näppeligen kunna komma i strid mot centralkassornas behöriga intressen. Befogenheten, rätt utnyttjad, synes också vara ägnad att avtrubba den kritik, som framkommit mot vissa centralkassors räntepolitik.

En ledamot av utredningen, verkställande direktören i Gävleborgs läns centralkassa Per Svensson har i ett *särskilt yttrande* gjort gällande, att utredningens förevarande förslag synes vara ägnat att skapa irritation mellan rörelsens olika organ. De led inom organisationen, som ansetts skola bära det ekonomiska ansvaret för in- och utlåningen, måste i sista hand äga att bestämma räntesatserna. Under andra förhållanden synes detta ekonomiska ansvar icke kunna utkrävas. Största möjliga enhetlighet ifråga om in- och utlåningsräntorna bör enligt reservantens mening i fortsättningen liksom hittills kunna åstadkommas genom fria överläggningar.

I de avgivna *yttrandena* ha erinringar framställts mot vissa delar av utredningens förslag beträffande kreditgivningen från jordbrukskasserörelsen.

Bank- och fondinspektionen har förmenat, att det icke bör få förekomma, att fastighet genom särskild värdering åsättes ett högre värde än taxeringsvärdet såsom underlag för kreditgivningen. Erfarenheten har nämligen ansetts visa, att genom särskilda värderingar ofta framkommit värden, vilka högst avsevärt skilt sig från hållbara värden, och att vid de särskilda värderingarna alltför optimistiska värderingsgrunder kommit till tillämpning. Därest berättigade skäl förefinnas till antagande, att ett taxeringsvärde är för lågt, finnes, särskilt numera med möjligheten att erhålla preliminärt taxeringsvärde, alltid utvägen att söka ändring av taxeringsvärdet.

Med avseende å förslaget, att åt en och samma medlem icke skall få be-

viljas större kredit än som motsvarar en femtedel av det belopp, vartill jordbrukskassans sammanlagda utlåning till dess medlemmar må uppgå, ha *fullmäktige i riksbanken* uttalat den uppfattningen, att en begränsning av långivningen på en hand till en femtedel av jordbrukskassans sammanlagda medgivna utlåning förefaller otillräcklig, i varje fall om säkerheten icke består av inteckningar inom 60 procent av fastighets taxeringsvärde. Oavsett om i detta avseende en strängare regel kommer att införas eller om utredningens förslag godtages, synes en viss övergångsbestämmelse bliva erforderlig.

I samma ämne har *bank- och fondinspektionen* gjort gällande, att den föreslagna bestämmelsen är för snäv för nybildade och små jordbrukskassor och för vid för större kassor. Kredit intill ett belopp av 10,000 kronor synes jordbrukskassa under alla förhållanden böra vara berättigad att bevilja. Därtill kommer, att i andra fall beräkandet av kreditmaximum enligt inspektionens mening bör ske i förhållande till jordbrukskassans verkliga utlåning. Inspektionen har föreslagit, att maximeringen sker på sådant sätt, att kredit icke må åt en och samma medlem beviljas till högre belopp än 10,000 kronor eller, om detta ger högre belopp, ett belopp motsvarande en tiondel av jordbrukskassans verkliga utlåning.

Samma inspektionsmyndighet har hänvisat till att jordbrukskassa för närvarande icke åt en och samma medlem utan medgivande av centralkassans styrelse får utlämna lån till högre sammanlagt belopp än som motsvarar hälften av medlemmens i förhållande till andelsteckning beräknade lånemaximum. Denna bestämmelse saknar reell motsvarighet i det nu föreliggande förslaget. Visserligen har det visat sig, att den nu gällande bestämmelsen icke alltid såsom sig bort iakttagits, men erfarenheten har givit vid handen, att en bestämmelse i ämnet är av största behov påkallad. Medel borde över huvud icke av centralkassans styrelse ställas till jordbrukskassans förfogande för kreditgivning utan att centralkassans styrelse godkänt medlens användning. Inspektionen har föreslagit, att jordbrukskassa icke skall få bevilja kredit utan att krediten godkänts av centralkassans styrelse. Ett dylikt stadgande bör icke utesluta, att centralkassans styrelse lämnar jordbrukskassa ett generellt bemyndigande att inom viss snäv gräns bevilja kredit utan att på förhand inhämta centralkassestyrelsens godkännande av varje särskild kredit.

Med avseende å en i förslaget intagen bestämmelse, enligt vilken med jordbrukare likställes »hantverkare eller annan arbetare, som beredes sin väsentliga sysselsättning av idkare av jordbruk eller därmed jämförlig verksamhet», har *bank- och fondinspektionen* hänvisat till att denna bestämmelse visserligen överensstämmer med nu gällande stadgande i ämnet. Det har emellertid ofta uppstått meningsskiljaktigheter om gällande bestämmelsens verkliga innebörd. Sysselsättning av idkare av jordbruk eller därmed jämförlig verksamhet kunna ju i verkligheten de flesta hantverkare och arbetare på landsbygden anses hava. Så vidsträckt har emellertid bestämmelsen enligt inspektionens mening icke avsetts att tolkas. Ett preciserande av stadgandets innebörd är därför erforderligt. Möjligen skulle stadgandets syfte kunna framkomma genom uttrycket »hantverkare eller annan arbetare, som är anställd

hos idkare av jordbruk eller därmed jämförlig verksamhet, eller vilkens arbetskraft eljest utnyttjas för jordbruksändamål».

I detta sammanhang må nämnas, att *styrelsen för svenska bankföreningen* hållit före att, liksom i lagen om bankrörelse finnas detaljerade bestämmelser rörande kreditgivning till banks tjänstemän, revisorer och styrelseledamöter m. fl., sådana bestämmelser också böra införas med avseende å jordbrukskasserörelsen.

Styrelserna för centralkassorna ha av praktiska skäl funnit det lämpligt, att jordbrukskreditkassans utlåning till centralkassor får bestå, förutom av reverslån, även av utlämnande av kredit i räkning. *Bank- och fondinspektionen*, har för sin del avstyrkt en dylik utvidgning av jordbrukskreditkassans utlåningsrörelse. Denna kassas rörelse är icke och bör icke vara tekniskt organiserad för en sådan form av utlåning. De praktiska skäl, som förestavat centralkassornas förslag, synas avse tillgodogörandet av centralkassas eventuella överskottsmedel. Dylika medel har inspektionen emellertid ansett jordbrukskreditkassan kunna beredas tillfälle att få till förfogande på andra vägar, exempelvis genom upplåning.

Vad härefter angår kreditgivningen till jordbruksekonomiska föreningar har *hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott*, med instämmande av *lantbruksstyrelsen*, förklarat sig anse utredningens förslag att vid sidan av centralkassorna även jordbrukskreditkassan skall kunna tillhandahålla viss kredit åt föreningar, vara onödigt komplicerat och även principiellt olämpligt, då jordbruksekonomisk förening enligt förslaget för kredit hos jordbrukskreditkassan skall teckna andelar och ikläda sig ansvarighet icke hos den kreditgivande kassan men väl hos den centralkassa, inom vars verksamhetsområde föreningens styrelse har sitt säte. Förvaltningsutskottet har föreslagit, att all ifrågakommande kredit till jordbruksekonomiska föreningar beredes dem genom vederbörande centralkassa. I samband därmed synes den i förslaget upptagna bestämmelsen, att centralkassas sammanlagda utlåning till jordbruksekonomiska föreningar icke får överstiga en tiondel av centralkassans sammanlagda utlåning, lämpligen böra ändras sålunda, att upp till en femtedel av den sammanlagda utlåningen får användas för sagda ändamål. Här föreslagen ändring bör enligt förvaltningsutskottets mening kompletteras med en bestämmelse av innebörd, att centralkassas beslut om beviljande av kredit åt jordbruksekonomisk förening skall, när denna kredit överstiger en viss gräns, underställas jordbrukskreditkassans prövning.

Riksförbundet landsbyggdens folk har funnit det oundgängligen nödvändigt, att ramen för centralkassornas utlåning till jordbruksekonomiska föreningar väsentligen vidgas, och har för sin del föreslagit en fördubbling, alltså till en femtedel av vederbörande centralkassas sammanlagda utlåning. Dessutom böra införas bestämmelser, som möjliggöra för en större förening, vilken driver verksamhet inom två eller flera centralkassors områden, att på ett praktiskt sätt kunna utnyttja dessa centralkassors verksamhet.

Även *Sveriges lantbruksförbund* har ansett bättre förutsättningar böra beredas för kreditgivning till jordbruksekonomiska föreningar.

Å andra sidan har *bank- och fondinspektionen* föreslagit vissa begränsningar i utlåningen till sådana föreningar. Sålunda har bank- och fondinspektionen förmenat, att kredit till en och samma förening utöver ett belopp motsvarande 3 procent — utredningen har föreslagit 4 procent — av vederbörande centralkassas sammanlagda utlåning ur riskfördelningssynpunkt icke bör få utlämnas. Större krediter böra icke lämpligen beviljas inom en centralkassa, där de tekniska förutsättningarna för handhavande av och kontroll över dylika affärsbetonade krediter, enligt vad inspektionen anfört, överbudknappast förefinnas, utan böra överlätas till andra härför bättre organiserade kreditinrättningar, särskilt aktiebolaget jordbrukarbanken. Enligt inspektionens mening är jämväl en begränsning av jordbrukskreditkassans kreditgivning på en hand till jordbruksekonomiska föreningar nödvändig. Denna begränsning har inspektionen ansett böra ske till en tiondel av det belopp, vartill jordbrukskreditkassans sammanlagda utlåning till dylika föreningar högst får uppgå.

I en vid inspektionens yttrande fogad reservation har med avseende å förslaget, att krediter, som på grund av kravet på riskfördelning icke kunna tillfullo beviljas av en centralkassa, skola till återstående del kunna ställas till förfogande av jordbrukskreditkassan, uttalats, att denna anordning visserligen är tänkbar, men att det kan ifrågasättas, huruvida icke en bättre lösning skulle kunna vinnas genom inrättande av en särskild centralkassa för kreditgivningen till jordbruksekonomiska föreningar.

Fullmäktige i riksbanken ha förklarat sig kunna tillstyrka rätt för jordbrukskreditkassan att lämna ut lån till jordbruksekonomiska föreningar endast under förutsättning att denna kreditgivning begränsas även i så måtto, att en särskild maximigräns för varje kredit fastställes, exempelvis till högst 50,000 kronor. Fullmäktige ha också hänvisat till att grunderna för jordbruksekonomiska föreningars rätt till lån hos centralkassorna av utredningen ändrats så att föreningarna endast få teckna hälften så många andelar som hittills, medan lånemaximum höjts från 200 till 500 kronor för andel. Detta innebär i realiteten en ökning av de ekonomiska föreningarnas möjligheter att utnyttja jordbrukskasserörelsen för driftkredit. Fullmäktige, som icke kunnat tillstyrka detta, ha ansett lånemaximum böra begränsas till 400 kronor för andel eller alltså till motsvarande belopp som för närvarande gäller.

Bank- och fondinspektionen har uttalat sig mot att jordbrukskreditkassans kreditgivning till jordbruksekonomiska föreningar, såsom föreslagits av utredningen, skall kunna erhålla form av kredit i räkning. Enligt vad inspektionen framhållit, är jordbrukskreditkassans rörelse icke och bör icke vara tekniskt organiserad för kreditgivning av sådan art. De rörliga krediterna böra helt överlämnas åt centralkassorna. Detta innebär, att jordbrukskreditkassans kreditgivning av denna art skulle inskränkas till att avse utlämnandet av reverslån.

Samma inspektionsmyndighet har hänvisat till att enligt de föreslagna bestämmelserna, liksom enligt de nu gällande, får för beräkning av ekonomisk förenings delaktighet i centralkassa såsom föreningens eget insatskapital räk-

nas jämväl tecknad men ej gulden insats i föreningen, därest bland annat för insatsernas inbetalande fastställts en plan, som godkänts av centralkassans styrelse. Enligt vad inspektionen anfört har det understundom visat sig, att enligt en dylik plan inbetalningen skall komma att ske med så små belopp, att hela inbetalningen kan beräknas bliva fullgjord först efter en anseelig tid. I dylikt fall synes en förenings insatskapital såsom underlag för delaktighet i centralkassa icke lämpligen böra godtagas. Inspektionen har föreslagit ett tillägg till nu ifrågavarande bestämmelse av innebörd, att planen skall avse insatsens fulla inbetalande inom fem års förlopp.

Bank- och fondinspektionen har vidare avstyrkt den av utredningen föreslagna bestämmelsen angående lån till uppförande av bygdegård. Bestämmelsen strider enligt inspektionens mening bland annat emot de grunder, varpå jordbrukskasserörelsen är byggd, om kreditgivning sker till icke-medlem och utan någon som helst andelsteckning. Ett sådant undantag, som här föreslagits, skulle kunna få betänkliga konsekvenser.

Vad slutligen angår utredningens förslag om befogenhet för jordbrukskreditkassan att meddela anvisningar i fråga om räntesättningen inom rörelsen har *bank- och fondinspektionen* ansett de sålunda föreslagna bestämmelserna vara av största behov påkallade. Inspektionen har emellertid hemställt, att de ifrågavarande bestämmelserna måtte givas en skärpt avfattning.

Fullmäktige i riksbanken ha funnit det angeläget, att utredningens förslag i förevarande avseende genomföres.

Sveriges lantbruksförbund har förklarat sig förutsätta, att såväl jordbrukskreditkassan som bank- och fondinspektionen komma att beakta den närmare tolkning av bestämmelserna, som lämnats i motiveringen till utredningens förslag. Om så sker, finnes enligt förbundets mening icke anledning till erinran mot bestämmelserna i fråga. Erfarenheterna från andra grenar av jordbrukets föreningsrörelse ha givit vid handen, att bestämmelser av denna art ofta äro behövliga.

Däremot har ifrågavarande förslag avstyrkts av *riksförbundet landsbyggdets folk* och *styrelserna för centralkassorna*. Enligt vad styrelserna framhållit måste centralkassorna och jordbrukskassorna, då de alltfort skola bestå som självständiga enheter, följaktligen också bära det ekonomiska ansvaret för sitt handlande. Ett sådant ansvar kan emellertid icke påläggas och ej heller utkrävas av dem, om deras självbestämmanderätt kringskäres i en så avgörande fråga som beträffande grunderna för räntesättningen. Å andra sidan ligger det i rörelsens eget intresse, att räntesatserna hållas så likartade som möjligt. Mycket har redan utträttats, när det gällt att göra räntesättningen enhetlig inom rörelsen, och med samarbete mellan organisationens olika led är det enligt vad centralkassestyrelserna framhållit säkerligen möjligt att rätta till vad som ännu kan brista härvidlag utan att bestämmelser av angiven innebörd behöva intagas i den blivande förordningen.

Styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan har ansett den föreslagna bestämmelsen, i vad den gäller räntesättningen hos jordbrukskassorna, böra ut-

gå, då det enligt allmänt tillämpad praxis är centralkassorna som träffa avgörande beträffande de anslutna jordbrukskassornas utlåningsräntor.

I enlighet med vad utredningen föreslagit torde föreskrifter böra införas av innebörd att medlem av jordbrukskassa icke får ikläda sig högre skuldsättning hos kassan än som svarar mot värdet å jordbrukarens fastighet. Detta får naturligtvis icke tydas på det sätt att kredit skulle kunna lämnas mot så högt liggande inteckningssäkerhet som upp till hela fastighetsvärdet. Det förutsattes under alla förhållanden, att jordbrukaren skall kunna ställa betryggande säkerhet. *Departements-
chefen.*

I allmänhet torde till grund för belåningen böra läggas fastighets taxeringsvärde. Liksom hittills torde emellertid möjlighet böra finnas att åsätta fastighet annat värde. Jag kan icke ansluta mig till bank- och fondinspektionens förslag om borttagande av möjligheten till särskild värdering av fastighet. Emellertid synes det mig lämpligt att, till förekommande av missbruk av denna möjlighet, föreskrift införas om att här avsedd värdering skall verkställas av vederbörande centralkassa. I likhet med utredningen vill jag här understryka angelägenheten av att, där fastighet blir föremål för särskild värdering, denna sker med iakttagande av all försiktighet, icke minst under tider av höga jordvärden.

Utredningens förslag, att åt en och samma jordbrukskassemédlem icke får beviljas större kredit än som motsvarar $\frac{1}{5}$ av det belopp, vartill vederbörande jordbrukskassas sammanlagda utlåning må uppgå, anser jag böra såtillvida modifieras, att jordbrukskassa må till en och samma medlem bevilja kredit intill $\frac{1}{10}$ av kassans verkliga utlåning eller, efter medgivande av centralkassans styrelse, intill $\frac{1}{5}$ av samma utlåning. Oberoende härav bör dock jordbrukskassa få utlämna kredit intill belopp ej överstigande 10,000 kronor.

Att vid sidan av nu avsedda begränsning bibehålla någon motsvarighet till nuvarande föreskrift, att lån icke utan medgivande av centralkassans styrelse får beviljas medlem till högre belopp än intill hälften av medlemmens låne-maximum, finner jag ej erforderligt. Än mindre kan jag förorda sådan av bank- och fondinspektionen ifrågasatt inskränkning i jordbrukskassornas befogenheter, att dylik kassa överhuvud taget icke skulle få bevilja kredit utan att krediten godkänts av centralkassans styrelse. Emellertid bör denna kunna bestämma, att krediter överstigande visst belopp eller eljest av viss beskaffenhet ej må beviljas utan godkännande av styrelsen för centralkassan.

Liksom hittills bör även hantverkare eller annan arbetare, som beredes sin väsentliga sysselsättning av idkare av jordbruk eller därmed jämförlig verksamhet, kunna bliva medlem och erhålla lån hos jordbrukskassa. Att begränsa tillämpligheten av dessa bestämmelser i den av bank- och fondinspektionen föreslagna riktningen synes mig icke erforderligt.

Bärande skäl tala för att, såsom styrelsen för svenska bankföreningen antytt, införa särskilda inskränkande föreskrifter beträffande jordbrukskassas kreditgivning till egna funktionärer. Att helt förbjuda sådan kreditgivning torde likväl med hänsyn till ifrågavarande kassors karaktär icke vara möj-

ligt. Jag förordar, att föreskrift meddelas om att lån ej må beviljas mot skuldförbindelse, för vars uppfyllande ledamot av jordbrukskassas styrelse eller suppleant för sådan ledamot eller i kassan anställd tjänsteman svarar i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman, med mindre medgivande härtill lämnats av styrelsen för centralkassan.

I likhet med bank- och fondinspektionen finner jag det icke tillräckligt motiverat, att jordbrukskreditkassan förutom reverslån även skall kunna bevilja kredit i räkning.

Vad härefter angår kreditgivningen till de jordbruksekonomiska föreningarna finner jag mig kunna biträda utredningens förslag. Centralkassa bör sålunda icke kunna bevilja kredit till dylika föreningar till belopp överstigande $\frac{1}{10}$ av kassans sammanlagda utlåning och icke till en och samma förening till högre belopp än som motsvarar $\frac{1}{25}$ av utlåningen. I likhet med utredningen finner jag övervägande skäl tala för att jordbrukskreditkassan skall kunna bevilja förening kredit, i den mån någon av nu angivna begränsningar skulle hindra vederbörande centralkassa att ställa krediten till förfogande. Jordbrukskreditkassans kreditgivning till föreningar torde sammanlagt icke böra få överstiga 8 gånger kassans reservfond. Någon uttrycklig föreskrift om hur stor kredit som må beviljas en och samma förening torde icke vara erforderlig, då jag förutsätter, att kassans styrelse oberoende härav sörjer för en lämplig riskfördelning.

Jordbruksekonomisk förenings lånerätt är för närvarande begränsad även såtillvida att dylik förening får ingå i centralkassa med högst en andel för varje fullt tal av 50 kronor av föreningens eget kapital, beräknat på visst sätt, och att andelskrediten får utgöra högst 200 kronor för andel, d. v. s. fyra gånger det egna kapitalet. Härutöver kan emellertid förening erhålla primärlån. Med hänsyn till de av mig förordade ändrade grunderna för andelsteckningen torde nuvarande begränsning i detta hänseende böra ersättas med en till innebörden motsvarande föreskrift, enligt vilken kredit icke får uppgå till högre belopp än fyra gånger föreningens eget kapital. För att insats, som ej blivit till fullo gulden, skall få inräknas i insatskapitalet bör gälla — i huvudsaklig anslutning till vad bank- och fondinspektionen förordat — att en plan finnes fastställd för insatsbetalningen. Ogulden insats bör ej heller få medräknas till högre belopp än som kan antagas bliva guldet inom fem år efter medlems inträde i föreningen.

I likhet med utredningen finner jag önskvärt, att jordbrukskassa skall kunna lämna kredit till bygdegårdar. Då sådan utlåning enligt utredningens förslag skall ske efter grunder, som fastställas av styrelsen för jordbrukskreditkassan, och beslut om lån i varje särskilt fall skall underställas centralkassans styrelse för godkännande, synas mig några betänkligheter ej behöva möta mot att jordbrukskassa beviljar kredit till nu avsett ändamål. Självfallet måste här liksom vid annan kreditgivning förutsättas, att fullgod säkerhet lämnas.

Vad slutligen angår frågan, om jordbrukskreditkassan, i enlighet med vad utredningen föreslagit, bör erhålla befogenhet att meddela anvisningar beträffande centralkassornas och jordbrukskassornas räntesättning, synes det

önskvärt, att inom rörelsen tillämpas enhetliga räntesatser, i den mån ej annat föränledes av särskilda förhållanden. En sådan likformighet eftersträvas av såväl affärsbankerna som sparbankerna. Då jag icke finner grundade invändningar kunna resas mot att här avsedd befogenhet tillägges jordbrukskreditkassan — att tillämpas på det sätt utredningen förordat — anser jag mig kunna i huvudsak ansluta mig till utredningens förslag i förevarande del.

Disposition av årsvinster, fondering m. m.

Utredningen har även framlagt vissa förslag med avseende å dispositionen av kreditkassornas årsvinster, fondering m. m.

Enligt nuvarande bestämmelser inträder befogenhet för centralkassa att använda del av årsvinsten till annat ändamål än fondering, då kassans säkerhetsfond uppgår till ett belopp motsvarande tio procent av kassans utlåning vid utgången av senast förflutna räkenskapsåret jämte hälften av insättarnas behållning vid samma tidpunkt. Utredningen har funnit sist angivna krav på viss relation mellan centralkassas fonder och inlåning orimligt strängt och har föreslagit, att befogenheten att använda vinstmedel till annat än fondering skall inträda så snart centralkassas fonder uppnå en storlek, som motsvarar tio procent av utlåningen.

Oberoende av om fonderna uppnått denna storlek skola av årsvinsten kunna dels till medlemmarna återgäldas belopp, som under något föregående år uttaxerats å dem för täckande av förlust, och dels lämnas utdelning till anslutna jordbruksekonomiska föreningar å deras insatser, dock högst efter en räntesats av fem procent.

Fullmäktige i riksbanken ha funnit lämpligt, att centralkassa redan innan dess reservfond uppgår till tio procent av utlåningen får använda en del av vinsten till sådana ändamål, som direkt avse att gagna jordbrukskasserörelsens verksamhet och syften, t. ex. för organisations- och propagandaverksamhet o. d., dock endast i en omfattning, som i förhållande till kassans ställning och vinst är av mindre betydelse.

Styrelsen för svenska bankföreningen har ansett det oriktigt att, såsom föreslagits av utredningen, centralkassa skall kunna av årsvinsten, innan beslut fattats om avsättning från densamma till reservfonden, lämna utdelning till anslutna jordbruksekonomiska föreningar å deras insatser.

Bank- och fondinspektionen har hänvisat till att enligt utredningens förslag, liksom enligt nu gällande bestämmelser, centralkassa icke utan medgivande av jordbrukskreditkassans styrelse får genom anlitande av reservfonden helt eller delvis avskryva fordran hos medlem, med mindre centralkassan vidtagit laga åtgärder för fordringens indrivning och betalning därvid icke kunnat erhållas. Däremot föreligger icke hinder för centralkassa att med anlitande av årsvinst företaga avskrivning av dylik fordran utan medgivande av jordbrukskreditkassans styrelse och utan vidtagande av indrivningsåtgär-

der. Inspektionen har ifrågasatt, om icke i det sistnämnda fallet åtminstone jordbrukskreditkassans styrelses medgivande bör inhämtas, innan avskrivning sker.

I detta sammanhang må nämnas, att *utredningen* föreslagit att, om jordbrukskreditkassan eller centralkassa gjort så stora förluster, att — sedan fonderna förbrukats — förlusterna överstiga en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för kassans förbindelser sammanlagt uppgår, kassans godkännande skall kunna återkallas, om icke förlusterna senast vid det föreningssammanträde, som kassans styrelse på grund härav skall utlysa, nedbringats under vad nyss sagts.

Med avseende å dessa bestämmelser har *bank- och fondinspektionen* hänvisat till att i banklagen för motsvarande fall är föreskrivet, att hela det mot förlusten svarande beloppet skall säkerställas på visst angivet sätt. Liknande föreskrifter förekomma även inom annan ekonomisk lagstiftning. Samma fordran bör enligt inspektionens mening uppställas även i fråga om jordbrukets kreditkassor. Det kan nämligen icke vara skäligt, att kassa skall medgivas att fortsättningsvis, kanske permanent, arbeta med en i balansräkningen upptagen klar förlust till så stort belopp som motsvarande närmare en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för kassans förbindelser sammanlagt uppgår, och att kassan sålunda har likvidationshotet mer eller mindre permanent svävande över sig.

Med hänsyn till de konsekvenser en placering av centralkassas eller jordbrukskassas tillgångar i fastigheter kan få med avseende å kassans förräntningsmöjligheter och likviditet har *utredningen* ansett, att särskilda inskränkande föreskrifter böra införas härutinnan. Kassa bör sålunda icke få förvärva fastighet i andra fall än då det erfordras för skyddande av fordran eller fråga är om anskaffande av lokal för kassans inrymmande. Om kassa inköper utmätt eller pantsatt fastighet för att skydda en fordran, bör kassan så snart lämpligen kan ske och senast då fastigheten kan avyttras till belopp, som täcker fordringen, vidtaga åtgärder för dess försäljning. Om jordbrukskassa behöver inköpa en belånad fastighet till skyddande av fordran men icke disponerar medel härför, bör det stå öppet för jordbrukskassan att erhålla kredit hos centralkassan för detta ändamål. Detsamma bör gälla för det fall att jordbrukskassa är i behov av kredit för reglerande av förlust. Sådan kredit bör emellertid endast vara tillfällig i avbidan på att kassans ställning ordnas. Bestämmelser av nu angivet innehåll ha upptagits i utredningens förslag.

Styrelsen för svenska bankföreningen har hänvisat till att, medan i lagen om bankrörelse lämnas föreskrifter om de betingelser, under vilka bankaktiebolag äger förvärva fast eller lös egendom, i utredningens förslag saknas beträffande jordbrukskreditkassan varje motsvarande föreskrift samt beträffande centralkassa och jordbrukskassa föreskrifter rörande lös egendom. Ej heller finnes i den föreslagna förordningen någon motsvarighet till banklagens föreskrifter om visst förfarande vid förvärf av egendom, som är för

fordran utmätt eller pantsatt. Komplettering synes vara av nöden på dessa punkter.

Även *bank- och fondinspektionen* har ansett, att de av utredningen föreslagna bestämmelserna om kassornas rätt att förvärva fast egendom böra kompletteras med motsvarande bestämmelser beträffande lös egendom.

Mot vad utredningen föreslagit beträffande dispositionen av uppkommande vinstmedel och i fråga om fonderingen inom jordbrukskasserörelsen finner jag ej anledning till annan erinran än att centralkassa icke bör kunna utan medgivande av jordbrukskreditkassans styrelse vare sig genom ianspråktagande av reservfondens medel eller genom anlåtande av årsvinsten avskrivna fordran hos medlem, med mindre centralkassan vidtagit laga åtgärder för fordringens indrivning och betalning därvid icke kunnat erhållas. Med anledning av vad fullmäktige i riksbanken anfört vill jag fästa uppmärksamheten på att hinder icke torde möta för kassa att av tillgängliga medel bestrida även utgifter för erforderlig reklam o. dyl. Något särskilt medgivande att taga i anspråk vinstmedel för detta ändamål torde ej vara erforderligt.

*Departements-
chefen.*

De av utredningen föreslagna bestämmelserna om skyldighet för kassa att under vissa förutsättningar träda i likvidation torde böra modifieras i anslutning till vad bank- och fondinspektionen förordat. Erinras må i detta sammanhang, att för kasserörelsen numera inrättats en gemensam riskförsäkringsfond, vilken kan anlitas för att bringa hjälp åt kassa.

Vad slutligen angår de föreslagna bestämmelserna rörande kassas rätt att förvärva fast egendom finner jag utredningens förslag kunna i huvudsak godtagas. Motsvarande bestämmelser torde böra införas beträffande lös egendom.

De statliga grundfonderna.

Såsom i annat sammanhang omnämnts, ställde staten vid jordbrukskreditkassans inrättande år 1930 såsom grundfond för kassan till förfogande $4\frac{1}{2}$ procents statsobligationer till ett nominellt belopp av 15 milj. kronor. Enligt beslut av 1932 års riksdag blev grundfonden genom tillskott av ytterligare 10 milj. kronor i statsobligationer höjd till 25 milj. kronor. Härutöver ställdes av 1933, 1934 och 1935 års riksdagar till jordbrukskreditkassans förfogande statsobligationer till ett belopp av tillhoppa 20 milj. kronor att användas till pantförskrivning för lån i riksbanken. Sist avsedda obligationer skulle kassan återställa till riksgäldskontoret inom vissa angivna tider. Vid 1936 års riksdag har ett medgivande lämnats, att tiden för återställandet av här avsedda statsobligationer till belopp av 20 milj. kronor får utsträckas beträffande hälften av obligationerna till den 30 juni 1941 och beträffande återstående hälften till den 30 juni 1946. I fråga om förstnämnda obligationer har 1941 års riksdag — i avbidan på att förslag om ändrade grunder för jord-

brukskasserörelsen skall föreläggas riksdagen — medgivit anstånd med obligationernas återställande intill den 1 juli 1942.

Utredningen har i sitt förslag upptagit jordbrukskreditkassans grundfond till minst nuvarande belopp av 25 milj. kronor. Huru lång ytterligare tid kassan behöver disponera de 20 milj. kronor i statsobligationer, som ställts till förfogande för pantförskrivning för lån i riksbanken, har utredningen ansett sig icke ha anledning att diskutera.

I fråga om de grundfundsobligationer, som staten ställt till förfogande för centralkassorna — föreskrifter härom återfinnas nu i särskilda kungörelser, den senaste utfärdad den 26 juni 1936 (nr 376) — har utredningen ansett det vara att föredraga, att bestämmelser i detta hänseende införas i själva förordningen om jordbrukets kreditkassor. Dock synas de särskilda föreskrifter, som erfordras i fråga om formaliteterna vid obligationernas in- och utskrivning, böra meddelas av Kungl. Maj:t i annan ordning. I samband härmed böra tidigare i olika kungörelser meddelade föreskrifter i detta hänseende upphävas. Beträffande grundfondernas allmänna karaktär ha i förslaget upptagits motsvarande bestämmelser som i fråga om jordbrukskreditkassans grundfond.

Beträffande såväl jordbrukskreditkassans som centralkassornas grundfundsobligationer har utredningen föreslagit, att obligationerna skola vara $4\frac{1}{2}$ -procentiga.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha, vad till en början angår jordbrukskreditkassans grundfundsobligationer, uttalat sig för att, då den föreslagna räntefoten vid nuvarande läge å obligationsmarknaden ansetts vara för hög, räntefoten å grundfundsobligationerna i den nya förordningen bör nedsättas till högst 4 procent. Sådana obligationer böra då tillhandahållas jordbrukskreditkassan mot det att kassan återlämnar riksgäldskontorets förbindelser rörande nuvarande obligationer. I detta sammanhang ha fullmäktige omnämmt, att de statsobligationer å sammanlagt 20 milj. kronor, som enligt beslut av 1933, 1934 och 1935 års riksdagar utöver grundfundsobligationerna överlämnats till jordbrukskreditkassan för att pantförskrivas såsom säkerhet för lån hos riksbanken, löpa med en ränta av 4 procent.

Beträffande centralkassornas grundfundsobligationer ha fullmäktige erinrat om att i hittillsvarande kungörelser i ämnet någon viss räntefot ej är föreskriven utan att denna bestämts av fullmäktige med hänsyn till förhållandena å obligationsmarknaden vid varje tidpunkt, då utlämnande av sådana obligationer ifrågakommit. Då fullmäktige ansett nuvarande anordning i detta hänseende alltjämt vara lämplig, ha fullmäktige hemställt, att någon räntefot ej angives i den nya förordningen.

Bank- och fondinspektionen har ifrågasatt, huruvida icke beloppet å jordbrukskreditkassans grundfundsobligationer bör angivas till »högst» 25 milj. kronor. Det har nämligen ofta gjorts gällande, att jordbrukskasserörelsen strävar efter att bliva självförsörjande och oberoende av statens bistånd. Det ligger då nära till hands, att en plan för återställande av de ifrågavarande obligationerna redan nu bör uppgöras. Denna skulle exempelvis kunna

innebära, att allteftersom jordbrukskreditkassans reservfond stigit med en miljon kronor, motsvarande belopp av obligationerna återställes till staten. Även beträffande centralkassornas grundfundsobligationer har inspektionen uttalat sig för att en plan för deras återställande till staten bör uppställas. Så skulle exempelvis kunna ske allteftersom centralkassans reservfond stigit med 500,000 kronor.

I detta sammanhang torde böra erinras om förut omnämnda skrivelse från styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan den 12 augusti 1940, i vilken styrelsen hemställt, att förslag måtte föreläggas 1941 års riksdag av den innebörd, att tiden för återställande till riksgäldskontoret av de svenska statens obligationer till nominellt belopp av 20 milj. kronor, vilka överlämnats till jordbrukskreditkassan att pantförskrivas som säkerhet för lån hos riksbanken, måtte utsträckas beträffande hälften av obligationerna till den 30 juni 1946 och beträffande återstående hälften till den 30 juni 1951.

Till stöd för denna hemställan har styrelsen bland annat anfört följande:

Att finna en ersättning för den riksbankskredit, som erhållits mot säkerhet av ifrågavarande obligationer, genom ökad inlåning är en utväg, som i nuvarande läge synes svårframkomlig. Visserligen har kasserörelsens inlåningsverksamhet även efter krigsutbrottet visat tillfredsställande utveckling, men ju längre nuvarande krisläge varar, desto starkare torde kraven på jordbrukets tillgängliga medel bli från det allmännas sida, varmed kasserörelsens möjligheter att uppbringa kapital på denna väg naturligen minskas. Märkas bör vidare, att, i den mån ett ökat kapitaltillflöde vinnas genom inlåningen, behöver detta i första hand disponeras dels för att i nödortftig utsträckning vidmakthålla och utveckla rörelsens kreditgivning, dels för avbetalningar å den upplåning, som skett hos riksbanken mot säkerhet av fastighetsinteckningar. Beträffande sistberörda upplåning gäller, att den tillkom i samband med krisen hösten 1939 och nödvändiggjordes för reglering av vissa korta lån hos affärsbanker etc., som då uppsades för återbetalning.

Måhända kunde någon ifrågasätta, att man genom en skärpning av redan gjorda kreditinskränkningar skulle kunna bereda medel även för ett frigörande av de statsobligationer å 10 milj. kronor, som närmast skola återlämnas. Styrelsen skulle emellertid anse en dylik väg synnerligen betänkelig. Redan med nuvarande lånemöjligheter kan kasserörelsen endast med stor nödortftighet tillgodose sina medlemmars kreditbehov, och ökade restriktioner på detta område skulle sannolikt leda till de svåraste olägenheter för rörelsen och dess låntagare.

Vad ovan anförts torde vara tillräckligt för att motivera styrelsens uppfattning, att föreskriften rörande återställandet av de statsobligationer, som ställts till styrelsens förfogande för belåning i riksbanken, bör upptagas till omprövning. Enligt styrelsens förmenande bör en dylik omprövning leda till beslut om visst uppskov med ifrågavarande återställande. Med hänsyn tagen till att en varaktig lättnad å kapitalmarknaden knappast torde vara att emotse under den närmaste tiden och till att kasserörelsens behov av ifrågavarande stöd dels skärpts genom krisen, dels kan beräknas fortbestå tills mera normala förhållanden åter inträda synes uppskovet böra avse en tid av åtminstone 5 år.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha förklarat sig icke ha något att erinra mot föreliggande framställning.

Däremot ha *fullmäktige i riksbanken* ansett den begärda förlängningen av rätten att disponera över ifrågavarande obligationer böra begränsas till tre år och endast avse de obligationer å nominellt 10 milj. kronor, vilka skulle återställas till riksgäldskontoret senast den 30 juni 1941. Denna uppfattning har biträts av *bank- och fondinspektionen*. I inspektionens yttrande har gjorts gällande, att en av anledningarna för att icke säga huvudanledningen till att svårigheter kommit att visa sig för jordbrukskreditkassan att återställa ifrågavarande obligationer är att finna däri att rörelsen väsentligt ökat sin primärbelåning och för finansiering av denna anlitat upplåning mot obligationer. Inspektionen har hållit före att först om under den nya övergångstiden åtgärder bliva på ett verksamt sätt vidtagna för en begränsning och nedskärning av primärlångivningen det kan bliva reellt möjligt för jordbrukskreditkassan att i behörig tid frigöra här avsedda statsobligationer för deras återställande till riksgäldskontoret.

Här må slutligen nämnas, att *styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan* i en den 1 november 1939 dagtecknad skrivelse, under hänvisning till att krigsutbrottet medfört vissa svårigheter med avseende å kassans kapitalanskaffning, gjort framställning om ställande av särskilda statsobligationer till förfogande för belåning hos riksbanken, över vilken framställning utlåtanden avgivits av *bank- och fondinspektionen*, *fullmäktige i riksgäldskontoret* och *fullmäktige i riksbanken*. Sedan nyssnämnda framställning avlåtits har, såsom framgått av det nyss sagda, viss kredit ställts till förfogande i riksbanken mot säkerhet av fastighetsinteckningar.

Departement-
chefen.

Storleken av jordbrukskreditkassans grundfond torde i den nya förordningen om jordbrukets kreditkassor böra bestämmas till 25 milj. kronor utan angivande av att fråga är vare sig om maximibelopp eller minimibelopp.

Mot vad utredningen föreslagit beträffande storleken av centralkassornas grundfonder har jag intet att erinra.

I motsats till fullmäktige i riksgäldskontoret anser jag icke lämpligt att ur utredningens förslag utesluta föreskrifterna om procentsatsen för jordbrukskreditkassans och centralkassornas grundfundsobligationer. För att likväl en viss rörelsefrihet skall bliva möjlig härutinnan, tillstyrker jag, att obligationerna angivas skola löpa med minst 4 procents ränta.

Vad i ett par yttranden anförts om önskvärdheten av att efter hand avveckla de statliga grundfonderna finner jag åtminstone för närvarande icke kunna realiseras, så mycket mindre som det visat sig nödvändigt att för jordbrukskreditkassan utöver grundfonden ställa ytterligare statsobligationer till förfogande för belåning i riksbanken.

Av sistnämnda obligationer skola enligt 1936 och 1941 års riksdagens beslut 10 milj. kronor återställas före den 1 juli 1942 och återstående 10 milj. kronor före den 1 juli 1946. Jordbrukskreditkassans styrelse har hemställt om sådant anstånd med obligationernas återställande att ena hälften av dem skall återställas före den 1 juli 1946 och andra hälften före den 1 juli 1951. Bank- och fondinspektionen och fullmäktige i riksbanken ha allenast

tillstyrkt anstånd med återställande av förstnämnda obligationer och som tid härför föreslagit den 1 juli 1944. För min del finner jag icke hinder böra möta mot att bevilja jordbrukskreditkassan det anstånd, kassan begärt.

De statliga förvaltningsbidragen.

I en kungörelse den 13 februari 1931 (nr 17) ha föreskrifter meddelats angående förvaltningsbidrag åt jordbrukets kreditkassor.

Enligt nämnda kungörelse utgår förvaltningsbidrag till jordbrukskreditkassan för vart och ett av de fem första åren från och med det, då kassan börjat sin verksamhet (år 1930), med 0.05 procent, för vart och ett av de följande fem åren med 0.025 procent, för vart och ett av de därpå följande fem åren med 0.0125 procent samt för vart och ett av de därnäst följande fem åren med 0.00625 procent av kassans sammanlagda utlåning vid utgången av det år, för vilket bidraget utgår. Bidraget till centralkassorna utgår med belopp, motsvarande för varje till centralkassa ansluten jordbrukskassa eller annan ekonomisk förening 200 kronor för vart och ett av de fem första åren från och med det, då centralkassan vunnit godkännande, 100 kronor för vart och ett av de följande fem åren, 50 kronor för vart och ett av de därpå följande fem åren samt 25 kronor för vart och ett av de därnäst följande fem åren.

För jordbrukskassa utgår statsbidraget med belopp, motsvarande för medlem 4 kronor för vart och ett av de fem första åren från och med det, då kassan vunnit godkännande, 2 kronor för vart och ett av de följande fem åren, 1 krona för vart och ett av de därpå följande fem åren samt 50 öre för vart och ett av de därnäst följande fem åren. Centralkassa eller jordbrukskassa, som vunnit godkännande från det allmännas sida före den 1 oktober 1930 — då 1930 års förordning trädde i kraft — får uppbära bidrag enligt nyssnämnda grunder från och med det år, varunder kassans stadgar bringats att överensstämma med vad som föreskrives i nämnda förordning, varvid iakttages, att bidragets storlek bestämmes såsom om godkännande givits det år, varunder nyss nämnda överensstämmelse åvägabringats.

Utöver förvaltningsbidragen ha anslag anvisats såsom bidrag till bestridandet av revisionskostnader samt upplysnings- och organisationskostnader.

Utredningen har funnit önskvärt, att jordbrukskasserörelsen så snart som möjligt gör sig oberoende av ifrågavarande stöd från statens sida. Enligt vad utredningen framhållit, torde denna uppfattning delas av rörelsens ledning. Utredningen har förordat, att förvaltningsbidrag icke skola utgå till kassor, som bildas efter den nya författningens ikraftträdande. Beträffande redan bildade kassor har utredningen erinrat, att enligt de nuvarande reglerna för förvaltningsbidragen dessa efter hand minskas och försvinna, varigenom statens stöd åt rörelsen automatiskt reduceras till beloppet. Utredningen har ansett sig icke böra framlägga förslag om indragning av förvaltningsbidragen i annan omfattning än som följer av nämnda automatiska nedgång. Emellertid har utredningen utgått från att, allteftersom bidragen minskas till betydelsen, kassorna skola bliva benägna att avstå från bidragen, så att förslags-

vis efter år 1945 några ytterligare bidrag icke längre skola behöva utbetalas.

I detta sammanhang har utredningen uttalat sig för att centralkassa icke tilldelas förvaltningsbidrag för ansluten jordbruksekonomisk förening under annan förutsättning än att föreningen står i verklig affärsförbindelse med centralkassan.

Beträffande det anslag, som staten plägat anvisa till jordbrukskreditkassans revisions-, instruktions- och organisationsverksamhet, har utredningen funnit sig icke ha anledning att föreslå någon ändring. I detta sammanhang har utredningen fäst uppmärksamheten på att nämnda kassa årligen lämnar bidrag till bank- och fondinspektionen för dess tillsyn över jordbrukskasserörelsen.

I flera av de avgivna *yttrandena* har framhållits önskvärdheten av att det statliga stödet åt jordbrukskasserörelsen så snart som möjligt avvecklas. Sålunda har *bank- och fondinspektionen* ifrågasatt huruvida icke redan nu vid tillämpningen av bestämmelserna angående förvaltningsbidrag vissa reduceringar lämpligen borde ske. I sådant avseende har inspektionen åberopat innehållet i en inom ämbetsverket upprättad promemoria. I denna har bland annat anförts följande:

I anledning av ett uttalande av 1933 års riksdagsrevisorer har numera den principen kommit till tillämpning, att förvaltningsbidrag till centralkassa för anslutna ekonomiska föreningar utgår endast då vederbörande förening under det år, för vilket bidrag beräknas, stått i verklig affärsförbindelse med vederbörande centralkassa, antingen genom att till centralkassan hava lämnat medel för insättning å inlåningsräkning eller genom att hos centralkassan hava utnyttjat kredit, i båda fallen i någon egentlig omfattning. Genom en år 1936 genomförd ändring i jordbrukskasseförordningen är centralkassa numera berättigad att å checkräkning mottaga insättningar jämväl av andra än anslutna jordbrukskassor och ekonomiska föreningar. Eftersom numera en var, ekonomisk förening eller annan, äger att hos centralkassa verkställa insättning å bankmässiga räkningar, synes den omständigheten, att ekonomisk förening har ett mera betydande belopp inestående å sådan räkning, icke böra utgöra skäl för att centralkassan skall för den ekonomiska föreningen få uppbära förvaltningsbidrag. Förvaltningsbidrag till centralkassa synes därför böra utgå, förutom för jordbrukskassor, allenast för sådana ekonomiska föreningar, vilka under det år, varom fråga är, utnyttjat kredit hos centralkassan i sådan omfattning, att föreningen på grund därav kan anses hava stått i verklig affärsförbindelse med centralkassan.

Inom jordbrukskassor förekommer ej sällan, att medlem inträtt med allenast en eller annan andel och utan att ens till någon del fullgöra den skyldighet att verkställa inbetalning å tecknad andelsinsats, som i jordbrukskasseförordningen är stadgad, och i mycket stor utsträckning hava jordbrukskassemedlemmar försummat att verkställa fullständig inbetalning av insatsbelopp inom den tid, som berörda förordning angiver. Det måste anses obefogat, att jordbrukskassa för sådan medlem åtnjuter förvaltningsbidrag, och det ifrågasättes, huruvida icke detsamma bör gälla beträffande förvaltningsbidrag för medlem, som efter den medgivna övergångstiden icke till fullo inbetalt insatsbelopp. Ofta har det vidare visat sig, att jordbrukskassemedlem icke haft annan förbindelse med sin jordbrukskassa, än att han anmält sig såsom medlem och möjligen att han anlitat jordbrukskassans förmedling vid insättning av medel å bankmässig räkning hos vederbörande centralkassa, en rätt

som emellertid står även icke-medlem till buds. De synpunkter, vilka, enligt vad förut framhållits, gjorts gällande i fråga om förvaltningsbidrag till centralkassa, borde skäligen komma till tillämpning i fråga om jordbrukskassa på så sätt att förvaltningsbidrag till jordbrukskassa ej må utgå för sådan jordbrukskassamedlem, som icke under det år, varom fråga är, verkligen anlitat sin jordbrukskassa. I anslutning till vad som anförts beträffande centralkassor, bör därvid icke tagas i beräkning, att medlem eventuellt anlitat jordbrukskassan för förmedling av insättning hos vederbörande centralkassa.

Inspektionen har hållit före att också frågan om en avveckling av det stöd, som staten lämnar jordbrukskreditkassan genom anslag till kassans revisions-, instruktions- och organisationsverksamhet, borde upptagas till övervägande.

Länsstyrelsen i Örebro län har ifrågasatt, om icke såsom förutsättning för att centralkassa skulle erhålla förvaltningsbidrag för ansluten förening borde krävas, att föreningen tecknade en viss, ej för lågt tilltagen minimiprocent av de andelar, med vilka den finge vara delaktig i kassan.

Även statskontoret, sparbanksinspektionen och fullmäktige i riksbanken ha uttalat sig för en begränsning av det statliga stödet åt jordbrukskasserörelsen.

Beträffande beräkningen av vissa anslag till jordbrukskasserörelsen må erinras om följande.

För budgetåret 1941/42 ha anvisats *dels* till Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m. ett anslag av 53.000 kronor och *dels* till Jordbrukets kreditkassor: Förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen ett förslagsanslag av 260,000 kronor.

I skrivelse den 6 september 1941 har styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan bland annat anført följande:

För budgetåret 1941/42 beräknas kostnaden för den revisions-, instruktions- och organisationsverksamhet, som åvilar jordbrukskreditkassan, uppgå till omkring 120,000 kronor. I denna kostnad ingår ett belopp å 30,000 kronor, vilket kreditkassan enligt statsmakternas beslut har att inleverera till statsverket såsom bidrag till bank- och fondinspektionens kostnader för jordbrukskassetillsynen. Nyss angivna bidrag har bestämts såsom ett provisorium, enär frågan om grunderna för bidraget i fråga befunnits böra ytterligare prövas före deras definitiva fastställande. Då fastställda grunder för beräkning av berörda bidrag för bekostande av bank- och fondinspektionens verksamhet för budgetåret 1942/43 alltså saknas, anser sig styrelsen tills vidare kunna antaga, att bidraget även för sagda budgetår kommer att bestämmas till 30,000 kronor. Under denna förutsättning synes även anslaget till revision av jordbrukskasserörelsen m. m. för budgetåret 1942/43 kunna begränsas till ett belopp lika med det för innevarande budgetår utgående, d. v. s. 53,000 kronor.

Till grund för den närmare beräkningen av anslagsbehovet för förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen under budgetåret 1942/43 böra läggas förhållandena vid 1942 års utgång. På grund härav kan det erforderliga beloppet icke för närvarande med säkerhet fixeras, varför beräkningen lämpligen torde få byggas på nu tillgängliga siffror beträffande de för anslagets storlek bestämmande förhållandena. Beträffande de anslutna andra ekonomiska föreningarna beräknas förvaltningsbidrag endast för de föreningar,

som hava affärer av viss art och omfattning med vederbörande centralkassa. Med angivna utgångspunkter skulle förvaltningsbidraget utgöra:

för Svenska Jordbrukskreditkassan:

0.0125 % å en utlåning av 24 milj. kronor ..... kronor 3,000

för centralkassorna:

50 kronor för en var av 595 jordbrukskassor och 120 andra
föreningar ..... » 35,750

100 kronor för en var av 145 jordbrukskassor och 5 andra
föreningar ..... » 15,000

för jordbrukskassorna:

1 krona för c:a 61,000 medlemmar ..... » 61,000

2 kronor » » 46,000 » ..... » 92,000

4 » » » 2,000 » ..... » 8,000

eller tillsammans kronor 214,750.

Anslaget till förvaltningsbidrag har jordbrukskreditkassans styrelse i enlighet härmed ansett böra upptagas till 215,000 kronor.

Departements-
chefen.

I enlighet med utredningens förslag torde förvaltningsbidrag icke böra utgå till kassor, som bildas efter ikraftträdandet av den nya jordbrukskassorföfattningen. Jag delar även utredningens mening därutinnan att statsbidrag snart nog helt skola kunna avvaras av kasserörelsen. Det kan anses ligga i rörelsens eget intresse att i detta hänseende göra sig oberoende av statens stöd. I avbidan härpå anser jag icke tillräckliga skäl finnas att nu, såsom bank- och fondinspektionen föreslagit, vidtaga särskilda inskränkningar i fråga om bidragsgrunderna.

Vid beräkningen i årets statsverksproposition av inkomsterna för budgetåret 1942/43 har förutsatts, att jordbrukskasserörelsens bidrag till kostnaderna för jordbrukskassetillsynen för nämnda budgetår skall uttagas med ett från 30,000 till 35,000 kronor förhöjt belopp. Anslaget till revision av jordbrukskasserörelsen m. m. torde oavsett denna höjning böra bibehållas vid nuvarande belopp av 53,000 kronor.

I anslutning till de anslagsberäkningar, som verkställts av styrelsen för jordbrukskreditkassan, torde till förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen för budgetåret 1942/43 böra upptagas ett förslagsanslag av 215,000 kronor.

Statistiken över jordbrukskasserörelsen.

Enligt 1930 års förordning åligger det centralkassa och jordbrukskassa att årligen avgiva statistiska uppgifter i enlighet med de föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

De statistiska sammanställningar, som statistiska centralbyrån utarbetar på grundval av sålunda avgivna uppgifter, har *utredningen* — bland annat med hänsyn till att sammanställningarna icke kunde färdigställas förr-

än lång tid efter det år de gälla — icke ansett i värde svara mot de kostnader, som de medförde, och det arbete, som de förorsakade rörelsen. Det syntes tillräckligt, att uppgifter i vissa hänseenden, såsom redan skedde, sammanställdes hos jordbrukskreditkassan och att bank- och fondinspektionen ägde befoget att infordra översikter över kassorna.

Statistiska centralbyrån har med anledning av förevarande förslag bland annat anfört följande:

Till centralbyrån inkommande primäruppgifter från kassorna ha granskats och bearbetats inom ämbetsverket, varefter ett preliminärt sammandrag årligen pläгат offentliggöras i Statistisk årsbok. Offentliggörandet har skett ungefär 1½ år efter det kalenderår, som uppgifterna avse. En mera ingående redogörelse för kassornas verksamhet har senast utarbetats för åren 1924—1937, vilken offentliggjordes i Statistiska meddelanden år 1939. Att publicerandet av resultaten av denna statistik skett i nämnda mera begränsade omfattning och icke genom årliga redogörelser, som annars är vanligt, har närmast berott på sparsamhetsskäl. Någon önskan om att offentliggörandet av statistiken skulle ske på annat än det hittills vanliga sättet har, så vitt det är centralbyrån bekant, icke framställts från något håll, i vilket fall hänsyn givetvis skulle tagits därtill från centralbyråns sida.

Även med bibehållande av nu gällande system för ifrågavarande statistiska uppgifters avgivande, torde något hinder icke möta från ämbetsverkets sida att publicera årliga redogörelser för jordbrukskassornas verksamhet inom ganska kort tid efter resp. kalenderårs utgång. Detta torde kunna ske senast inom 15 månader därefter. I detta sammanhang vill centralbyrån framhålla, att, huru viktigt det än är att statistiska utredningar färdigställas i god tid för praktiska syftens tillgodoseende, statistiken dock även i annat avseende kan vara till gagn. Statistiska uppgifter komma nämligen först då till sin fulla nytta, då de föreligga för en längre tidrymd, varigenom utvecklingen kan på längre sikt belysas för de samhällsföreteelser, som behandlas. Genom den här ifrågavarande statistiken har det sålunda varit möjligt att i stort sett följa utvecklingen och förändringarna i fråga om jordbrukskreditkasserörelsen alltsedan kassornas tillkomst eller från och med år 1916.

Skulle det emellertid av andra än här ovan senast avhandlade skäl — tiden för statistikens färdigställande — numera anses obehövt att göra sådana statistiska sammanställningar rörande här avsedda verksamhet, som verkställts av centralbyrån alltsedan år 1916, vill ämbetsverket för sin del icke motsätta sig, att ifrågavarande statistik upphör. Efter jordbrukskreditkassans tillkomst år 1930 har i viss mån inträtt ett förändrat läge, och de statistiska uppgifter, som där numera pläga sammanställas, anses av jordbrukskassautredningen vara tillräckliga, ehuru de icke äro av samma omfattning, som de för närvarande till centralbyrån avgivna. Skulle beslut om den nuvarande statistikens upphörande komma att fattas redan under loppet av innevarande år, torde alltså centralbyråns befattning med denna statistik böra upphöra i fråga om primärmaterialet för år 1941, medan däremot motsvarande material för år 1940 bör avgivas till centralbyrån och bearbetas i hittills gällande ordning.

Då jordbrukskreditkassan under alla förhållanden är i behov av fortlöpande uppgifter beträffande rörelsen vid de olika kassorna, synes det mig naturligt, att erforderliga sammanställningar över verksamheten i fortsätt-

*Departements-
chefen.*

ningen utföras av jordbrukskreditkassan. Statistiska centralbyråns befattning härmed torde således böra upphöra. Det statistiska materialet för år 1941 torde emellertid böra av centralbyrån bearbetas i vanlig ordning.

De nya bestämmelsernas ikraftträdande.

I fråga om de nya bestämmelsernas ikraftträdande har *utredningen* anfört följande:

Därest utredningens förslag till nya bestämmelser för jordbrukskasserörelsen föreläggas 1941 års riksdag och bliva antagna, torde bestämmelserna kunna träda i kraft redan den 1 juli 1941. För att desamma skola bliva tillämpliga å kassorna erfordras emellertid även, att dessas stadgar ändras till överensstämmelse med de nya föreskrifterna. Enligt lagen om ekonomiska föreningar gäller såsom villkor för giltigt beslut om ändring i sådan förenings stadgar, att samtliga röstberättigade förenat sig om beslutet eller detta fattas å två på varandra följande föreningsammansråden, varav minst ett ordinarie, och å det sammanträde, som sist hållits, biträts av en kvalificerad majoritet av de röstande. Antagligen bör det i regel icke möta svårigheter för centralkassorna och måhända ej heller för många av jordbrukskassorna att tämligen snart efter de nya bestämmelsernas utfärdande erhålla sina medlemmars godkännande av därav påkallade stadgeändringar, så att dessa kunna bliva tillämpliga redan kort efter den 1 juli 1941. Under alla förhållanden skola desamma före den 1 juli 1942 underställas vederbörande länsstyrelser eller, såvitt gäller centralkassor, Kungl. Maj:t. Till förhindrande av olägenheter, för den händelse i något fall godkännande av de nya stadgarna skulle finnas icke kunna meddelas på grund av någon förelupen felaktighet, har en bestämmelse upptagits om rätt för Kungl. Maj:t att beträffande särskild kassa meddela utsträckning av den föreskrivna tiden.

Departements-
chefen.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 juli 1942. Härav följer, att de övergångsordningar, som erfordras i olika hänseenden, genomgående böra förskjutas ett år i förhållande till vad utredningen föreslagit.

I anslutning till vad i det föregående anförts hava, på grundval av utredningens förslag, inom jordbruksdepartementet utarbetats förslag till *dels* lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit — enligt vilket förslag ur lagen uteslutas föreskrifterna om att jordbrukskasserörelsen har att bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk — *dels* förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor, *dels* ock förslag till förordning angående ändrad lydelse av 35 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjuk-kassor. Förslagen, vilka torde få såsom bilagor¹ fogas till statsrådsprotokollet, böra föreläggas riksdagen för antagande, förstnämnda förslag dock först efter det lagrådets utlåtande däröver enligt § 87 regeringsformen inhämtats.

¹ Dessa bilagor, vilka äro likalydande med de vid propositionen fogade författningsförslagen, ha här uteslutits.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över det inom jordbruksdepartementet utarbetade förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om central-kassor för jordbrukskredit måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Gustav T. Roupe.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 2 februari 1942.

Närvarande:

justitieråden FORSSMAN,
BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 29 januari 1942 tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 januari 1942, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen Y. A. R. Ericsson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 februari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter:

Den 16 januari 1942 anmälde jag för Kungl. Maj:t vissa frågor beträffande jordbrukskasserörelsen, däribland ett inom jordbruksdepartementet utarbetat förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit jämte tvenne därmed sammanhängande, inom departementet upprättade författningsförslag. Härvid förordade jag, att lagrådets yttrande skulle inhämtas över lagförslaget i fråga.

Lagförslaget har av lagrådet enligt utlåtande den 2 februari 1942 lämnats utan erinran.

Under återopande av vad jag förut i skilda hänseenden anfört hemställer jag,

dels att omförmälda inom jordbruksdepartementet utarbetade tre författningsförslag — förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit jämlikt § 87 regeringsformen — måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande,

dels ock att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) medgiva, att tiden för återställandet till riksgäldskontoret av de svenska statens obligationer till nominellt belopp av sammanlagt 20,000,000 kronor, vilka enligt riksdagens medgivande överlämnats till svenska jordbrukskreditkassan för pantförskrivning såsom säkerhet för lån hos riksbanken, må utsträckas beträffande hälften av obligationerna till den 1 juli 1946 och beträffande återstående hälften till den 1 juli 1951;

Kungl. Maj:ts proposition nr 41.

2) för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

ej mindre till *Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbruksskasserörelsen m. m.* ett anslag av . . . . . kronor 53,000;

än även till *Jordbrukets kreditkassor: Förvaltningsbidrag till jordbruksskasserörelsen* ett förslagsanslag

av . . . . . kronor 215,000.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Benno Gårdsten.